

ZPRÁVA ZE ČTVRTÉ SVĚTOVÉ KONFERENCE O ŽENÁCH
(Peking 4. - 15. září 1995)

OBSAH

Kapitola

I. USNESENÍ PŘIJATÁ NA KONFERENCI

1. Pekingské prohlášení a akční základna
2. Poděkování lidu a vládě Čínské lidové republiky
3. Mandáty delegátek na čtvrté světové konferenci o ženách

II. ÚČAST A ORGANIZACE PRÁCE

- A. Datum a místo konání konference
- B. Konzultace uskutečněné před konferencí
- C. Účast
- D. Zahájení konference a volba předsedkyně
- E. Poselství hlav států nebo předsedů vlád
- F. Schválení jednacího řádu
- G. Schválení programu/pořadu jednání konference
- H. Volba funkcionářek jiného typu než předsedkyně
- I. Organizace práce včetně ustavení hlavního výboru konference
- J. Jmenování členů mandátového výboru

III. OBECNÁ VÝMĚNA NÁZORŮ

IV. ZPRÁVA HLAVNÍHO VÝBORU

- A. Organizace práce
- B. Zvážení/diskuse k návrhu Akční platformy
- C. Zvážení/diskuse k návrhu prohlášení

V. SCHVÁLENÍ PEKINGSKÉHO PROHLÁŠENÍ A AKČNÍ ZÁKLADNY

Výhrady a interpretační poznámky k pekingskému prohlášení a Akční Platformě

VI. ZPRÁVA MANDÁTNÍHO VÝBORU

VII. PŘIJETÍ ZPRÁVY Z KONFERENCE

VIII. UKONČENÍ KONFERENCE

Kapitola I.
USNESENÍ PŘIJATÁ NA KONFERENCI

Usnesení č. 1

Pekingská deklarace a akční platforma

Čtvrtá světová konference o ženách,

kteřá se sešla v Pekingu ve dnech 4. až 15. září 1995

1. Schvaluje Pekingské prohlášení a akční základnu, která je připojeno/a k tomuto usnesení.
2. Doporučuje Valnému shromáždění Organizace spojených národů, aby na svém padesátém zasedání schválilo pekingské prohlášení a akční základnu v té podobě, v jaké byly tyto dokumenty přijaty na konferenci o ženách.

Přijatá na šestnácté plenární schůzi konané dne 15. září 1995. Diskuse je uvedena v V. kapitole.

Příloha I.
PEKINGSKÁ DEKLARACE

1. My, vlády účastníci se čtvrté světové konference o ženách,
2. Jsme se shromáždily zde v Pekingu v září roku 1995, to jest v roku padesátého výročí založení Organizace spojených národů
3. Jsme odhodlány podporovat cíle rovnosti, rozvoje a míru ve prospěch všech žen ve všech částech světa v zájmu všeho lidstva,
4. Nasloucháme hlasům všech žen ze všech částí světa a bereme na vědomí různorodost žen a jejich úloh a situací, vzdáváme čest ženám, které připravily cestu a jsme inspirovány nadějí, která je přítomna v mládeži našeho světa,
5. Uznáváme, že postavení žen doznalo v minulém desetiletí v některých důležitých aspektech pokroku, ale že tento pokrok byl nerovnoměrný, že přetrvávalo nerovné postavení žen a mužů a že i nadále přetrvávají hlavní překážky, což má vážné důsledky pro blahobyt všech lidí,
6. Rovněž uznáváme, že tato situace je ještě dále zhoršována prohlubující se chudobou, která nepříznivě ovlivňuje životy většiny lidí na světě a obzvláště žen a dětí, při čemž její příčiny tkví jednak ve vnitrostátní sféře a jednak v mezinárodní oblasti,
7. Budeme se bez výhrad věnovat odstraňování těchto omezení a překážek a tímto způsobem dále zvýšíme podporu žen, jejich rozvoj a plnoprávnost na celém světě a souhlasíme s tím, že to bude vyžadovat naléhavá opatření vedená v duchu plném rozhodnosti, naděje, spolupráce a solidárnosti, a to v současné době i v budoucnu při vstupu do příštího století.

Znovu potvrzujeme svou věrnost a oddanost:

8. Přiznání rovných práv ženám a mužům a vrozené lidské důstojnosti žen a mužů a také jiným cílům a zásadám zakotveným v Chartě Organizace spojených národů, Všeobecné deklaraci lidských práv i v jiných mezinárodních dokumentech, které se týkají lidských práv, obzvláště v Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen a Úmluvě o právech dítěte a také v Deklaraci o odstranění násilí páchaného na ženách a Deklaraci o právu na rozvoj;

9. Zajištění plného uplatňování lidských práv v případě žen a dětí rodu ženského/děvčátek jako nezcizitelné, integrální a nedělitelné části všech lidských práv a základních svobod;

10. Pokračování budování a rozvoje konsensu a pokroku dosaženého na předchozích konferencích Organizace spojených národů a na setkáních na nejvyšší úrovni - na konferenci o ženách, která se konala v Nairobi v roce 1985, na konferenci o dětech, která se konala v roce 1990 v New Yorku, na setkání na nejvyšší úrovni o životním prostředí a rozvoji, ke kterému došlo v roce 1992 v Rio de Janeiru, na konferenci o lidských právech, která se konala v roce 1993 ve Vídni, na konferenci o populaci a rozvoji, která se konala v roce 1994 v Káhiře a na konferenci o sociálním rozvoji, která se konala v roce 1995 v Kodani, a to s cílem dosažení rovnosti, rozvoje a míru;

11. Dosažení plného a účinného uskutečnění nairobských strategií na podporu žen zaměřených na budoucnost, které se týkají zlepšení postavení žen;

12. Poskytnutí plných práv ženám a zlepšení všeobecného postavení žen včetně práva na svobodu myšlení, svědomí, vyznání, náboženství a víry, což přispěje k rozvoji morálních, etických, duchovních a intelektuálních potřeb žen a mužů, ať již jednotlivě anebo ve spojení s jinými lidmi a tím jim zaručí možnost uplatnění svého plného potenciálu v lidské společnosti a utváření svého života v souladu se svými vlastními touhami a cíli.

Jsme přesvědčeny, že:

13. Poskytnutí plných práv ženám, posílení práv žen a jejich plné zapojení založené na rovnosti ve všech oblastech lidské společnosti včetně účasti na procesu rozhodování a přístupu k moci jsou základní podmínky pro dosažení rovnosti, rozvoje a míru;

14. Práva žen jsou lidská práva;

15. Rovná práva, rovné příležitosti a rovný přístup ke zdrojům, rovnoměrné sdílení odpovědnosti za rodinu a rovnoměrné sdílení rodinných povinností muži a ženami a harmonický partnerský vztah mužů a žen jsou kritickými podmínkami pro blahobyt a dobré prosperování žen, mužů a jejich rodin a také pro konsolidaci demokracie;

16. Pro vymýcení chudoby a bídy založené na trvalém hospodářském růstu, pro dosažení sociálního rozvoje, pro ochranu životního prostředí a pro nastolení sociální spravedlnosti je nutné zapojení žen do hospodářského a sociálního rozvoje, poskytnutí ženám rovných příležitostí, zajištění rovnoprávné účasti žen a mužů jako činitelek/činitelů v rámci systému udržitelného rozvoje zaměřeného na lidi a zajištění rovnoprávné účasti žen a mužů na dělbě prospěchu plynoucího z udržitelného rozvoje;

17. Výslovné uznání a opětovné potvrzení práva všech žen na vládu nad všemi aspekty svého zdraví a obzvláště práva na řízení a určování své vlastní plodnosti je základní a neodmyslitelnou podmínkou práv žen;

18. Nastolení míru v rámci dané lokality, daného státu, oblasti a také nastolení míru v celosvětovém měřítku je dosažitelné a že je neoddělitelně spojeno s podporou a zlepšením situace žen, které jsou základní a rozhodující silou v oblasti vůdcovství, řešení konfliktů a podpory trvalého míru na všech úrovních;

19. Je nezbytně nutné navrhnout, uskutečňovat a bedlivě sledovat, s plným zapojením žen, efektivní, účinné a vzájemně se posilující genderově senzitivní politiky a programy a důsledně sledovat jejich uplatňování, včetně zásad rozvojové politiky a rozvojových programů, a to na všech úrovních, jež budou podporovat posílení práv žen a jejich rozvoj a pokrok;

20. Zapojení a přispění všech aktivních členek a členů občanské společnosti, obzvláště ženských skupin a sítí a také jiných nevládních organizací anebo organizací založených na komunitách, a to s plným uznáním jejich autonomie a ve spolupráci s vládami a státní správou, je velmi důležité pro účinné uskutečňování akční základny a pro rozvoj následných činností vyplývajících z akční základny;

21. Uskutečňování a uplatňování akční základny vyžaduje angažované zapojení vlád a mezinárodního společenství. Přijetím národních a mezinárodních akčních závazků včetně závazků přijatých na konferenci uznají vlády, státní správy a mezinárodní společenství potřebu podniknout prioritní opatření zaměřená na posílení práv žen, na podporu žen a na zlepšení jejich situace.

Jsme odhodlány a pevně rozhodnuty:

22. Zintenzívnit úsilí, opatření a akce zaměřené na dosažení do konce tohoto století cílů vytyčených v dokumentu nazvaném nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost;

23. Zajistit, aby ženy a děti rodu ženského/děvčátka mohly/a plně využívat všechna lidská práva a základní svobody a podniknout účinná a rozhodná opatření proti porušování těchto práv a svobod;

24. Podniknout všechna potřebná opatření za účelem odstranění všech forem diskriminace žen a dětí rodu ženského/děvčátek a za účelem odstranění všech a překážek, které stojí v cestě genderové rovnosti a rozvoji, pokroku a posílení práv žen;

25. Podněcovat muže k tomu, aby se plně účastnili na všech opatřeních a činnostech zaměřených na rovnost;

26. Podporovat hospodářskou nezávislost žen včetně zaměstnanosti a vymýtit přetrvávající a zvětšující se břímě chudoby, kterým jsou ženy zatíženy, a to zaměřováním se na strukturální příčiny chudoby a bídy a uplatňováním změn v hospodářských strukturách, zajišťováním rovnoprávného přístupu všem ženám včetně venkovských žen, jako vitálních činitelkám zúčastněným na rozvoji, k produktivním zdrojům, příležitostem a veřejným službám;

27. Podporovat udržitelný hospodářský rozvoj zaměřený na lidi včetně trvalého hospodářského růstu, a to zajištěním základního vzdělání, celoživotního vzdělávání, gramotnosti, odborného výcviku a školení a základní zdravotní péče pro dívky a ženy;

28. Podniknout pozitivní kroky, aby se zajistil mír pro další zlepšení situace žen a při uznání vedoucí úlohy, kterou ženy hrají v mírovém hnutí, aktivně pracovat v rámci úsilí zaměřeného na dosažení všeobecného a úplného odzbrojení za přísné a účinné mezinárodní kontroly a podporovat jednání vedoucí k neprodlenému uzavření univerzální a multilaterální smlouvy o zákazu jaderných zkoušek, která přispěje k jadernému odzbrojení a zamezí šíření jaderných zbraní, a to ve všech jeho aspektech;

29. Zamezit a vyloučit všechny podoby násilí páchaného na ženách a dívkách;

30. Zajistit ženám rovnoprávný přístup ke vzdělání a zajistit ženám i mužům rovné postavení ve školských a vzdělávacích institucích a při poskytování zdravotnických služeb a zlepšit sexuální a reprodukční zdraví žen a také znalosti žen v této oblasti zdraví;

31. Podporovat a ochraňovat všechna lidská práva žen a dívek;

32. Zintenzívnit úsilí zaměřené na možnost rovnoprávného využívání všech lidských práv a základních svobod ženami a dívkami, které se setkávají s mnoha překážkami, jež jim brání ve využívání svých lidských práv a ve zlepšení své situace, a to z důvodů jejich rasy, věku, jazyku, etnického původu, kultury, náboženství, nebo tělesného postižení anebo protože patří k domorodému obyvatelstvu;

33. Zajistit dodržování mezinárodního práva včetně humanitárního práva za účelem ochrany žen a obzvláště ochrany dívek;

34. Rozvinout celý a úplný potenciál dívek a žen všech věkových kategorií, zajistit jejich plné a rovnoprávné zapojení do budování lepšího světa a posílit jejich úlohu v procesu rozvoje;

35. Zajistit ženám rovnoprávný přístup k hospodářským zdrojům včetně práva na vlastnictví půdy, možnosti získat úvěr, práva na využívání výdobytků vědy a technologie, práva na výcvik pro povolání, práva na získání informací, přístupu ke komunikačním prostředkům a na trhy, a to jako prostředku dosažení dalšího zlepšení situace žen a dalšího posílení práv žen a dívek včetně zvýšení jejich schopností využívat přínosy plynoucí z rovnoprávného přístupu k těmto zdrojům, a to mimo jiné pomocí mezinárodní spolupráce;

36. Zajistit úspěch akční základny, což bude vyžadovat vysoký stupeň angažovanosti na straně vlád a státních správ, mezinárodních organizací a institucí na všech úrovních. Jsme hluboce přesvědčeny, že hospodářský rozvoj, zlepšování sociální situace a ochrana životního prostředí jsou vzájemně na sobě závislými a navzájem se posilujícími složkami udržitelného rozvoje, který vytváří rámec pro naše úsilí zaměřená na dosažení vyšší kvality života pro všechny lidi. Spravedlivé zlepšování sociální situace, které uznává posilování práv chudých složek obyvatelstva a obzvláště žen, které žijí v bídě a chudobě, na využívání zdrojů životního prostředí udržitelným způsobem, je neodmyslitelným základem udržitelného rozvoje. Uznáváme také, že pro udržení sociálního zlepšení a sociální spravedlnosti je nutný široce založený a trvalý hospodářský růst v kontextu udržitelného rozvoje. Úspěšné uskutečňování akční základny bude rovněž vyžadovat dostatečnou mobilizaci zdrojů na národní i mezinárodní úrovni a také poskytnutí nových a dalších prostředků rozvojovým zemím ze všech dostupných mechanismů financování včetně multilaterálních, bilaterálních a soukromých zdrojů, a to za účelem zlepšení situace žen a na podporu žen; finanční prostředky určené na posílení možností národních, subregionálních, oblastních a mezinárodních institucí; uplatňování přísně dodržované zásady rovnosti práv, rovnosti odpovědnosti, rovnosti povinností, rovnosti příležitostí a rovnoprávné účasti žen a mužů ve všech národních, oblastních a mezinárodních orgánech a ve všech procesech formulování zásad politiky a rozhodování; a vytvoření a posílení mechanismů odpovědnosti vůči ženám na celém světě a na všech úrovních.

37. Zajistit rovněž úspěšné uskutečňování akční základny ve státech, ve kterých je ekonomika ve stadiu přechodu, což bude vyžadovat pokračující mezinárodní spolupráci a pomoc;

38. My tímto jako vlády souhlasíme a zavazujeme se, že budeme uskutečňovat následující Akční základnu a že zajistíme, aby se genderová perspektiva odrážela ve všech našich zásadách politiky a ve všech našich programech. Vyzýváme systém organizace spojených národů, oblastní a mezinárodní finanční instituce i jiné příslušné oblastní a mezinárodní instituce, kterých se to týká a také všechny ženy a muže i nevládní organizace, a to s plným ohledem na jejich autonomii, a také všechny sektory občanské společnosti, aby se ve spolupráci s vládami plně angažovaly/angažovali a přispěly/ přispěli k uskutečňování této akční základny.

Příloha II.

AKČNÍ ZÁKLADNA

Obsah

Kapitola

- I. CHARAKTERISTIKA POSLÁNÍ
- II. CELOSVĚTOVÝ RÁMEC
- III. KRITICKÉ OBLASTI ZÁJMU
- IV. STRATEGICKÉ CÍLE A STRATEGICKÁ OPATŘENÍ
 - A. Ženy a chudoba
 - B. Vzdělání a výcvik žen
 - C. Ženy a zdraví
 - D. Násilí páchané na ženách
 - E. Ženy a ozbrojené konflikty
 - F. Ženy a hospodářství
 - G. Ženy v mocenské oblasti a při rozhodování
 - H. Institucionální mechanismy na podporu žen
 - I. Lidská práva žen
 - J. Ženy a sdělovací prostředky
 - K. Ženy a životní prostředí
 - L. Dítě rodu ženského/děvčátko
- V. INSTITUCIONÁLNÍ ÚPRAVY A DOHODY
 - A. Národní úroveň
 - B. Suboblastní/Oblastní úroveň
 - C. Mezinárodní úroveň
- VI. FINANČNÍ ÚPRAVY A DOHODY
 - A. Národní úroveň
 - B. Oblastní úroveň
 - C. Mezinárodní úroveň

Kapitola I.

CHARAKTERISTIKA POSLÁNÍ

1. Akční základna je programem zaměřeným na posílení práv žen anebo řečeno jinými slovy programem, který má zlepšit možnosti žen využívat svá lidská práva. Jejím cílem je zrychlení uskutečňování úkolů vytyčených v dokumentu nazvaném Nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost¹ a odstranění všech překážek, jež stojí v cestě aktivnímu zapojení žen do všech oblastí veřejného i soukromého života, a to pomocí plné a rovnoprávné účasti na rozhodování v hospodářské, sociální a kulturní sféře. To znamená, že zásada společně sdílené moci, společně sdílené odpovědnosti a společně sdílených povinností ženami a muži by měla být uplatňována v domácnosti, na pracovišti a také v širších národních a mezinárodních společenstvích. Rovnost žen a mužů je záležitostí lidských práv a je jednou z podmínek pro nastolení sociální spravedlnosti a je rovněž nezbytnou a fundamentální podmínkou pro nastolení rovnosti, zajištění rozvoje a zabezpečení míru. Přetvořený partnerský vztah založený na rovnosti žen a mužů je podmínkou pro zajištění udržitelného rozvoje zaměřeného na lidi. Pro tento účel je nezbytně nutná trvalá a dlouhodobá angažovanost, aby ženy a muži mohli spolupracovat ke svému vzájemnému prospěchu, k prospěchu svých dětí, k prospěchu společnosti a aby byli schopni zvládnout nároky, které na ně bude klást dvacáté první století.

2. Akční základna znovu potvrzuje a znovu zdůrazňuje základní neodmyslitelnou zásadu uvedenou ve vídeňském prohlášení a ve vídeňském akčním programu², které byly schváleny světovou konferencí o lidských právech, to jest že lidská práva žen a dítěte rodu ženského/děvčátka jsou nezcizitelnou, nezadatelnou, neoddělitelnou a nedílnou součástí všeobecných lidských práv. Akční základna jako akční program opatření, která je třeba uskutečnit, usiluje o podporu a ochranu plného využívání všech lidských práv a fundamentálních a elementárních svobod všemi ženami po celou dobu jejich životního cyklu.

3. Akční základna zdůrazňuje, že ženy sdílejí společné zájmy i společné starosti a obavy, které je možné prosazovat anebo kterým je možné čelit pouze ve spolupráci

¹ Zpráva ze Světové konference o kontrole a hodnocení výsledků desetiletí žen vyhlášeného OSN: rovnost, rozvod a mír, Nairobi, 15. - 26. července 1985 (publikace OSN, č. E.85.IV.10), kapitola I, část A.

² Zpráva ze Světové konference o lidských právech, Vídeň, 14. - 25. června 1993 (A/CONF.157/24 (část I)), kapitola III.

s muži a v partnerském vztahu s muži za účelem dosažení společného cíle genderové rovnosti na celém světě. Akční základna bere ohled na různorodost a hodnotí plnou různorodost situací a podmínek žen a uznává, že některé ženy se setkávají s obzvláště velkými překážkami, které jim brání v možnosti využívat svá lidská práva.

4. Akční základna požaduje, aby všichni lidé podnikli okamžitá a koordinovaná opatření za účelem vytvoření mírumilovného, spravedlivého a lidského světa založeného na lidských právech a elementárních svobodách včetně zásady rovnosti práv pro všechny lidi bez ohledu na jejich stáří, společenské postavení anebo povolání a za tímto účelem uznává, že trvalý hospodářský růst na širokém základu v kontextu udržitelného rozvoje je nutný pro udržení a pro podporu sociálního zlepšení a rozvoje a pro sociální spravedlnost.

5. Úspěšné uskutečnění akční základny bude vyžadovat vysoký stupeň angažovanosti na straně vlád a státních správ i mezinárodních organizací a institucí na všech úrovních. Rovněž bude potřebná přiměřená mobilizace zdrojů a prostředků na národní i na mezinárodní úrovni a také poskytnutí nových a dalších prostředků rozvojovým zemím ze všech dostupných mechanismů financování včetně multilaterálních, bilaterálních a soukromých zdrojů určených na podporu rozvoje žen; dále budou potřebné finanční prostředky určené na posílení možností a schopností národních, subregionálních, oblastních a mezinárodních institucí; oddanost zásadám rovnosti, pokud jde o rovná práva, rovnou odpovědnost, rovné povinnosti a rovné příležitosti pro ženy i muže a pokud jde o rovnoprávné zapojení mužů a žen do všech národních, oblastních a mezinárodních orgánů a do procesů vytváření zásad politiky; a bude rovněž nutné vytvoření a posílení mechanismů odpovědnosti vůči ženám na celém světě a na všech úrovních.

Kapitola II.

CELOSVĚTOVÝ RÁMEC

6. Čtvrtá světová konference o ženách se koná v době, kdy náš svět stojí v očekávání na prahu nového tisíciletí.

7. Akční základna podporuje a potvrzuje Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen³ a navazuje na nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost a také na příslušná usnesení přijatá hospodářskou a sociální radou

³ Rezoluce Valného shromáždění 34/180, příloha.

Valného shromáždění OSN. Formulace akční základny jsou cíleny na vytvoření základního souboru prioritních opatření, která by se měla uskutečnit během příštích pěti let.

8. Akční základna uznává důležitost dohod dosažených na světovém vrcholném setkání věnovaném dětem, na konferenci Organizace spojených národů o životním prostředí a rozvoji, na Světové konferenci o lidských právech, na Mezinárodní konferenci o obyvatelstvu a rozvoji a na Světovém vrcholném setkání věnovaném sociálnímu zlepšení a rozvoji, ve kterých jsou uvedeny specifické přístupy a závazky zaměřené na podporu udržitelného rozvoje a mezinárodní spolupráce a na posílení úlohy Organizace spojených národů pro tento účel. Podobným způsobem se zabývaly různými stránkami rozvoje a lidských práv v rámci svých specifických hledisek a při věnování pozornosti úloze žen a dívek také Celosvětová konference o udržitelném rozvoji malých ostrovních rozvojových států, Mezinárodní konference o výživě, Mezinárodní konference o základní zdravotní péči a Světová konference o vzdělání pro všechny. Kromě toho zdůraznily tyto dosud nevyřešené otázky využívání lidských práv ženami a rovnosti žen také programy Mezinárodního roku domorodých národů světa⁴, Mezinárodního roku rodiny⁵, roku snášenlivosti, který vyhlásila Organizace spojených národů⁶, Ženevského prohlášení určeného venkovským ženám⁷, a Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách⁸.

9. Cílem akční základny, který jev plném souladu s účelem, záměry a zásadami Charty Organizace spojených národů a s mezinárodním právem, je vytvoření podmínek, ve kterých by mohly všechny žehy plně využívat svá lidská práva. Pro vytvoření podmínek, ve kterých by ženy mohly plně využívat svá lidská práva, je naprosto nutná plná realizace všech lidských práv a elementárních svobod všech žen. Ačkoliv je třeba mít na paměti význam národních a oblastních zvláštností a různých historických, kulturních a náboženských tradic, je povinností všech států bez ohledu na jejich politický, hospodářský a kulturní systém podporovat a chránit všechna lidská práva a elementární svobody⁹. Uskutečňování záměrů a cílů této akční základny mimo jiné i pomocí národních zákonů a formulování strategií, zásad politiky, programů a rozvojových priorit je svrchovanou odpovědností a povinností

⁴ Rezoluce Valného shromáždění 45/164.

⁵ Rezoluce Valného shromáždění 44/82.

⁶ Rezoluce Valného shromáždění 48/126.

⁷ A/47/308-E/1992/97, příloha.

⁸ Rezoluce Valného shromáždění 48/104.

⁹ Vídeňská deklarace a akční program, Zpráva ze Světové konference o lidských právech..., kapitola III, odstavec 5.

každého jednotlivého státu, a to v souladu se všemi lidskými právy a elementárními svobodami a význam různých náboženských a etických hodnot, kulturních tradic a filozofických přesvědčení jednotlivých osob a jejich společenství a plná úcta k nim by měly přispět k vytvoření podmínek, ve kterých mohou ženy plně využívat svá lidská práva pro dosažení rovnosti, rozvoje a míru.

10. Od doby konání světové konference v Nairobi v roce 1985, jejímž cílem bylo přehlednutí a zhodnocení výsledků dosažených v rámci dekády žen vyhlášené Organizací spojených národů s názvem: rovnost, rozvoj a mír a od okamžiku schválení dokumentu nazvaného nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost, došlo ve světě k hlubokým politickým, hospodářským, sociálním a kulturním změnám, které měly na ženy kladné i záporné účinky. Světová konference o lidských právech uznala, že lidská práva žen a dítěte rodu ženského/děvčátka jsou nezcizitelnou, nezadatelnou, neoddělitelnou a nedílnou součástí všeobecných lidských práv. Plné a rovnoprávné zapojení žen do politického, občanského, hospodářského, sociálního a kulturního života na národní, oblastní a mezinárodní úrovni a vymýcení všech podob diskriminace na základě pohlaví patří k prioritním cílům mezinárodního společenství. Světová konference o lidských právech znovu potvrdila naprostou a vážnou oddanost všech států (vůči) plnění svých povinností a podpoře všeobecné úcty ke všem lidským právům a elementárním svobodám všech lidí a dodržování a ochraně všech lidských práv a elementárních svobod všech lidí v souladu s Chartou Organizace spojených národů i s dalšími právními dokumenty, které se týkají lidských práv, a v souladu s mezinárodním právem. Univerzální povaha těchto práv a svobod je mimo jakoukoli pochybnost.

11. Konec studené války vyvolal mezinárodní změny a zmenšil soutěžení mezi supervelmocemi. Zmenšila se hrozba celosvětového ozbrojeného konfliktu a zároveň se zlepšily mezinárodní vztahy a zvýšily se naděje na uchování míru mezi národy. Ačkoliv se zmenšila hrozba celosvětového konfliktu, mnohé části světa nadále postihují útočné války, ozbrojené konflikty, koloniální podmanění nebo jiné formy cizí nadvlády anebo okupace cizím státem, občanské války a také teroristické akce. Dochází k hrubým porušováním lidských práv žen, a to obzvláště v době ozbrojených konfliktů, která zahrnují vraždy, mučení, systematické znásilňování, vynucené těhotenství a vynucené přerušování těhotenství a která jsou obzvláště běžná při uplatňování tak zvaných etnických čistek.

12. Udržení míru a bezpečnosti na globální, oblastní a místní úrovni spolu se zamezením zásad útočné politiky a etnického čištění a vyřešení ozbrojených

konfliktů je rozhodující pro ochranu lidských práv žen a dětí rodu ženského/děvčátek a také pro odstranění všech forem násilí na nich páchaného a používání žen a dívek jako válečné zbraně.

13. Nadměrné vojenské výdaje včetně celosvětových vojenských výdajů a legální i nelegální obchod se zbraněmi a investice do výroby zbraní včetně nákladů na jejich získání snížily a snižují prostředky dostupné pro sociální rozvoj a zlepšení sociální situace. V důsledku dlužního zatížení a v důsledku dalších hospodářských nesnází přijala řada rozvojových zemí zásady politiky strukturálního přizpůsobení. Kromě toho existují programy strukturálního přizpůsobení, které byly nedostatečně naplánovány a chybně uplatňovány a které pak měly zhoubné účinky na sociální vývoj. Počet lidí žijících v bídě se v minulém desetiletí nepřiměřeně zvýšil ve většině rozvojových zemí, a to obzvláště ve státech s vysokým zadlužením.

14. V tomto kontextu by se měla zdůraznit sociální dimenze hospodářského rozvoje. Zrychlený hospodářský růst, ačkoliv je nezbytně nutný pro sociální rozvoj a zlepšení sociální situace, sám o sobě nezlepšuje kvalitu života obyvatelstva. V některých případech mohou vzniknout situace a podmínky, které mohou prohloubit sociální nerovnost a odsouvání některých skupin obyvatelstva na okraj společnosti. Z toho důvodu je nezbytně nutné hledat nové alternativy, které zajistí podmínky, ve kterých budou mít všichni členové lidské společnosti prospěch z hospodářského růstu založeného na holistickém přístupu ke všem aspektům rozvoje: růst, rovnost žen a mužů, sociální spravedlnost, ochrana životního prostředí, udržitelnost růstu, solidárnost, aktivní zapojení, mír a úcta k lidským právům.

15. Celosvětový posun směrem k demokratizaci zpřístupnil v mnoha státech politický proces, ale ještě se zde nedosáhlo obecně rozšířeného zapojení žen jako rovnocenných partnerů mužů do klíčového rozhodování a obzvláště ne do politické sféry. V Jižní Africe došlo k opuštění politiky institucionalizovaného rasizmu - apartheidu a moc přešla pokojným způsobem na většinové barevné obyvatelstvo. Ve střední a východní Evropě byl přechod k parlamentní demokracii rychlý a přinesl celou řadu různých zkušeností, v závislosti na dané situaci každého jednotlivého státu. Ačkoliv byl tento přechod ve většině případů pokojný, v některých státech byl bržděn ozbrojenými konflikty, které vedly k vážným porušením lidských práv.

16. Široce rozšířená hospodářská krize a také politická nestálost v některých oblastech byla v mnoha státech odpovědná za zastavení plnění rozvojových cílů. Tato situace vedla k rozšíření nepředstavitelné bídy. Mezi více než jednou miliardou

lidí, kteří žijí v nejhorší chudobě a bídě, představují ženy naprostou většinu. Rychlý postup změn a přizpůsobování ve všech sektorech rovněž vedlo k zvýšené nezaměstnanosti a k částečné nezaměstnanosti, což se obzvláště nepříznivě projevilo u žen. V mnoha případech nebyly vypracovány programy strukturálního přizpůsobení takovým způsobem, aby minimalizovaly negativní účinky na zranitelné a znevýhodněné skupiny obyvatelstva nebo na ženy a ani nebyly vypracovány takovým způsobem, aby zajistily pozitivní účinky na tyto skupiny obyvatelstva prevencí jejich odsunutí na okraj hospodářských a sociálních činností. Závěrečný dokument urugvajského kola mnohostranných obchodních jednání¹⁰ zdůraznil zvyšující se vzájemnou propojenost a závislost národních ekonomik a také důležitost liberalizace obchodu a přístupu na otevřené a dynamické trhy. V některých oblastech došlo i k velkým vojenským výdajům. I přes zvýšení provedená některými státy v oblasti oficiální rozvojové pomoci bylo v poslední době zaznamenáno všeobecné snížení oficiální rozvojové pomoci.

17. Absolutní chudoba a bída a feminizace chudoby a bídy, nezaměstnanost, zvyšující se křehkost životního prostředí, pokračující násilí páchané na ženách a široce rozšířené vyloučení poloviny lidstva z mocenských institucí a vládní moci zdůrazňují potřebu pokračovat v hledání cest k rozvoji, míru a bezpečnosti a hledání způsobů zajištění udržitelného hospodářského rozvoje zaměřeného na lidi. Pro úspěch tohoto snažení je nezbytně nutné zapojení a vůdčí postavení té poloviny lidstva, která se skládá z žen. Takže svět bude moci plnit náročné úkoly dvacátého prvního století pouze tehdy, jestliže bude nastolena nová éra mezinárodní spolupráce mezi vládami a národy, která bude založena na duchu partnerství, na spravedlivém mezinárodním sociálním a hospodářském prostředí a na radikální transformaci vztahu mezi ženami a muži na vztah, který bude založen na plném a rovnoprávném partnerství.

18. Nedávný mezinárodní hospodářský vývoj měl v mnoha případech nepoměrný dopad na ženy a na děti, z nichž většina žije v rozvojových zemích. Ve státech, které jsou zatíženy velkým břemenem zahraničního dluhu, vedly programy a opatření strukturálního přizpůsobení, přestože jsou prospěšné v dlouhodobém výhledu, ke snížení výdajů na sociální účely a tím záporně ovlivnily ženy, a to obzvláště v Africe a v nejméně vyvinutých státech. Tento nepříznivý dopad se zostřuje ještě více v těch případech, ve kterých se přesunuly základní sociální služby ze státních správ na ženy.

¹⁰ Viz Výsledky urugvajského kola multilaterálních obchodních jednání: Právní texty (Ženeva, Sekretariát GATT, 1994).

19. Hospodářská krize v mnoha průmyslově vyvinutých státech i v rozvojových zemích a také pokračující restrukturalizace ve státech s přechodovými ekonomikami měla nepoměrný negativní dopad na zaměstnanost žen. Ženy často nemají žádnou jinou možnost volby než přijmout zaměstnání, které postrádá bezpečí dlouhodobého pracovního místa anebo ve kterém jsou nebezpečné pracovní podmínky, nebo musí pracovat v nechráněných výroбах v domácnostech anebo musí být nezaměstnané. Mnoho žen vstupuje na trh práce v málo placených a podhodnocených zaměstnáních ve snaze vylepšit příjmy svých domácností. Jiné ženy se ze stejného důvodu rozhodují pro migraci. A protože nedojde k jakémukoli omezení jejich ostatních povinností, tato situace zvyšuje celkový objem pracovního zatížení žen.

20. Makroekonomická a mikroekonomická politika a makroekonomické a mikroekonomické programy včetně strukturálního přizpůsobení nebyly vždy vypracovány tak, aby braly v úvahu jejich dopad na ženy a děti rodu ženského/děvčátka a to se obzvláště vztahuje na ženy a děti žijící v bídě. Chudoba a bída se prohloubila při vyjádření v absolutních i relativních hodnotách a počet žen žijících v bídě se zvýšil ve většině takovýchto oblastí. Je mnoho městských žen, které žijí v bídě. Obzvláštní pozornost si však zasluhuje nepříznivá situace žen, které žijí ve venkovských a vzdálených oblastech, a to vzhledem ke stagnaci hospodářského rozvoje v těchto oblastech. V rozvojových zemích, a to i v zemích, ve kterých národní hospodářské ukazatele vykazují v poslední době zlepšení, žije většina venkovských žen i nadále v podmínkách hospodářského zaostávání a sociální marginalizace.

21. Ženy jsou klíčovými přispěvatelkami do ekonomiky a klíčovými faktory v boji proti chudobě a bídě prostřednictvím placené i neplacené práce v domácnosti, v lidském společenství a také na pracovišti. Stále větší počet žen dosahuje hospodářské nezávislosti pomocí výnosného zaměstnání.

22. Jedna čtvrtina všech domácností na celém světě je vedena ženami a mnoho dalších domácností závisí na ženském příjmu, přestože jsou v těchto domácnostech muži. Domácnosti udržované příjmem žen patří velmi často k nejchudším domácnostem, a to z důvodu mzdové diskriminace, segregačních zvyklostí na trhu práce, které se týkají povolání a také vlivem jiných genderově založených překážek. K faktorům, které přispívají ke zvyšování počtu domácností vedených ženami, patří rozpad rodin, stěhování obyvatelstva z venkovských oblastí do měst v rámci jednoho státu, mezinárodní migrace, války a vnitrostátní násilné přemísťování obyvatelstva.

23. Protože si ženy uvědomují, že dosažení a udržení míru a bezpečnosti je nezbytnou podmínkou pro hospodářský a sociální pokrok, zvyšující se měrou se z nich stávají ústřední činitelky v mnoha různých funkcích v hnutí lidstva za mír. Jejich plné zapojení do rozhodování, předcházení a řešení konfliktů a jejich účast ve všech jiných mírových iniciativách je pro nastolení trvalého míru nezbytně nutná a neodmyslitelná.

24. Náboženství, duchovní záležitosti a víra hrají v životech milionů žen a mužů ústřední úlohu, a to ve způsobu života, který vedou a také v oblasti tužeb a cílů do budoucna. Právo na svobodu myšlení, svědomí, vyznání a náboženství je nezcizitelné a musí být univerzálně uznáváno. Toto právo zahrnuje i svobodnou možnost rozhodnout se pro určité náboženství anebo určitou víru podle vlastního výběru buď individuálně anebo ve společenství jiných osob, na veřejnosti anebo v soukromí, a právo na projevování svého náboženství anebo víry při bohoslužbách, obřadech, rituálech, praktické činnosti a ve výuce. Aby se dosáhlo rovnosti, hospodářského rozvoje a míru, je třeba plně respektovat tato práva a svobody. Náboženství, myšlení, svědomí, vyznání a víra smějí přispívat a jsou schopny přispívat k uspokojení morálních, etických a duchovních potřeb žen a mužů a k realizaci jejich plného potenciálu ve společnosti. Zároveň se však také uznává, že všechny podoby extremismu mohou mít negativní dopad na ženy a že mohou vést k násilí a diskriminaci.

25. Čtvrtá světová konference o ženách by měla zrychlit proces, který formálně začal v roce 1975, jenž byl Valným shromážděním Organizace spojených národů prohlášen za mezinárodní rok žen. Tento rok byl bodem obratu v tom smyslu, že se v něm dostaly na pořad jednání ženské otázky. Desetiletí věnované ženám (1976 - 1985), které vyhlásila Organizace spojených národů, bylo celosvětovým úsilím zaměřeným na postavení a práva žen a na zapojení žen do procesu rozhodování na všech úrovních. V roce 1979 schválilo Valné shromáždění Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen, která nabyla platnosti v roce 1981 a vytvořila mezinárodní normu pro to, co se považovalo za rovnost žen a mužů. V roce 1985 schválila světová konference, jejímž úkolem bylo přehlédnutí a zhodnocení výsledků dosažených v rámci dekády žen vyhlášené Organizací spojených národů s názvem: rovnost, rozvoj a mír dokument nazvaný nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost, jejichž cíle mají být uskutečněny do roku 2000. Dosáhlo se významného pokroku při prosazování rovnosti žen a mužů. Řada vlád navrhla a prosadila legislativu, která podporovala rovnost žen a mužů a vytvořila národní

mechanizmy, které mají zaručit, že se genderová perspektiva promítne do všech oblastí společnosti. Mezinárodní organizace zaměřily větší pozornost na postavení žen a na úlohy žen.

26. Rostoucí síla nevládního sektoru, obzvláště vzrůstající význam ženských organizací a feministických skupin se stala hnací silou vyžadující změnu. Nevládní organizace hrály důležitou nátlakovou úlohu při prosazování legislativy anebo mechanismů nasměrovaných na zajištění podpory žen. Staly se z nich i katalyzátory nových přístupů k hospodářskému rozvoji. Mnoho vlád zvýšenou měrou uznalo významnou úlohu, kterou hrají nevládní organizace a důležitost spolupráce s nimi při prosazování pokroku. Ale i přesto vlády v některých státech nadále omezují možnost nevládních organizací pracovat svobodně a bez omezení. Ženy se prostřednictvím nevládních organizací zapojily do života občanských komunit a výrazně ovlivňovaly komunitní, národní, oblastní a celosvětová fóra a mezinárodní debaty.

27. Od roku 1975 se znalosti o postavení žen a mužů zvětšovaly a v současné době přispívají k prosazování dalších opatření a činností zaměřených na podporu rovnosti žen a mužů. V řadě států došlo k významným změnám ve vztazích mezi ženami a muži, a to obzvláště v těch případech, ve kterých se dosáhlo významného pokroku ve vzdělání žen a význačného zvýšení zapojení žen mezi placené pracovní síly. Dříve vytyčená hranice podle dělící čáry genderu přestala být neprodyšnou železnou oponou dělící pracovní síly podle produktivní a reprodukční úlohy a v poslední době je stále častěji překračována, protože ženy začaly pronikat do oblastí pracovních činností, které byly dříve ovládány výhradně muži, a muži začali na sebe zvýšenou měrou přebírat povinnosti v domácnosti včetně péče o děti. Ale změny v úlohách žen byly v poslední době mnohem rychlejší než změny v úlohách mužů. V mnoha státech se však rozdíl mezi výdobytky a činnostmi žen a výdobytky a činnostmi mužů stále ještě nepovažují za důsledky sociálně vytvořených genderových rolí, ale spíše za neměnné biologické rozdíly.

28. Kromě toho ani po deseti letech po konání nairobské konference se ještě nedosáhlo plné rovnosti žen a mužů. V průměru představují ženy na celém světě pouhých deset procent všech členů zákonodárných sborů a jejich zastoupení ve většině národních i mezinárodních správních struktur ve veřejném i soukromém sektoru je stále nízké. Organizace spojených národů není v tomto ohledu žádnou výjimkou. I po padesátileté existenci si Organizace spojených národů nadále upírá výhody plynoucí z ženského vedení v tom smyslu, že zastoupení žen na

rozhodovacích úrovních v sekretariátu OSN a ve specializovaných služebnách je nízké.

29. Kritickou úlohu mají ženy v rodině. Rodina je základní jednotkou lidské společnosti a jako taková by měla být posílena. Rodina má právo na to, aby se jí dostalo všestranné ochrany a pomoci. V různých kulturních, politických a sociálních systémech existují různé formy rodiny. Musí se respektovat práva, způsobilosti, schopnosti, odpovědnosti a povinnosti členů rodiny. Příspěvek žen k blahobytu rodiny a k rozvoji společnosti je velký, to se však dosud ani neuznává a ani nebere v úvahu v plném rozsahu významu jejich příspěvku. Měl by se uznat sociální význam těhotenství, mateřství a úloha rodičů v rodině a ve výchově dětí. Výchova dětí vyžaduje odpovědné společné zapojení obou rodičů, žen i mužů a také společnosti jako celku. Těhotenství, mateřství, rodičovství a úloha žen v rozmnožování nesmí vytvářet základnu pro diskriminaci a ani nesmí omezovat plné zapojení žen do společnosti. Měla by se rovněž uznat důležitá úloha, kterou ženy v mnoha zemích často zastávají při pečování o jiné členy své rodiny.

30. Ačkoliv relativní rychlost růstu světové populace postupně klesá, přesto počet obyvatelstva na naší planetě v současné době dosahuje při vyjádření v absolutním množství rekordní výše v celé historii lidstva a roční přírůstky jsou v současné době na úrovni téměř 86 milionů osob. Na poměrném zastoupení závislých osob v rodinách se výrazně projeví dvě jiné významné demografické tendence. V mnoha rozvojových zemích je 45 až 50 procent obyvatelstva tvořeno osobami mladšími než 15 let, kdežto ve vyspělých průmyslových státech se zvyšuje absolutní počet i procentické zastoupení starých lidí. Podle předpovědí Organizace spojených národů bude v roce 2025 žít 72 procent obyvatel starších 60 let v rozvojových zemích a ženy budou mezi nimi představovat více než jednu polovinu. Péče o děti, nemocné a staré je odpovědnost, která spočívá v naprosto nepoměrném rozsahu na ženách, a to hlavně v důsledku nedostatku rovnosti a nevyváženého rozdělení placené a neplacené práce mezi ženami a muži.

31. Řada žen se vlivem různých faktorů rozličného charakteru setkává s obzvláštními překážkami způsobených navíc jejich genderem. Tyto rozličné faktory často izolují takovéto ženy, nebo je odsunují na okraj společnosti. Těmto ženám se mimo jiné odpírají jejich lidská práva, tyto ženy postrádají přístup ke vzdělání, k výcviku pro povolání, zaměstnání, bydlení a hospodářské soběstačnosti anebo jim je přístup ke vzdělání a k ostatním výše zmíněným právům odmítán a tyto ženy jsou také vyloučeny z procesů rozhodování. Takovýmto ženám je často odpírána

příležitost přispívat do svých občanských pospolitostí jako součást hlavního pospolitního proudu.

32. V minulém desetiletí bylo možné pozorovat i vzrůstající uznání různých zájmů a záležitostí domorodých žen, jejichž identita, kulturní tradice a formy sociální organizace zvelebují a posilují občanské pospolitosti, ve kterých žijí. Domorodé ženy se často setkávají s překážkami jednak jako ženy a jednak jako členky domorodých občanských společenstev.

33. V minulých dvaceti letech mohl svět pozorovat explozi v oblasti komunikací. Spolu s pokrokem dosaženým v počítačové technologii a satelitní a kabelové televizi se nadále zvyšuje a rozšiřuje celosvětový přístup k informacím a vytvářejí se nové příležitosti pro zapojení žen do komunikací a masových sdělovacích prostředků, i pro šíření informací o ženách. Ale celosvětové komunikační sítě se používaly a používají pro šíření stereotypních a zlehčujících informací o ženách, a to hlavně z komerčních a konsumeristických důvodů. Dokud nebudou ženy rovnoprávně zapojeny jak do technické oblasti komunikací a hromadných sdělovacích prostředků tak i do oblasti rozhodování, budou i nadále nesprávně zobrazovány a ve sdělovacích prostředcích bude i nadále chybět realistický popis životních podmínek žen. Sdělovací prostředky mají velkou potenciální možnost podporovat zlepšení situace žen a prosazovat rovnost žen a mužů zobrazováním žen a mužů nestereotypním, rozmanitých a vyváženým způsobem a respektováním důstojnosti a hodnoty lidské bytosti.

34. Pokračující degradace životního prostředí, která nepříznivě ovlivňuje životní podmínky všech lidí, má často i přímější dopad na ženy. Zdraví žen a jejich živobytí ohrožují cizorodé látky a jedovaté odpadní látky, rozsáhlé odlesňování, šíření pouští, sucha, degradace a smývání půdy a vyčerpání pobřežních a mořských zdrojů, což je doprovázeno vzrůstajícím výskytem zdravotních potíží spojených se zhoršeným životním prostředím a dokonce i ztrátou životů žen a dívek. Nejvíce jsou postiženy venkovské a domorodé ženy, jejichž živobytí a každodenní existence závisí přímo na udržitelných ekosystémech.

35. Chudoba, bída a degradace životního prostředí jsou těsně navzájem propojeny. Ačkoliv chudoba vede k určitým druhům ekologického stresu, hlavní příčinou pokračujícího zhoršování globálního životního prostředí jsou neudržitelné způsoby spotřeby a výroby, a to obzvláště v průmyslově vyspělých státech, které vyvolávají vážné obavy a prohlubují chudobu, bídu a nerovnováhu.

36. Globální tendence vyvolaly hluboké změny ve strategiích přežití rodiny a v rodinných strukturách. Ve všech oblastech světa se podstatně zvýšila migrace z venkovských oblastí do měst. Podle předpovědí dosáhne v roce 2000 počet obyvatel žijících ve městech 47 procent z celkového počtu obyvatel na naší planetě. Přistěhovalci, uprchlíci a vyhnané osoby představují asi 125 milionů lidí. Polovina z nich žije v rozvojových zemích. Tyto hromadné pohyby lidí mají velké důsledky v oblasti rodinných struktur a prospívání rodiny a nerovné důsledky pro ženy a muže, a to v řadě případů včetně sexuálního vykořisťování žen.

37. Podle odhadů světové zdravotnické organizace (WHO) byl začátkem roku 1995 počet kumulativních případů syndromu přenosného deficitu imunity (AIDS) 4,5 milionu. Odhaduje se, že lidským virem deficitu imunity (HIV) bylo od jeho izolace a charakterizace nakaženo asi 19,5 milionů mužů, žen a dětí a předpokládá se, že do konce tohoto desetiletí se nakazí dalších 20 milionů lidí. Mezi novými případy je pravděpodobnost výskytu nákazy žen dvojnásobná než pravděpodobnost výskytu nákazy mužů. V raných fázích pandemie AIDS nedocházelo k nákaze žen ve velkých počtech. V současné době však je infikováno osm milionů žen. Obzvláště jsou nákaze vystaveny mladé ženy a mladistvé dívky. Odhaduje se, že do roku 2000 bude nakaženo 13 milionů žen a že 4 miliony žen zemře na následky onemocnění spojených se syndromem AIDS. Kromě toho se odhaduje, že každý rok bude zaznamenáno asi 250 milionů nových případů nemocí přenášených pohlavním stykem. Počet případů nemocí přenášených pohlavním stykem včetně HIV/AIDS se v současné době dramaticky zvyšuje právě u žen a dívek, a to obzvláště v rozvojových zemích.

38. Od roku 1975 bylo k dispozici značné množství údajů a bylo vyprodukováno významné množství informací o postavení žen a o jejich životních podmínkách. Každodenní bytí a dlouhodobé tužby žen jsou ve většině států omezovány v průběhu celého jejich životního cyklu diskriminačními postoji, nespravedlivými sociálními a hospodářskými strukturami a nedostatkem zdrojů, což znemožňuje jejich plné a rovnoprávné zapojení. V řadě států ukazují praktiky prenatálního výběru pohlaví, vyšší míry mortality mezi velmi mladými děvčátky a nižší počty dívek přijatých na školy ve srovnání s přijatými chlapci, že preference synů omezuje přístup dětí rodu ženského/děvčátek k potravě, vzdělání a zdravotní péči a že dokonce zmenšuje jejich naději na samotný život. Diskriminace žen začíná v nejranějších fázích života a z tohoto důvodu se jí musí věnovat neustálá pozornost již od těchto nejranějších fází.

39. Dnešní dítě rodu ženského/děvčátka je ženou zítřka. Kvalifikace, nápady, myšlenky a energie dítěte rodu ženského/ děvčátka jsou vitální pro plné dosažení cílů rovnosti, hospodářského rozvoje a míru. Aby mohlo děvčátko plně rozvinout všechny své potenciální možnosti, musí být vychovááno v podpůrném prostředí, ve kterém se vyhoví všem jeho intelektuálním a materiálním potřebám nutným pro přežití, ochranu a vývoj a rozvoj a ve kterém budou zajištěna jeho rovná práva. Jestliže mají být ženy rovnocennými partnery mužů, a to ve všech aspektech života a hospodářského rozvoje, pak je právě nyní vhodná doba pro uznání lidské důstojnosti a hodnoty dítěte rodu ženského/děvčátka a pro uplatnění plného využívání lidských práv a elementárních svobod tohoto dítěte včetně práv zajištěných Úmluvou o právech dítěte¹¹ jehož všeobecná ratifikace se naléhavě doporučuje. Na celém světě však existují důkazy svědčící o tom, že diskriminace děvčátek a násilí páchané na děvčátkách a děvčatech začíná v nejranějších fázích života a že jejich diskriminace a násilí na nich páchané pokračuje po celou dobu jejich života v nezmenšené míře. Často mají omezený přístup k potravě, tělesné i psychiatrické zdravotní péči a také ke vzdělání a mají méně práv, příležitostí a výhod během dětství a dospívání než chlapci. Děvčata jsou často vystavena různým formám sexuálního a hospodářského vykořisťování, pedofilii, nucené prostituci a možná i prodeji svých orgánů a pletiv, násilí a škodlivým praktikám, jako na příklad zabíjení narozených děvčátek a prenatalnímu výběru pohlaví, krvesmilství, znetvořování ženských genitálií ("ženské obřízce") a časným sňatkům včetně dětských sňatků.

40. Polovina obyvatelstva našeho světa je mladší než 25 let a většina mladých lidí tohoto světa - přes 85 % žije v rozvojových zemích. Lidé zúčastnění na vytváření zásad politiky musí rozeznat a uznat implikace těchto demografických faktorů. Musí se přijmout a realizovat zvláštní opatření, která zajistí, že mladé ženy budou mít životní kvalifikace potřebné pro aktivní a účinné zapojení do všech úrovní sociálního, kulturního, politického a hospodářského vůdcovství. Mezinárodní společenství bude muset prokázat novou závaznou angažovanost vůči budoucnosti závazek inspirovat novou generaci žen a mužů, aby spolupracovali na vytvoření spravedlivější společnosti. Tato nová generace vůdkyň a vůdců musí přijmout a podporovat svět, ve kterém bude každé dítě zbaveno nespravedlnosti, útlaku a nerovnosti a bude moci svobodně rozvíjet svůj potenciál. Proto musí být zásada rovnosti žen a mužů nedílnou součástí procesu přizpůsobování společnosti.

¹¹ Rezoluce Valného shromáždění 44/25, příloha.

Kapitola III.

KRITICKÉ OBLASTI ZÁJMU

41. Zlepšení situace žen a dosažení rovnosti žen a mužů je záležitostí lidských práv a jednou z podmínek dosažení sociální spravedlnosti a nemělo by se tedy posuzovat izolovaně jako jedna ze ženských otázek. Zlepšení situace žen a rovnost žen jsou jediným způsobem, jakým lze vybudovat udržitelnou, spravedlivou a rozvinutou společnost. Plné využívání lidských práv ženami a rovnost žen a mužů jsou nezbytnými podmínkami dosažení politické, sociální, hospodářské a ekologické bezpečnosti ve všech národech a mezi všemi národy.

42. Většina cílů uvedených v dokumentu nazvaném nairobské strategie na podporu žen zaměřené na budoucnost nebyla dosažena. Přežívají překážky, které brání ženám ve využívání lidských práv, a to i přes úsilí vlád, státních správ a také nevládních organizací a přes úsilí žen a mužů na celém světě. V mnoha částech světa přetrvávají obrovské politické, hospodářské a ekologické krize. Patří sem útočné války, ozbrojené konflikty, koloniální ovládání a jiné formy cizí nadvlády, okupace cizím státem, občanské války a teroristické akce. Tyto situace ve spojení se systematickou anebo de facto diskriminací, porušováním práv, znásilňováním a neschopností chránit všechna lidská práva a elementární svobody všech žen a také jejich občanská, kulturní, hospodářská, politická a sociální práva včetně práva na rozvoj a ve spojení s hluboce zakořeněnými předpojatými postoji vůči ženám a dívkám představují pouze několik příkladů překážek, se kterými se ženy setkávaly od světové konference, která se konala v roce 1985 a jejímž úkolem bylo přehlédnutí a zhodnocení výsledků dosažených v rámci dekády žen vyhlášené Organizací spojených národů s názvem: rovnost, rozvoj a mír.

43. Revize pokroku dosaženého od nairobské konference upozorňuje na zvláštní oblasti zájmu oblasti s vysokou naléhavostí, které se zcela zřetelně odlišují od ostatních problémů jako prioritní problémy vyžadující okamžité řešení. Na strategické cíle týkající se těchto kritických oblastí zájmu, které jsou samozřejmě navzájem propojeny, navzájem na sobě závislé a vysoce prioritní, by měli všichni činitelé zaměřit všechna uskutečnitelná opatření a všechny dostupné zdroje. Tito činitelé musí navrhnout a realizovat mechanismy zodpovědnosti za všechny tyto oblasti zájmu.

44. Za tímto účelem vyzýváme vlády, státní správy, mezinárodní společnosti a občanskou společnost včetně nevládních organizací a soukromého sektoru, aby podnikly strategická opatření v následujících kritických oblastech zájmu:

- Přetrvávající a zvyšující se břemeno chudoby a bídy žen
- Nerovnosti a nedostatečnosti v nerovnoprávném přístupu ke vzdělání a výcviku pro povolání a nerovné vzdělání a nerovná příprava pro povolání
- Nerovnosti a nedostatečnosti v nerovnoprávném přístupu ke zdravotním službám a nerovný přístup k zdravotním a jiným podobným službám
- Násilí páchané na ženách
- Účinky ozbrojených a jiných konfliktů na ženy včetně žen, které žijí pod cizí okupací
- Nerovnost v hospodářských strukturách a v zásadách hospodářské politiky, ve všech formách produktivních činností a v přístupu ke zdrojům a prostředkům
- Nerovnost mezi muži a ženami při sdílení moci a při rozhodování na všech úrovních
- Nedostatečné mechanismy na všech úrovních, které mají podporovat zlepšení situace žen
- Nedostatek úcty k lidským právům žen a nedostatečná podpora a ochrana lidských práv žen
- Vytváření stereotypních názorů na ženy a nerovnost přístupu žen ke všem komunikačním systémům a hromadným sdělovacím prostředkům a nerovná účast žen v komunikačních systémech a obzvláště v hromadných sdělovacích prostředcích

- Genderově založené nerovnosti při využívání přírodních zdrojů a při zabezpečování a ochraně životního prostředí
- Přetrvávající diskriminace dítěte rodu ženského/děvčátka a pokračující porušování práv dítěte rodu ženského/děvčátka

Kapitola IV

STRATEGICKÉ CÍLE A STRATEGICKÁ OPATŘENÍ

45. V každé kritické oblasti zájmu se diagnostikuje daný problém a jsou navrženy strategické cíle spolu s konkrétními opatřeními, která mají být podniknuta/realizována příslušnými činiteli, aby se dosáhlo navržených cílů. Strategické cíle jsou odvozeny z kritických oblastí zájmu a specifická opatření, která mají být podniknuta, aby se dosáhlo strategických cílů, pokrývají rovnost, rozvoj a mír, což jsou cíle nairobských strategií na podporu žen zaměřených na budoucnost a odrážejí jejich vzájemné propojení a vzájemnou závislost. Cíle a opatření jsou navzájem propojeny/a, jsou vysoce prioritní a navzájem se posilují. Záměrem akční základny je zlepšit bez výjimky situaci všech žen, které se často setkávají s podobnými překážkami a zvláštní pozornost by se měla věnovat skupinám, které jsou znevýhodněny nejvíce.

46. Akční základna uznává, že ženy se setkávají s překážkami, které jim brání v dosažení plné rovnosti a ve zlepšení své situace, a to z důvodu takových faktorů, jako je například jejich rasa, věk, jazyk, etnický původ, kultura, náboženství anebo tělesné postižení, nebo protože jsou domorodými ženami anebo také z jiných příčin a z jiných důvodů. Mnohé ženy musí čelit specifickým překážkám, které se týkají jejich rodinného stavu, obzvláště když jde o neprovdané matky, anebo které se týkají jejich sociálně-ekonomického postavení včetně jejich životních podmínek ve venkovských, vzdálených a odloučených anebo zbídačených oblastech. Další překážky se také vyskytují pro ženy uprchlice, pro jiné vyhnané ženy včetně žen vyhnaných nebo přemístěných v rámci jednoho státu, pro přistěhovalé a migrující ženy včetně migrujících žen-pracovnic. Mnoho žen je také výrazně nepříznivě postiženo ekologickými pohromami, vážnými a nakažlivými nemocemi a různými formami násilí páchaného na ženách.

A. Ženy a chudoba

47. V současné době žije na světě více než jedna miliarda lidí, z nichž valná většina jsou ženy, v nepříjemných podmínkách chudoby a bídy, a to hlavně v rozvojových zemích. Chudoba a bída má různé příčiny včetně strukturálních příčin. Chudoba je složitým mnohorozměrným problémem, který má svůj původ jednak v národní oblasti a jednak v mezinárodní oblasti. Globalizace světového hospodářství a prohloubení vzájemného propojení a vzájemné závislosti mezi jednotlivými státy a národy vytváří náročné úkoly i příležitosti pro trvalý hospodářský růst a rozvoj a také rizika a nejistoty pro budoucnost světového hospodářství. Nejisté globální hospodářské klima bylo a je doprovázeno hospodářskou restrukturalizací, ale v řadě států také přetrvávajícími a nezládnutelnými hladinami zahraničního dluhu a programy strukturálního přizpůsobení. Kromě toho schopnost vlád pokrýt základní potřeby obyvatelstva podřývaly a podřývají nejrůznější typy konfliktů, vypuzování lidí a degradace životního prostředí. Transformační procesy ve světovém hospodářství mění ve všech státech od základu parametry sociálního rozvoje. Jednou z významných průvodních tendencí byla a je prohlubující se chudoba žen, jejíž rozsah se liší v závislosti na dané oblasti. Genderové nerovnosti ve sdílení moci v hospodářské oblasti jsou rovněž významným faktorem přispívajícím k chudobě žen. Migrace a následné změny v rodinných strukturách uvalily na ženy další břemena, a to obzvláště na ženy, které pečují o několik rodinných příslušníků na nich závislých. Makroekonomická politika potřebuje přehodnocení a přeformulování, aby těmto tendencím mohla čelit. Zásady makroekonomické politiky se zaměřují téměř výlučně na formální sektor. Rovněž mají tendenci brzdit iniciativy žen a neberou v úvahu rozdílný účinek na ženy a muže. Z toho důvodu je pro strategie zaměřené na chudobu kritickým faktorem aplikace genderové analýzy na širokou škálu zásad politiky a programů. Aby se vymýtila chudoba a bída a aby se dosáhlo udržitelného rozvoje, musí se ženy a muži plně a stejnou měrou zapojit do formulování zásad a strategií makroekonomické a sociální politiky, jejichž cílem bude vymýcení chudoby. Vymýcení chudoby nelze dosáhnout pouhým vypracováním programů zaměřených proti chudobě, ale musí zahrnovat i demokratickou účast na jejich uskutečňování a změny v hospodářských strukturách, aby se všem ženám zajistil přístup ke zdrojům, k prostředkům, příležitostem a veřejným službám. Chudoba má rozmanité projevy, ke kterým patří neexistence příjmu a nedostatek produktivních zdrojů, které by stačily pro zajištění udržitelného živobytí; hlad a podvýživa; chatrné zdraví; omezený přístup ke vzdělání anebo neexistence přístupu ke vzdělání a jiným základním službám; zvýšená nemocnost a zvýšená úmrtnost způsobená nemocemi; bezdomovectví a nevyhovující ubytování/ špatné podmínky bydlení; nepravě bezpečná anebo nebezpečná životní prostředí; a sociální diskriminace a vylučování ze společnosti. Chudoba se rovněž vyznačuje nedostatečnou účastí na procesech

rozhodování a nedostatečným zapojením do občanského, sociálního a kulturního života. Chudoba se vyskytuje ve všech státech a zemích jako hromadná a masivní chudoba v rozvojových zemích a jako jednotlivá ohniska chudoby uprostřed bohatství a blahobytu v rozvinutých průmyslových státech. Chudoba může být způsobena hospodářskou krizí, která vede ke ztrátě obživy, nebo živelnou pohromou anebo ozbrojeným či jiným konfliktem. Rovněž existuje chudoba dělníků s nízkými mzdami a naprostá bída lidí, kteří se dostanou mimo systémy rodinné podpory, mimo podporu sociálních institucí a kteří propadnou i záchytnými sítěmi.

48. V uplynulém desetiletí se počet žen žijících v chudobě zvýšil nepoměrně k počtu mužů postižených chudobou, a to obzvláště v rozvojových zemích. Feminizace chudoby se v nedávné době stala významným problémem i ve státech s přechodovými ekonomikami, a to jako krátkodobý důsledek procesu politické, hospodářské a sociální transformace. Za tento stav je odpovědná vedle hospodářských faktorů i nepoddajnost společensky přisuzovaných genderových rolí a omezený přístup žen k moci, vzdělání, přípravě pro povolání a produktivním zdrojům a prostředkům a také další nově se objevující faktory, které mohou vést k nedostatečnému zajištění rodin. Faktorem přispívajícím k chudobě je i neschopnost odpovídajícího zařazení genderové perspektivy do všech hospodářských analýz a do hospodářského plánování a neschopnost analyzovat strukturální příčiny chudoby.

49. Ženy přispívají k hospodářství a k boji proti chudobě jednak placenou prací a jednak neplacenou prací ve svých domácnostech, v občanské společnosti a na pracovišti. Kritickým faktorem při potírání chudoby je vytvoření podmínek, ve kterých budou ženy schopny plně využívat svá lidská práva.

50. Ačkoliv chudoba postihuje domácnosti jako celek, ženy přesto nesou neúměrně velké břemeno chudoby z důvodu dělby práce a dělby odpovědnosti za blaho domácnosti a rodiny vzhledem ke svému genderu, protože se snaží zvládnout spotřebu a produkci domácnosti i za podmínek zvyšujícího se nedostatku. Chudoba je obzvláště akutní v případě žen, které žijí ve venkovských domácnostech.

51. Chudoba žen je přímo úměrná neexistenci hospodářských příležitostí a neexistenci autonomie, nedostatku přístupu k hospodářským zdrojům a prostředkům včetně úvěru, vlastnictví pozemků a práva na dědictví, nedostatečného přístupu ke vzdělání a k podpůrným službám a přímo úměrná jejich minimální účasti na procesu rozhodování. Chudoba může také ženy zahnat do situací, ve kterých jsou vystaveny sexuálnímu vydírání.

52. V příliš mnoha státech neberou systémy sociálního zabezpečení dostatečný ohled na specifické podmínky žen, které žijí v chudobě a navíc je patrná tendence ke zredukování služeb, které tyto systémy sociálního zabezpečení poskytují. Riziko upadnutí do chudoby a bídy je větší u žen než u mužů, a to obzvláště ve stáří a v případech, ve kterých jsou systémy sociálního zabezpečení založeny na zásadě nepřetržitého placeného zaměstnání. V některých případech ženy nesplňují tento požadavek z důvodu přerušení práce vlivem nerovnoměrného rozdělení placené a neplacené práce. Kromě toho se starší ženy setkávají také s většími překážkami při opětovném zapojení se do trhu pracovních sil.

53. V mnoha průmyslově vyvinutých státech, ve kterých je úroveň obecného vzdělání i úroveň přípravy pro povolání u žen a mužů podobná a ve kterých jsou k dispozici systémy ochrany proti diskriminaci, vedly procesy hospodářské transformace v uplynulém desetiletí buď k výraznému zvýšení nezaměstnanosti žen v některých sektorech hospodářství anebo ke zvýšení prekérní povahy jejich zaměstnání. Z tohoto důvodu se zvýšilo poměrné zastoupení žen mezi chudými. Ve státech, ve kterých navštěvuje školy vysoký počet děvčat, patří k nejzranitelnějším osobám na trhu práce dívky, které opouští školní systém nejdříve, bez dosažení jakékoli kvalifikace.

54. Ve státech s přechodovými ekonomikami a také v jiných státech, které procházejí obdobím elementárních politických, hospodářských a sociálních transformací, často tyto transformace vedly k snížení příjmu žen anebo k úplnému zbavení žen příjmu.

55. Produktivní schopnost žen by se měla zvýšit obzvláště v rozvojových zemích, a to zlepšeným přístupem ke kapitálu, zdrojům, prostředkům, úvěru, půdě, technologii, informacím, technické pomoci, výcviku a přípravě pro povolání, aby se zvýšil příjem žen a aby se zlepšila/o jejich výživa, vzdělání, zdravotní péče, zdravotní stav a postavení v domácnosti. Uvolnění produktivního potenciálu žen je klíčovým faktorem pro proražení začarovaného kruhu chudoby a pro to, aby se ženy mohly plně podílet na výhodách plynoucích a na prospěchu plynoucím z hospodářského rozvoje i na produktech své vlastní práce.

56. Udržitelný rozvoj a hospodářský růst, který je jednak trvalý a jednak udržitelný, je dosažitelný pouze pomocí zlepšení hospodářského, sociálního, politického, právního a kulturního postavení žen. Spravedlivý sociální rozvoj, který uznává právo chudých

a obzvláště právo žen na využívání přírodních zdrojů udržitelným způsobem, je naprosto nutným základem udržitelného rozvoje.

57. Úspěch zásad hospodářské a sociální politiky a úspěch opatření zaměřených na podporu anebo na posílení podpory genderové rovnosti a na zlepšení postavení žen by měl být založen na začlenění genderové perspektivy do zásad obecné politiky, které se týkají všech oblastí společnosti a měl by být také založen na uskutečňování pozitivních opatření s dostatečnou institucionální a finanční podporou na všech úrovních.

Strategický cíl A.1.

Přezkoumat, schválit, přijmout a udržovat zásadu makroekonomické politiky a strategie hospodářského rozvoje, které oslovují potřeby a úsilí žen, jež upadly do chudoby.

Opatření, která je třeba podniknout

58. Vládami:

(a) Přezkoumat a upravit, a to s plným a rovnoprávným zapojením žen, zásady makroekonomické a sociální politiky s výhledem na dosažení cílů uvedených v akční základně;

(b) Analyzovat z genderové perspektivy zásady politiky a programy včetně programů, které se týkají makroekonomické stálosti, strukturálního přizpůsobení, problémů spojených se zahraničními dluhy, zdanění, investic, zaměstnanosti, trhů a všech významných sektorů hospodářství s ohledem na jejich dopad na chudobu, na nerovnost a obzvláště na ženy;

zhodnotit jejich dopad na prospívání rodiny a na podmínky rodin a přizpůsobit je, jak to bude vhodné, za účelem podpory spravedlivějšího rozdělení produktivních aktiv, bohatství, majetku, příležitostí, příjmu a služeb;

(c) Vypracovat, důsledně uskutečňovat a uplatňovat správné a solidní zásady makroekonomické a sektorové politiky, které jsou vypracovány a monitorovány s plnou a rovnoprávnou účastí žen, podněcují široce založený udržitelný hospodářský růst, řeší strukturální příčiny chudoby a jsou zaměřeny na odstranění chudoby a bíd a na snížení genderově založených nerovností, a to v celkovém rámci dosažení udržitelného rozvoje zaměřeného na lidi;

(d) Restrukturalizovat veřejné výdaje a zaměřit rozdělování veřejných výdajů na podporu hospodářských příležitostí pro ženy a rovnoprávného přístupu k produktivním zdrojům a prostředkům a zaměřit se na základní sociální, vzdělávací a zdravotní potřeby žen, obzvláště žen žijících v chudobě;

(e) Hospodářsky rozvinout zemědělství a rybářský sektor v případech, ve kterých to bude potřebné a jak to bude potřebné, aby se zajistilo, bude-li to vhodné, dobré zásobení domácností a celého národa potravinami a aby se zajistila soběstačnost ve výrobě potravin, a to přidělením potřebných finančních a technických prostředků a nasměrováním lidských zdrojů;

(f) Vypracovat zásady politiky a programy zaměřené na podporu spravedlivého rozdělování potravin v domácnosti;

(g) Připravit a zajistit přiměřené zachytné sítě a posílit podpůrné systémy založené na pomoci státu i na pomoci občanského společenství jako nedílnou součást sociální politiky, aby se umožnilo ženám, které žijí v chudobě, odolat podmínkám nepříznivých hospodářských prostředí a uchovat si svou obživu, svá živobytí, majetek a příjmy v dobách krizí;

(h) Vytvořit zásady hospodářské politiky, které mají pozitivní účinek na zaměstnanost a příjem zaměstnaných žen jak ve formálním sektoru tak i v neformálním sektoru a přijmout specifická opatření zaměřená na snížení nezaměstnanosti žen a obzvláště na snížení dlouhodobé nezaměstnanosti žen;

(i) V případech, ve kterých to bude potřebné, formulovat a uskutečňovat specifické zásady hospodářské, sociální, zemědělské i jiné politiky zaměřené na podporu domácností, které jsou vedeny ženami;

(j) Vypracovat a uskutečnit programy zaměřené proti chudobě včetně programů zaměstnanosti, které zlepší přístup k potravě ženám žijícím v chudobě včetně pomocí použití vhodných mechanismů stanovení cen potravin a mechanismů distribuce potravin;

(k) Zajistit plnou realizaci lidských práv všech žen přistěhovalkyň.včetně žen migrujících dělnic a jejich ochranu proti násilí a vykořisťování: zavést opatření zaměřená na přiznání práv dokumentovaných přistěhovalkyň včetně žen migrujících dělnic; usnadnit produktivní zaměstnanost dokumentovaných přistěhovalkyň větším

uznáním jejich kvalifikací, vzdělání v zahraničí a zahraničních dokladů a usnadnit jejich plné zapojení mezi pracovní síly;

(1) Zavést opatření zaměřená na integraci a reintegraci žen žijících v chudobě a žen odsunutých na okraj společnosti do produktivních zaměstnání a do hlavního proudu hospodářských činností; zajistit, aby ženy vyhnané anebo přesunuté v rámci jednoho státu měly plný přístup k hospodářským příležitostem a aby se uznávaly kvalifikace a odborné schopnosti přistěhovalkyň a uprchlic;

(m) Umožnit ženám získání přiměřeného ubytování a přístup k vlastnictví půdy tak, že se mimo jiné odstraní všechny překážky bránící přístupu žen k půdě a bydlení se zvláštním důrazem na vyhovění specifickým potřebám žen a obzvláště potřebám žen žijících v chudobě a žen, které jsou hlavou domácnosti;

(n) Formulovat a uskutečňovat zásady politiky a programy, které zvyšují přístup žen zemědělských výrobkyň a žen rybářských výrobkyň (včetně rolnic samozásobitelek a výrobkyň samozásobitelek, obzvláště v zemědělských oblastech) k finančním, technickým, komunikačním a marketingovým službám; zajistit přístup k pozemkům a k vlastnictví půdy, zajistit vhodnou infrastrukturu a technologii, aby se zvýšily příjmy žen a zvýšilo se zabezpečení domácností potravinami, a to obzvláště ve venkovských oblastech a (bude-li to vhodné) podporovat rozvoj družstev ve vlastnictví výrobců a založených na tržních zásadách;

(o) vytvořit systémy sociálního zabezpečení ve všech případech, ve kterých ještě neexistují anebo zrevidovat existující systémy sociálního zabezpečení s cílem rovnoprávného postavení jednotlivých žen a mužů, a to v každé fázi jejich života;

(p) Zajistit přístup k bezplatným anebo levným právním službám včetně právní gramotnosti, které budou obzvláště určeny na pomoc ženám žijícím v chudobě;

(q) Podniknout konkrétní opatření zaměřená na podporu a posílení zásad politiky a programů určených pro domorodé ženy s jejich plnou účastí a s ohledem na jejich kulturní různorodost, aby měly příležitosti a možnost volby v procesu rozvoje za účelem vymýcení chudoby, která je postihuje;

59. Multilaterálními finančními a rozvojovými institucemi včetně Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a oblastních rozvojových institucí a pomocí bilaterální rozvojové spolupráce:

(a) V souladu se závazky přijatými na světovém vrcholném setkání věnovaném sociálnímu rozvoji usilovat o mobilizaci nových a doplňujících finančních zdrojů a prostředků, které jsou jednak přiměřené a jednak předvídatelné a které jsou mobilizované způsobem, jenž maximalizuje dostupnost a pohotovost takových prostředků a používá všechny dostupné zdroje a mechanismy financování s výhledem přispění k cíli vymýcení chudoby u žen, které žijí v chudobě a bídě;

(b) Posílit analytickou schopnost, aby se systematictěji posílila genderová hlediska a aby se začlenila do návrhu a realizace výpůjčních programů včetně programů strukturálního přizpůsobení a programů hospodářského oživení;

(c) Nalézt účinná řešení zaměřená na hospodářský rozvoj a trvalá řešení problémů zahraničních dluhů, aby se jim pomohlo financovat programy a projekty cílené na hospodářský rozvoj včetně zlepšení situace žen, a to mimo jiné pomocí okamžitého uplatnění podmínek odpisu dluhů, které byly dohodnuty v Pařížském klubu v prosinci roku 1994 a které zahrnují snížení zadlužení včetně úplného odpisu dluhů anebo jiných opatření v oblasti zmírnění zadlužení a vypracovat metody konverze dluhů aplikované na programy a projekty sociálního rozvoje v souladu s prioritami akční základny;

(d) Vyzvat mezinárodní finanční instituce k přezkoumání inovativních přístupů za účelem pomoci státům s nízkými příjmy a s vysokým podílem zahraničních multilaterálních dluhů, s cílem zmírnění jejich zadlužení;

(e) Zajistit, aby programy strukturálního přizpůsobení byly navrženy způsobem, který minimalizuje jejich negativní účinky na zranitelné a znevýhodněné skupiny a občanské komunity a zajistit jejich pozitivní účinky na tyto skupiny a komunity zabráněním jejich marginalizace v hospodářských a sociálních činnostech a navržením opatření, která zajistí, že získají přístup k hospodářským zdrojům a k hospodářským a sociálním činnostem a vládu nad nimi; podniknout opatření zaměřená na zmírnění nerovnosti a hospodářských rozdílů;

(f) Přezkoumat dopad programů strukturálního přizpůsobení na sociální rozvoj použitím genderově senzitivního hodnocení sociálního dopadu i použitím jiných vhodných metod, aby se připravily zásady politiky zaměřené na zmírnění jejich záporných účinků a na zlepšení jejich kladného účinku při současném zajištění toho,

že ženy neponesou neúměrné břemeno nákladů na přechodnou fázi; půjčky na přizpůsobení doplnit zvýšenými cílenými půjčkami na sociální rozvoj;

(g) Vytvořit podpůrné prostředí, které ženám dovolí vybudovat si a udržet si udržitelné způsoby obživy;

60. Národními a mezinárodními nevládními organizacemi a ženskými skupinami:

(a) Zmobilizovat všechny subjekty zapojené do procesu hospodářského rozvoje včetně akademických institucí, nevládních organizací a ženských skupin, do kterých jsou zapojeny řadové ženy za účelem zlepšení účinnosti programů na odstranění chudoby, které jsou zaměřené na nejchudší a nejvíce znevýhodněné skupiny žen, jako na příklad na venkovské a domorodé ženy, na ženské hlavy domácností, mladé ženy a starší ženy, uprchlice a migrující ženy a na ženy s tělesným postižením, při uznání skutečnosti, že za sociální rozvoj jsou odpovědné především vlády;

(b) Zapojit se do ovlivňování činnosti poslanců a vytvořit monitorovací mechanismy, bude-li to v daném případě účelné, a také do jiných vhodných činností za účelem zajištění uskutečňování doporučení týkajících se vymýcení chudoby, která jsou uvedena v akční základně a jsou zaměřena na zajištění odpovědnosti a otevřenosti na straně státní správy a soukromého sektoru;

(c) Zapojit do svých činností ženy s rozličnými potřebami a uznat skutečnost, že mládežnické organizace se stále více stávají účinnými partnery v rozvojových programech;

(d) Účastnit se, ve spolupráci s vládou a soukromým sektorem, na vypracování podrobné národní strategie zaměřené na zlepšení zdravotnických, vzdělávacích a sociálních služeb, aby měly dívky a ženy všech věkových kategorií, které žijí v chudobě, plný přístup k takovýmto službám; usilovat o získání finančních prostředků pro zajištění přístupu ke službám pro dívky a ženy a rozšířit tyto služby i na venkovské a odlehlé oblasti, které nejsou pokryty institucemi státní správy;

(e) Ve spolupráci s vládami, zaměstnavateli, jinými sociálními partnery a příslušnými zapojenými subjekty přispívat k vypracování zásad politiky vzdělávání, přípravy pro povolání a rekvalifikace, aby se zajistilo, že ženy mohou získat široký rozsah kvalifikací, které vyhovují novým požadavkům;

(f) Mobilizovat se za účelem ochrany práva žen na plný a rovnocenný přístup k hospodářským zdrojům včetně práva na dědictví a práva vlastnit půdu a jiný nemovitý majetek, práva na úvěr, práva na využívání přírodních zdrojů a vhodných technologií.

Strategický cíl A.2.

Revidovat zákony a správní postupy a praktiky za účelem zabezpečení rovných práv pro ženy a přístupu k hospodářským zdrojům

Opatření, která je třeba podniknout

61. Vládami:

- (a) Zajistit přístup k bezplatným anebo levným právním službám včetně právní gramotnosti, které budou obzvláště určeny pro ženy žijící v chudobě;
- (b) Uskutečnit legislativní a administrativní reformy, aby se ženám poskytnul plný a rovnoprávný přístup k hospodářským zdrojům včetně práva na dědictví a na vlastnictví půdy a jiného nemovitého majetku, práva na úvěr, práva na využívání přírodních zdrojů a vhodných technologií;
- (c) Zvážit ratifikaci Úmluvy č. 169 Mezinárodní organizace práce (ILO) jako součásti svých úsilí podporovat a chránit práva domorodých obyvatel.

Strategický cíl A.3.

Zajistit ženám přístup k mechanismům spoření a k úvěrovým mechanismům a institucím

Opatření, která je třeba podniknout

62. Vládami:

- (a) Zlepšit přístup znevýhodněných žen včetně žen podnikatelek ve venkovských, odlehlých i městských oblastech k finančním službám posílením svazků mezi formálními bankami a zprostředkovatelskými organizacemi poskytujícími půjčky, včetně legislativní podpory, výcviku pro ženy a institucionálního posílení zprostředkovatelských institucí s cílem mobilizace kapitálu pro tyto instituce a zvýšení dostupnosti úvěru;

(b) Podněcovat svazky mezi finančními institucemi a nevládními organizacemi a podporovat inovativní způsoby poskytování půjček včetně způsobů, které integrují úvěr s ženskými službami a výcvikem žen a poskytují úvěry venkovským ženám.

63. Komerčními bankami, specializovanými finančními institucemi a soukromým sektorem při přehodnocování svých zásad:

(a) Používat kreditní a spořicí metodiky, které účinně pomáhají ženám žijícím v bídě a které jsou inovační při snižování nákladů na transakce a při novém definování rizika;

(b) Otevřít zvláštní okna pro poskytování půjček ženám včetně mladých žen, které nemají přístup k tradičním zdrojům záruk;

(c) Zjednodušit metody poskytování bankovních služeb, na příklad snížením výše minimálního vkladu a zmírněním jiných požadavků, kterým je třeba vyhovět při otevírání bankovních účtů;

(d) V případech, ve kterých to je možné, zajistit účast žen klientek na procesu rozhodování v institucích, které poskytují úvěr a finanční služby a zajistit společné vlastnictví takovýchto institucí ženami klientkami.

64. Multilaterálními a bilaterálními organizacemi pro rozvoj a spolupráci:

Poskytnutím kapitálu a/nebo zdrojů a prostředků podporovat finanční instituce, které poskytují finanční služby ženám podnikatelkám a ženám výrobkyním s nízkým příjmem a s malým rozsahem anebo s mikrorozsahem podnikatelských nebo výrobních činností, a to ve formálním i v neformálním sektoru.

65. Vládami a multilaterálními finančními institucemi, jak to bude v daném případě vhodné:

Podporovat instituce, které splňují výkonové normy při poskytování služeb velkému počtu žen a mužů s nízkým příjmem pomocí aktivace, nefinancování a podpory institucionálního rozvoje v takových formách, které podporují soběstačnost.

66. Mezinárodními organizacemi:

Zvýšit financování programů a projektů určených na podporu udržitelných a produktivních podnikatelských činností zaměřených na vytváření příjmu znevýhodněnými ženami a ženami žijícími v chudobě.

Strategický cíl A.4.

Vypracovat genderově založené metodiky a provádět výzkumy za účelem zjištění příčin feminizace chudoby

Opatření, která je třeba podniknout

67. Vládami, mezivládními organizacemi, akademickými a výzkumnými institucemi a soukromým sektorem:

(a) Vypracovat koncepční a praktické metodiky pro začlenění genderové perspektivy do všech aspektů přípravy zásad hospodářské politiky včetně strukturálního přizpůsobení plánování a programů;

(b) Aplikovat tyto metodiky při provádění analýz účinku na pohlaví všech zásad politiky a všech programů včetně programů strukturálního přizpůsobení a zveřejňovat výsledky výzkumu.

68. Národními a mezinárodními statistickými organizacemi:

(a) Shromáždit údaje o chudobě a všech aspektech ekonomické činnosti rozložené podle pohlaví a věku a připravit kvalitativní a kvantitativní statistické ukazatele za účelem usnadnění hodnocení ekonomického výkonu z genderové perspektivy;

(b) Navrhnout a realizovat vhodné statistické prostředky, kterými bude možné rozpoznat a zviditelnit plný rozsah práce žen a všech jejich příspěvků do národního hospodářství včetně jejich příspěvku v neplacených domácích sektorech a přezkoumat vztah neplacené práce žen k výskytu chudoby a zranitelnosti žen chudobou.

B. Vzdělání žen a příprava žen na povolání

69. Vzdelání je lidské právo a také nepostradatelný nástroj pro dosažení cílů rovnosti, rozvoje a míru. Vzdelání bez diskriminačních překážek poskytuje stejné výhody dívkám i chlapcům a tímto způsobem v konečném důsledku přispívá k rovnoprávnějším vztahům mezi ženami a muži. Rovnost přístupu ke kvalifikacím, které vyplývají ze vzdělání a dosažení kvalifikací založených na vzdělání je naprosto

nutné pro to, aby více žen působilo jako činitelky vyvolávající změnu. Gramotnost žen je důležitým klíčem ke zlepšení zdraví, výživy a vzdělání v rodině a pro zajištění účasti žen na procesu rozhodování ve společnosti. Investování do formálního a neformálního vzdělání dívek a žen a do přípravy dívek a žen na povolání se při jeho výjimečně vysoké sociální a hospodářské návratnosti osvědčilo jako jeden z nejlepších prostředků pro dosažení udržitelného hospodářského rozvoje a hospodářského růstu, který je trvalý i udržitelný.

70. Na oblastní úrovni dosáhli chlapci a dívky rovný přístup k základnímu vzdělání s výjimkou některých částí Afriky, obzvláště některých oblastí na jih od Sahary a také ve střední Asii, kde je přístup ke vzdělání stále ještě nedostatečný. Pokroku bylo dosaženo i v oblasti středoškolského vzdělání, ve které byl v některých státech zajištěn rovný přístup na školy pro dívky i chlapce. Značně se zvýšil i počet zapsaných dívek a žen na vysokých školách. V mnoha státech hrály důležitou doplňkovou úlohu při zlepšování přístupu ke vzdělání na všech úrovních také soukromé školy. I přesto však po více než pěti letech od okamžiku, kdy světová konference o vzdělání pro všechny (konaná v Jomtien, v Thajsku, v roce 1990) přijala světovou Deklaraci o vzdělání pro všechny a Akční rámec zaměřený na vyhovění základním potřebám učení¹², nemá stále ještě přibližně 100 milionů dětí včetně nejméně 60 milionů dívek žádný přístup k základní školní výuce a přes dvě třetiny z celkového počtu 960 milionů negramotných dospělých osob jsou ženy. Vysoká míra negramotnosti, která přetrvává ve většině rozvojových zemí a obzvláště v oblastech Afriky na jih od Sahary a v některých arabských státech, působí i nadále jako vážná překážka ve zlepšení situace žen a v hospodářském rozvoji.

71. Diskriminační postoje bránící dívkám v přístupu ke vzdělání v mnoha oblastech přetrvávají díky tradičním a zvykovým postojům, vlivem časných sňatků a časných těhotenství, vlivem nedostatečné výuky a nedostatečných učebních materiálů anebo vlivem výuky a učebních materiálů, které jsou genderově zaujaté, vlivem sexuálního obtěžování a také z důvodu nedostatku vhodných a materiálně nebo jinak přístupných učebních zařízení. Dívky musí vykonávat těžké domácí práce ve velmi raném věku. Od dívek a mladých žen se očekává, že zvládnou studium i domácí povinnosti, což často vede k špatnému školnímu prospěchu a k brzkému opuštění školního systému. To má dlouhotrvající důsledky pro všechny životní aspekty žen.

¹² Závěrečná zpráva ze Světové konference o vzdělání pro všechny: Splnění základních vzdělávacích požadavků, Jomtien, Thajsko, 5. - 9. března 1990, Meziagenturní komise (UNDP, UNESCO, UNICEF, Světová banka) pro Světovou konferenci o vzdělání pro všechny, New York, 1990, příloha 1.

72. Při odstraňování příčin diskriminace žen a nerovností mezi ženami a muži by účinně pomohlo vytvoření vzdělávacího/školského a sociálního prostředí, ve kterém se s ženami a muži i s dívkami a chlapci zachází rovnoprávně ve kterém jsou všichni podněcováni k dosažení svého plného potenciálu, ve kterém je respektována jejich svoboda myšlení, svědomí, vyznání, náboženství a víry a ve kterém vzdělávací prostředky podporují nestereotypní zobrazování žen a mužů.

73. Ženám by se mělo umožnit, aby měly prospěch z pokračujícího osvojování si vědomostí a kvalifikací, které překračují hranice vědomostí získaných v mládí. Toto pojetí celoživotního učení zahrnuje znalosti a kvalifikace získané během formálního školního vzdělání a formální přípravy na povolání i vědomosti získané při studiu a učení, které probíhá neformálními způsoby včetně dobrovolné činnosti, neplacené práce a tradičních znalostí.

74. Učební osnovy a učební materiály jsou i nadále velkou měrou genderově zaujaté a zřídka jsou citlivé k specifickým potřebám dívek a žen. Tato situace posiluje tradiční ženské a mužské úlohy, které odpírají ženám příležitosti plného a rovnoprávného partnerství ve společnosti. Nedostatečné genderové povědomí na straně pedagogů na všech úrovních posiluje existující nerovnosti mezi mužskými a ženskými fyzickými osobami zesilováním diskriminačních tendencí a podryváním sebevědomí dívek. A nedostatek výchovy týkající se sexuálního a reprodukčního zdraví má hluboký účinek na ženy i muže.

75. Obzvláště učební osnovy pro matematiku a pro předměty přírodních věd jsou genderově předpojaté. Učebnice matematiky a předmětů přírodních věd neberou ohled na každodenní zkušenosti dívek a žen a neuznávají ženy vědkyně. Dívky jsou často připraveny o základní vzdělání v matematice, v oborech přírodních věd a v technickém výcviku, které poskytuje vědomosti, jež by mohly využít pro zlepšení svého každodenního života a pro zvýšení svých příležitostí získat zaměstnání. Vysokoškolské a postgraduální studium v oblasti přesných věd a technologie připravuje ženy pro převzetí aktivní úlohy v technologickém a průmyslovém rozvoji svých zemí, což nutně vyžaduje různorodý přístup k technickému studiu a přípravě na povolání. Technologie rychle mění svět a ovlivnila již také rozvojové země. Je nezbytně nutné, aby ženy nejen měly prospěch z technologie, ale aby se i zapojily do procesu formování technologií, a to od fáze plánování, návrhu a projektu až do fáze aplikace, monitorování a vyhodnocování.

76. Zajištění přístupu ke vzdělání na všech úrovních pro dívky a ženy a udržení dívek a žen na všech úrovních škol včetně vysokých škol a všech akademických oblastí je jedním z faktorů

zajišťujících pokračující postup žen v odborných činnostech a v odborných povoláních. Je však třeba podotknout, že dívky se stále ještě zaměřují pouze na několik omezených oblastí studia.

77. Hromadné sdělovací prostředky jsou mocnými vzdělávacími a výchovnými prostředky. Jako nástroj šíření vzdělání mohou hromadné sdělovací prostředky využívat pedagogové a vládní i nevládní instituce pro zlepšení situace žen a pro podporu a rozvoj žen. Automatizované výukové a informační systémy založené na počítačové technice se zvyšující se měrou stávají důležitým prvkem v učení a při šíření vědomostí. Obzvláště televize má největší účinek na mladé lidi a jako taková má i schopnost utvářet hodnoty, postoje a představy o ženách a dívkách, a to kladným i záporným způsobem. Je proto nezbytně nutné, aby pedagogové učili používání kritického úsudku a rozvíjeli analytické schopnosti.

78. Prostředky přidělované na školství a vzdělání a obzvláště na vzdělání dívek a žen jsou v mnoha státech nedostatečné a v některých případech došlo k jejich dalšímu snížení včetně v kontextu zásad politiky přizpůsobení a programů přizpůsobení. Takovéto nedostatečné přidělování prostředků má dlouhodobý nepříznivý účinek na rozvoj lidstva a obzvláště na rozvoj a zlepšení situace žen.

79. Při řešení problémů spojených s nerovnoprávným přístupem ke vzdělání a nedostatečnými příležitostmi pro získání vzdělání by měly vlády i jiné zapojené subjekty podporovat aktivní a viditelnou politiku provádění genderového mainstreamingu do všech politik a programů, aby se vždy před přijetím určitého rozhodnutí provedla analýza účinků daného rozhodnutí jednak na ženy a jednak na muže.

Strategický cíl B.1.

Zajistit rovný přístup ke vzdělání

Opatření, která je třeba podniknout

80. Vládami:

(a) Podporovat a posilovat cíl rovného přístupu ke vzdělání podniknutím opatření zaměřených na odstranění diskriminace ve školství na všech úrovních založené na

genderu, rase, jazyku, náboženství, národním a státním původu, věku nebo tělesném postižení anebo založené na jakékoli jiné formě diskriminace a podle potřeby zvážit zavedení postupů na vyřizování stížností;

(b) Do roku 2000 zajistit všeobecný přístup k základnímu vzdělání a zajistit dokončení základního vzdělání u nejméně 80 % školou povinných dětí; do roku 2005 odstranit genderové rozdíly v základním a středním školství; do roku 2015 zajistit poskytování všeobecného základního vzdělání ve všech státech;

(c) Odstranit genderové nerovnosti v přístupu ke všem oblastem vysokoškolského (terciárního) vzdělání tím, že ženám bude poskytnut rovný přístup k povoláním, k zdokonalování své životní dráhy, k přípravě na povolání a výcviku pro povolání, k studijním a postgraduálním stipendiím a bude-li to třeba pak přijetím pozitivního opatření;

(c) Vytvořit školský a vzdělávací systém, který bude genderově senzitivní, aby se tak zajistily rovné vzdělávací a výcvikové příležitosti a plné zapojení žen do správy školství a do procesů formulování zásad politiky a rozhodování;

(e) Mladým ženám poskytnout ve spolupráci s rodiči, nevládními organizacemi včetně mládežnických organizací, občanskými komunitami a soukromým sektorem akademický a technický výcvik a výcvik plánování odborné životní dráhy a povolání, výcvik ve vůdcovství a v sociálních kvalifikacích a také pracovní zkušenosti za účelem přípravy mladých žen na plné zapojení do společnosti;

(f) Zvýšit počet zápisů dívek na školy a podíl dívek s ukončeným vzděláním přidělováním odpovídajících rozpočtových prostředků; získáním aktivní podpory rodičů a občanské společnosti a také pomocí kampaní, pružných rozvrhů učebních hodin, stimulů, stipendií a jiných prostředků zaměřených na minimalizaci nákladů na vzdělání dívek pro jejich rodiny a podporu možnosti rodičů volit vzdělání pro dítě rodu ženského/děvčátka; a zajištěním toho, že práva žen a dívek na svobodu svědomí, vyznání a náboženství budou ve školských institucích respektována pomocí zrušení všech diskriminačních zákonů nebo legislativních norem založených na náboženství, rase, nebo kultuře

(g) Podporovat vzdělávací systém, který vylučuje všechny bariéry, které brání školní docházce těhotných mladistvých dívek a mladých matek včetně, bude-li to vhodné, zřízení finančně a materiálně dostupných zařízení typu jeslí nebo školek s denním

provozem a včetně rodičovského vzdělání za účelem podnícení dívek, které jsou odpovědné za péči o své děti a sourozence během roků své školní docházky, aby se do školy vrátily anebo aby školní docházku dokončily;

(h) Zlepšit kvalitu školství a vzdělání a vytvořit rovné příležitosti pro ženy a muže, pokud jde o přístup ke vzdělání, aby se zajistilo, že ženy všech věkových kategorií mohou získat vědomosti, schopnosti, způsobilosti, dovednosti, kvalifikace a etické hodnoty, které potřebují pro svůj rozvoj a pro plné zapojení za rovných podmínek do procesu sociálního, hospodářského a politického rozvoje;

(i) Vytvořit a zpřístupnit nediskriminační odborné školské poradenství a programy přípravy pro povolání, které budou genderově senzitivní a které podnítí dívky, aby navštěvovaly akademické a technické vzdělávací a výcvikové kurzy, aby si rozšířily příležitosti pro svá budoucí povolání;

(j) Vybízet k ratifikaci mezinárodní slavnostní dohody o ekonomických, sociálních a kulturních právech¹³ v těch případech, ve kterých ještě nebyla ratifikována.

Strategický cíl B.2.

Vymýtit negramotnost mezi ženami

Opatření, která ~e třeba podniknout

81. Vládami, národními, oblastními a mezinárodními orgány, bilaterálními a multilaterálními dárci a nevládními organizacemi:

(a) Snížit míru ženské negramotnosti nejméně na polovinu její úrovně v roce 1990 s důrazem na venkovské ženy, přistěhovalkyně, uprchlice a vnitrostátně vyhnané a přemístěné ženy a na ženy s tělesným postižením:

(b) Do roku 2000 zajistit dívkám všeobecný přístup k základnímu vzdělání a usilovat o dosažení genderové rovnosti při dokončení základního vzdělání u dívek i u chlapců;

(c) odstranit genderové rozdíly v oblasti základní a funkční gramotnosti, jak to doporučila světová Deklarace o vzdělání pro všechny (Jomtien);

¹³ Rezoluce Valného shromáždění 2200 A (XXI), příloha.

(d) Zmenšit rozdíly mezi průmyslově vyvinutými a rozvojovými zeměmi;

(e) Podněcovat zapojení dospělých a rodin do učení, aby se u všech lidí podpořila celková gramotnost;

(f) Spolu s gramotností zvyšovat životní kvalifikace a vědecké a technologické znalosti a pracovat na rozšíření definice gramotnosti při vzetí v úvahu současných cílů a referenčních hladin znalostí;

Strategický cíl B.3.

Zlepšit přístup žen k programům přípravy pro povolání, k vědě a technologii a k pokračujícímu vzdělání

Opatření, která je třeba podniknout

82. Vládami ve spolupráci se zaměstnavateli, pracovníci a odbory, mezinárodními a nevládními organizacemi včetně ženských a mládežnických organizací a ve spolupráci se školskými/ vzdělávacími institucemi:

(a) Vypracovat a realizovat zásady vzdělávací, výcvikové a rekvalifikační politiky pro ženy a obzvláště pro mladé ženy a ženy vracející se na trh práce, aby získaly kvalifikace, které budou vyhovovat potřebám měnících se sociálně-ekonomických podmínek za účelem zlepšení jejich příležitostí získat zaměstnání;

(b) Zajistit uznání neformálních vzdělávacích příležitostí pro dívky a ženy ve vzdělávacím systému;

(c) Poskytovat ženám a dívkám informace o dostupnosti a výhodách učňovského výcviku, výcviku pro povolání, školících programů v oblasti přesných věd a technologií a programů pokračujícího vzdělávání;

(d) Navrhnout a realizovat vzdělávací a školící programy pro nezaměstnané ženy, aby získaly nové znalosti a kvalifikace, které zvětší a rozšíří jejich příležitosti získat zaměstnání včetně samostatné výdělečné činnosti a včetně zlepšení podnikatelských kvalifikací;

(e) Diversifikovat technický výcvik a výcvik zaměřený na povolání a zlepšit přístup pro dívky a ženy a zvýšit udržení dívek a žen ve vzdělávacích kurzech a

výcviku/školení zaměřeném na povolání v takových oblastech, jako jsou přírodní vědy, matematika, inženýrské/technické obory, ekologické vědy a technologie, informační technologie a vysoce specializované technologie (na př. elektronika) a také výcvik pro manažerské funkce.

(f) Podpořit ústřední úlohu žen v potravinářském a zemědělském výzkumu a v nástavbových a vzdělávacích programech;

(g) Vybízet k přizpůsobení učebních osnov a učebních materiálů, napomáhat k vytvoření podnětného školícího/výcvikového prostředí a přijmout pozitivní opatření zaměřená na podporu výcviku pro plný rozsah voleb povolání v oblasti netradičních povolání pro ženy i muže včetně navržení a realizace multidisciplinárních kurzů pro učitele přírodních věd a matematiky, aby se u nich vytvořil cit pro pochopení důležitosti vědy a technologie pro životy žen;

(h) Vypracovat učební osnovy a učební materiály a formulovat pozitivní opatření a realizovat je, aby se ženám zajistil lepší přístup k technickým a vědeckým oblastem a zapojení do technických a vědeckých oblastí, a to obzvláště do oblastí, ve kterých ještě nejsou zastoupeny anebo ve kterých jsou nedostatečně zastoupeny;

(i) Připravit zásady politiky a programy, které budou vybízet ženy k účasti ve všech učňovských programech;

(j) Zvýšit intenzitu výcviku a školení v technických oborech, v manažerských oborech, v oboru rozšíření zemědělské výroby a prodeje zemědělských výrobků pro ženy v zemědělství, rybářství, průmyslu a obchodu, v uměleckých řemeslech a živnostech, aby se zvýšily příležitosti pro vytváření příjmu a účast žen na procesu rozhodování o hospodářských otázkách, a to obzvláště prostřednictvím ženských organizací, které sdružují řadové ženy a aby se zvýšil příspěvek žen do výroby, tržního prodeje, obchodu a vědy a technologie;

(k) Zajistit přístup ke kvalitnímu vzdělání a výcviku na všech odpovídajících úrovních pro dospělé ženy s nízkým anebo žádným vzděláním, pro tělesně postižené ženy a pro dokumentované přistěhovalkyně, uprchlice a vyhnankyně, aby se zlepšily jejich pracovní příležitosti.

Strategický cíl B.4.

Navrhnout a realizovat systém nediskriminačního školství, vzdělání a výcviku pro povolání

Opatření, která 1e třeba podniknout

83. Vládami, školskými/vzdělávacími orgány a jinými školskými, vzdělávacími a akademickými institucemi:

(a) Vypracovat doporučení a připravit učební osnovy, učebnice a učební pomůcky, které nebudou zatíženy genderově založenými stereotypy a předsudky, pro všechny úrovně školství a vzdělání včetně výcviku učitelů, a to ve spojení se všemi zainteresovanými subjekty a osobami vydavateli, učiteli, orgány veřejné správy a sdruženími rodičů;

(b) Připravit školící programy a materiály pro učitele a pedagogy, které budou zvyšovat znalosti o postavení, úloze a příspěvku žen a mužů v rodině, jak je definovaná v odstavci 29 výše, a ve společnosti; v tomto kontextu podporovat rovnost, vzájemnou úctu a sdílení odpovědnosti a povinností dívkami a chlapci od předškolního věku výše a obzvláště vypracovat vzdělávací moduly, které zajistí, že si chlapci osvojí dovednosti potřebné pro to, aby se o sebe doma dokázali postarat a aby sdíleli odpovědnost za svou domácnost a za péči o závislé rodinné příslušníky;

(c) Připravit školící programy a materiály pro učitele a pedagogy, které zvýší uvědomování si jejich vlastní úlohy v procesu vzdělání s cílem poskytnout jim účinné strategie, jež jim umožní provádět genderově senzitivní výuku;

(d) Podniknout opatření, která zajistí, že učitelky a profesorky budou mít rovné příležitosti a rovné postavení jako jejich kolegové muži, s cílem zdůraznění důležitosti existence učitelek na všech úrovních, aby se do škol přivábila děvčata a aby děvčata na školách také vydržela;

(e) Zavést a podporovat výcvik zaměřený na mírumilovné řešení konfliktů;

(f) Podniknout pozitivní opatření zaměřená na zvýšení podílu žen, které získají přístup k formulování zásad školské/vzdělávací politiky a k rozhodování o ní a obzvláště podílu učitelek na všech úrovních školství a v akademických disciplínách, které jsou tradičně ovládány muži, jako na příklad vědecké obory a technologické oblasti;

(g) Podporovat, vypracovat a provádět studie a výzkum zaměřený na otázky genderu na všech úrovních školství/vzdělání a obzvláště na postgraduální úrovni akademických institucí a získané výsledky aplikovat při přípravě učebních osnov včetně vysokoškolských učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek a při školení/výcviku učitelů;

(h) Připravit kurzy výcviku vůdčích schopností pro ženy a připravit příležitosti pro uplatnění vůdčích schopností pro všechny ženy, aby se ženy snažily zaujímat vůdčí úlohy ve společnosti jako studentky i jako dospělé ženy;

(i) Připravit vhodné vzdělávací a informační programy s patřičným ohledem na mnohojazyčnost a obzvláště ve spojení s hromadnými sdělovacími prostředky, které uvědomují veřejnost a obzvláště rodiče o důležitosti nediskriminačního školství pro děti a o rovnocenném sdílení rodinných povinností děvčaty i chlapci;

(j) Připravit vzdělávací programy o lidských právech, které zabudují genderovou dimenzi do všech úrovní školství/vzdělání, především podněcováním institucí vyššího vzdělání, aby obzvláště do svých osnov pro postgraduální kurzy v právních, sociálních a politických vědách zařadily studium lidských práv žen, jak se o nich mluví v Úmluvách Organizace spojených národů;

(k) Odstranit (v případech, ve kterých to bude vhodné) právní, předpisové a sociální bariéry, které stojí v cestě výuce o sexuálním a reprodukčním zdraví v rámci formálních vzdělávacích programů, které se týkají otázek zdraví žen;

(l) Podněcovat, za vedení a podpory rodičů a ve spolupráci se školskými pedagogickými sbory a vzdělávacími institucemi, vypracování vzdělávacích programů pro dívky a chlapce a vytvoření integrovaných služeb, aby si zvýšenou měrou uvědomovali svou odpovědnost a aby se jim napomohlo převzít tuto odpovědnost a povinnosti při vzetí v úvahu důležitosti takového vzdělání a takových služeb pro osobní rozvoj a sebeúctu i při vzetí v úvahu naléhavé potřeby předcházet nechtěnému těhotenství a nemocem přenášeným pohlavním stykem, a to obzvláště HIV/AIDS a takovým jevům, jako je sexuální násilí a sexuální zneužívání.

(m) Zajistit přístupná rekreační a sportovní zařízení a zavést a posílit genderově senzitivní programy pro dívky a ženy všech věkových kategorií ve školských a komunitních institucích a podporovat zlepšení podmínek pro ženy ve všech oblas-

tech atletiky a tělesné činnosti včetně zajištění trenéra, pravidelného tréninku a správních činností a jako účastnic na národní, oblastní a mezinárodní úrovni;

(n) Uznat a podporovat právo domorodých žen a dívek na vzdělání a podporovat multikulturní přístup ke vzdělání, který odpovídá potřebám, nadějím, tužbám a kultuře domorodých žen včetně navržením a realizací vhodných školských/vzdělávacích programů, učebních osnov a učebních pomůcek v rozsahu, který dovolí jazyky domorodého obyvatelstva a včetně zapojením domorodých žen do těchto procesů;

(o) Uznat a ctít umělecké, duchovní a kulturní činnosti domorodých obyvatel;

(p) Zaručit, že ve školských/vzdělávacích institucích bude respektována genderová rovnost a kulturní, náboženská a jiná různorodost;

(q) Podporovat vzdělávací, výcvikové, školící a příslušné informační programy pro venkovské a rolnické ženy použitím finančně dostupných a vhodných technologií a hromadných sdělovacích prostředků například rozhlasových programů, kazet a pojízdných jednotek;

(r) Zajistit neformální vzdělání, obzvláště pro venkovské ženy, aby se mohl realizovat jejich potenciál, pokud jde o zdraví, mikropodnikání, zemědělskou výrobu a zákonná práva;

(s) Odstranit všechny překážky, které stojí v cestě formálnímu vzdělání těhotných mladistvých dívek a mladých matek a podporovat zajišťování služeb typu jeslí a školek a také jiných služeb v případech, ve kterých to bude potřebné.

Strategický cíl B.5.

Přidělovat dostatečné prostředky pro školské reformy a monitorovat uskutečňování školských reforem

Opatření, která je třeba podniknout:

84. Vládami:

(a) Zajistit a poskytnout potřebné rozpočtové prostředky školskému sektoru s přerozdělením uvnitř školského sektoru, aby se zajistilo více finančních prostředků pro základní školství, bude-li to v daném případě vhodné;

(b) Vytvořit mechanismus na odpovídajících úrovních za účelem monitorování uskutečňování školských reforem a opatření v odpovídajících ministerstvech a zavést programy technické pomoci v případech, ve kterých to bude vhodné, za účelem řešení problémů zjištěných při monitorovacích činnostech.

85. Vládami a bude-li to vhodné pak i soukromými a státními institucemi, nadacemi, výzkumnými ústavy a nevládními organizacemi:

(a) Podle potřeby mobilizovat další finanční prostředky od soukromých i státních institucí, nadací, výzkumných ústavů a nevládních organizací, aby mohly dívky a ženy a také chlapci a muži na rovnoprávné bázi dokončit své vzdělání s obzvláštním důrazem na populace, které mají k dispozici méně vzdělávacích služeb;

(b) Zajistit a poskytnout financování pro zvláštní programy, jako na příklad pro programy zaměřené na matematiku, přírodní vědy a počítačovou technologii, aby se podpořily a zlepšily příležitosti pro všechny dívky a ženy.

86. Multilaterálními rozvojovými institucemi včetně Světové banky, oblastními rozvojovými bankami, bilaterálními dárce a nadacemi:

(a) Zvážit zvyšující se financování pro potřeby vzdělání a výcviku dívek a žen jako prioritu v programech zaměřených na pomoc hospodářskému rozvoji;

(b) Zvážit spolupráci s přijímajícími vládami, aby se zajistilo, že financování na vzdělání žen je udržováno na stejné výši anebo ještě zvýšeno v rámci programů strukturálního přizpůsobení a programů ekonomického oživení včetně půjček a stabilizačních programů.

87. Mezinárodními a mezivládními organizacemi obzvláště organizací UNESCO, a to na globální úrovni:

(a) Přispět k vyhodnocení dosaženého pokroku při použití školských/vzdělávacích ukazatelů vytvořených národními, oblastními a mezinárodními orgány a nabádat vlády, uskutečňováním opatření, aby odstranily rozdíly mezi ženami a muži a mezi chlapci a děvčaty, pokud jde o příležitosti získat vzdělání a výcvik a pokud jde o úroveň dosaženou ve všech oblastech a obzvláště v základním školství a programech zaměřených na gramotnost;

(b) Na požádání zajistit a poskytnout pomoc rozvojovým zemím za účelem posílení schopnosti monitorovat pokrok dosažený při odstraňování rozdílů mezi ženami a muži ve vzdělání, výcviku a výzkumu a v úrovních dosažených výsledků ve všech oblastech a obzvláště v základním školství/základním vzdělání a v boji proti negramotnosti;

(c) Zapojit se do mezinárodní kampaně, jejímž cílem je podpora práva žen a dívek na vzdělání;

(d) Přidělit značný procentický podíl svých prostředků na potřeby základního vzdělání žen a dívek.

Strategický cíl B.6.

Podporovat celoživotní vzdělávání a celoživotní výcvik dívek a žen

Opatření, která je třeba podniknout

88. Vládami, vzdělávacími institucemi a občanskými komunitami:

(a) Zajistit dostupnost široké škály vzdělávacích a výcvikových/ školících programů, které vedou k pokračujícímu osvojování si ženami a dívkami vědomostí, znalostí a kvalifikací, které jsou potřebné pro život v daných občanských komunitách a národech, pro přispívání do daných občanských komunit a národů a pro získání užitku z daných občanských komunit a národů;

(b) Zajistit podporu pro služby pečující o děti typu jeslí a školek a také pro jiné služby, aby matky mohly pokračovat ve své školní docházce;

(c) Vytvořit pružné vzdělávací, výcvikové, školící a rekvalifikační programy pro účely celoživotního studia, které usnadní přechody mezi různými činnostmi žen ve všech fázích jejich života.

C. Ženy a zdraví

89. Ženy mají právo na nejvyšší možnou úroveň tělesného a duševního zdraví. Uplatnění tohoto práva je nepostradatelné pro jejich život a tělesnou i duševní pohodu, a pro jejich schopnost zúčastňovat se všech forem veřejného i soukromého života. Zdraví je stav dokonalé tělesné, duševní a společenské pohody a ne jenom

neexistence nemoci nebo neduživosti. Ke zdraví ženy patří jejich citová, společenská a tělesná pohoda a je určováno sociálním, politickým a ekonomickým kontextem jejich životů, stejně jako biologickými faktory. Avšak zdraví a životní pohoda je pro většinu žen nedosažitelná. Hlavní překážkou toho, aby ženy dosáhly co nejlepší možné úrovně zdravotního stavu je nerovnost, a to jak mezi muži a ženami, tak i mezi ženami z různých zeměpisných oblastí, společenských tříd a domorodých a etnických skupin. Na národní i mezinárodní platformě ženy zdůrazňují, že rovnost, včetně sdílení rodinných povinností, rozvoj a mír jsou nutné podmínky pro dosažení optimálního zdraví během celého života.

90. geny mají odlišný a nerovnoprávný přístup k základnímu zdravotnictví a k využití jeho služeb, včetně základních zdravotnických služeb pro prevenci a léčení mezi jiným dětských nemocí, podvýživy, anemie, průjemových onemocnění, přenosných nemocí, malárie a dalších tropických nemocí a tuberkulózy. Ženy také mají odlišné a nerovnoprávné příležitosti chránit, upevňovat a udržovat své zdraví. V mnoha rozvojových zemích je závažným problémem také nedostatek pohotovostních gynekologických služeb. Zdravotnická politika a programy často opakují stereotypy odlišného přístupu k mužům a ženám a neberou v úvahu sociálně-ekonomické nerovnosti a další rozdíly mezi ženami, a nemohou plně přihlížet k tomu, že ženy nemohou dostatečně svéprávně rozhodovat o svém zdraví. Zdraví žen je rovněž ovlivněno genderovou předpojatostí zdravotnického systému a poskytováním neadekvátních a nevhodných lékařských služeb ženám.

91. V mnoha zemích, zejména rozvojových, a zejména v těch nejméně rozvinutých, pokles výdajů na veřejné zdravotnictví a, v některých případech, strukturální úpravy přispívají ke zhoršování veřejných zdravotnických systémů. Kromě toho privatizace zdravotnictví probíhá bez příslušných záruk, že všichni bez rozdílu budou mít přístup k lékařskému ošetření, dále redukuje dostupnost zdravotní péče. Tato situace nejenom přímo ovlivňuje zdraví dívek a žen, ale rovněž vkládá neúměrnou zodpovědnost na ženy, jejichž mnohonásobná úloha v rodině a společnosti často není uznávána; proto se jim neposkytuje nutná společenská, psychologická ani ekonomická podpora.

92. Právo žen na co nejlepší zdraví musí být zajištěno po celou dobu jejich života, rovnoprávně s muži. Ženy jsou ovlivněny mnoha stejnými zdravotními podmínkami jako muži, ale prožívají je odlišně. Převaha chudoby a ekonomické závislosti mezi ženami, jimi prožité násilí, negativní postoje vůči ženám a dívkám, rasové a jiné formy diskriminace, omezená pravomoc, kterou ženy mají nad vlastním sexuálním a

reprodukčním životem a nemožnost ovlivňovat rozhodování jsou společenskými realitami, které záporně působí na jejich zdravotní stav. Nedostatek jídla a nespravedlivé přiděly jídla dívkám a ženám v rodině, neadekvátní přístup ke zdravotně nezávadné vodě, hygienickým zařízením a palivu, zejména na vesnici a v chudých městských obvodech, a nedostatečné bydlení jsou pro ženy a jejich rodiny neúnosnou zátěží a mají negativní dopad na jejich zdraví. Dobrý zdravotní stav má základní význam pro produktivní a naplněný život, a právo všech žen na kontrolu všech stránek jejich zdravotního stavu, zejména vlastní plodnosti, má zásadní důležitost pro jejich emancipaci.

93. Diskriminace dívek, často pramenící z preferování synů pokud jde o dostupnost potravy a zdravotní péče, ohrožuje jejich současný i budoucí zdravotní stav a životní pohodu. Okolnosti, jež nutí velmi mladé dívky do manželství, těhotenství a porodu a vystavují je škodlivým praktikám jako je mrzačení ženských genitálií, představují velmi vážné zdravotní riziko. Dospívající dívky potřebují, ale často nemají, ve svém dospívání přístup k nutným zdravotním službám a výživě. Poradní služba a dostupnost informací o sexuálním a reprodukčním zdraví a službách pro dospívající jsou dosud neadekvátní nebo vůbec chybí a k právu mladé ženy na soukromí, důvěrný ráz, respekt a informovaný souhlas se často vůbec nepřihlíží. Dospívající dívky jsou jak biologicky, tak psychologicky zranitelnější než chlapci vůči sexuálnímu zneužití, násilí a prostituci, a vůči následkům nechráněného a předčasného pohlavního styku. Trend, směřující k získávání sexuálních zkušeností v raném věku, kombinovaný s nedostatkem informací a služeb, zvyšuje riziko nechtěného těhotenství v příliš mladém věku, nakažení virem HIV a jinými nemocemi, přenášenými pohlavním stykem, i rizikových potratů. Porod v příliš mladém věku zůstává překážkou vyššího vzdělání a ekonomického a společenského postavení žen ve všech částech světa. Manželství a mateřství v příliš mladém věku může mladým ženám především vážně znemožnit vyhlídky na vzdělání a zaměstnání a s největší pravděpodobností budou mít dlouhodobý negativní dopad na kvalitu jejich života a na život jejich dětí. Mladým mužům se často nedostane výchovy k tomu, aby respektovali sebeurčení žen a sdíleli s nimi zodpovědnost v otázkách sexuality a reprodukce.

94. Reproktivní zdraví je stavem naprosté tělesné, duševní a společenské pohody a ne jenom neexistencí nemocí nebo neduživosti, ve všech otázkách, týkajících se pohlavních orgánů a jejich funkce a fungování. Reproktivní zdraví tedy znamená, že lidé jsou schopni uspokojivého a bezpečného sexuálního života, a že jsou schopni mít děti a svobodně se rozhodnout jestli, kdy a jak často je budou mít. Tato

poslední podmínka v sobě obsahuje právo mužů a žen na informovanost a na dostupnost bezpečných, účinných, dostupných a přijatelných metod plánovaného rodičovství podle své volby, jakož i jiných metod podle vlastní volby pokud jde o regulaci plodnosti, jež nejsou protizákonné, a právo na dostupné zdravotní služby, jež umožní ženám, aby bezpečně absolvovaly těhotenství a porod, a zajistí, že budou mít zdravé dítě. V souladu se shora uvedenou definicí reprodukčního zdraví, reprodukční zdravotní péče je definována jako souběh metod, technik a služeb, jež přispívají k reprodukčnímu zdraví a životní pohodě tím, že řeší reprodukční zdravotní problémy a předcházejí jim. Patří k tomu také sexuální zdraví, jehož účelem je zlepšení života a osobních vztahů a ne pouhé konsultace a péče, zaměřené na reprodukci a nemoci, přenášené pohlavním stykem.

95. Majíce na paměti shora uvedenou definici, reprodukční práva zahrnují jistá lidská práva, která už jsou uznávána národními zákony, mezinárodními dokumenty o lidských právech a jinými konsensuálními dokumenty. Tato práva spočívají na uznání základního práva všech párů a jednotlivců svobodně a zodpovědně se rozhodnout o počtu, časovém odstupu a době narození jejich dětí, mít informace a prostředky, aby tak mohli učinit, a právo dosáhnout co nejvyšší úrovně sexuálního a reprodukčního zdraví. Rovněž zahrnuje jejich právo na rozhodování o reprodukci bez diskriminace, donucování a násilí, jak je to vyjádřeno v dokumentech o lidských právech. Při výkonu těchto práv by měli brát v úvahu potřeby svých žijících a budoucích dětí a zodpovědnost vůči komunitě. Rozvíjení zodpovědného výkonu těchto práv pro všechny lidi by mělo být zásadní základnou pro politiku a programy podporované vládou a komunitou pro oblast reprodukčního zdraví, včetně plánovaného rodičovství. Součástí jejich závazku by měla být plná pozornost rozvoji vzájemně ohleduplných a rovnoprávných vztahů mezi mužem a ženou, a zejména uspokojení potřeb dospívajících pokud jde o vzdělání a služby tak, aby mohli pozitivně a zodpovědně zacházet se svou sexualitou. Reprodukční zdraví je pro mnoho lidí na světě nedosažitelné vzhledem k takovým faktorům, jako: neadekvátní úroveň znalostí o lidské sexualitě a neodpovídající nebo nekvalitní informace a služby ohledně reprodukčního zdraví; převažující vysoce rizikové sexuální chování; diskriminační společenská praxe; negativní přístup k ženám a dívkám; a omezené rozhodování žen a dívek o svém vlastním sexuálním a reprodukčním životě. Zejména zranitelná je dospívající mládež vzhledem k nedostatku informací a nedostatečnému přístupu k příslušným službám ve většině zemí. Starší ženy a muži mají vlastní reprodukční a sexuální zdravotní problémy, které často nejsou patřičně řešeny.

96. Lidská práva žen zahrnují jejich právo na kontrolu a svobodné a zodpovědné rozhodování o záležitostech, týkajících se sexuality, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví, bez donucování, diskriminace a násilí. Rovnoprávné vztahy mezi ženami a muži v otázkách sexuálních vztahů a reprodukce, včetně plného respektování integrity osobnosti, vyžadují vzájemnou úctu, souhlas a sdílenou zodpovědnost za sexuální chování a jeho důsledky.

97. Ženy jsou dále vystaveny konkrétním zdravotním rizikům v důsledku nedostatečné vstřícnosti a nedostatku služeb, které by uspokojovaly zdravotní potřeby, související se sexualitou a reprodukcí. Komplikace, související s těhotenstvím a narozením dítěte patří mezi hlavní příčiny úmrtnosti a nemocnosti žen v produktivním věku v mnoha částech rozvojového světa. Podobné problémy existují v určité míře ve všech zemích s ekonomikou v přechodném období. Rizikové potraty ohrožují životy velkého množství žen a představují závažný veřejný zdravotní problém, jelikož to jsou zpravidla ty nejchudší a nejmladší, které nesou největší riziko. Většině těchto úmrtí, zdravotních problémů a poranění se dá předejít zlepšeným přístupem k adekvátním zdravotním službám, včetně účinných a bezpečných metod plánovaného rodičovství a pohotovostní porodní službou, jestliže se uzná právo žen a mužů na informovanost a na dostupnost bezpečných; účinných, dostupných a přijatelných metod plánovaného rodičovství podle vlastního výběru, jakož i jiných jimi zvolených metod regulace plodnosti, které nejsou protizákonné, a na přístup k patřičným zdravotnickým službám, jež by umožnily ženám bezpečně projít těhotenstvím a porodem a poskytly by manželským párům tu nejlepší šanci mít zdravé dítě. Tyto problémy a prostředky by měly být zajišťovány na základě zprávy Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, se zvláštním zřetelem k příslušným paragrafům Akčního programu konference.¹⁴ V mnoha zemích zanedbávání práv žen silně omezuje jejich příležitosti ve veřejném a soukromém životě, včetně příležitostí ke vzdělání a k ekonomické a politické emancipaci. Schopnost žen mít pod kontrolou svou vlastní plodnost je významným prostředkem k tomu, aby využívaly i jiných práv. Zodpovědnost, sdílená ženami a muži v otázkách, týkajících se sexuálního a reprodukčního chování, má rovněž zásadní význam pro zlepšení zdravotního stavu žen.

98. HIV/AIDS a další nemoce, přenášené pohlavním stykem, jejichž přenesení je někdy důsledkem sexuálního násilí, mají zničující následky pro zdraví žen, zejména zdraví dospívajících dívek a mladých žen. Často nejsou schopné trvat na bezpečné

¹⁴ Zpráva z Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, Káhira - 5. - 13. září 1994 (publikace OSN, č. E.95.XII.18), kapitola I, rezoluce 1, příloha.

a zodpovědné sexuální praxi a mají nedostatečný přístup k informacím a službám, jež by jim umožnily prevenci a léčení. Ženy, které představují polovinu všech dospělých nově nakažených HIV/AIDS a jinými nemocemi, přenášenými pohlavním stykem, zdůraznily, že sociální zranitelnost a nerovnoprávné vztahy mezi ženami a muži jsou překážkou bezpečného sexu v jejich úsilí o získání kontroly nad rozšiřováním nemocí, přenášených pohlavním stykem. Důsledky HIV/AIDS zasahují nejenom zdravotní stav žen, ale i jejich úlohu matek a pečovatelek a jejich příspěvek k ekonomickému zabezpečení jejich rodin. Sociální, vývojové a zdravotní důsledky HIV/AIDS a dalších nemocí, přenášených pohlavním stykem, je nutno vidět z genderové perspektivy.

99. Sexuální násilí a genderově založené násilí, včetně fyzického a psychologického zneužívání, obchod ženami a dívkami a jiné formy zneužívání a sexuálního vykořisťování vystavují dívky a ženy vysokému riziku fyzického a duševního traumatu, nemocem a nechtěnému těhotenství. Takové situace často odrážejí ženy od toho, aby použily zdravotních a jiných služeb.

100. Mentální poruchy, související s marginalizací, bezmocností a chudobou, společně s pracovním přetížením a stoupajícím výskytem rodinného násilí a zneužívání patří mezi další zdravotní problémy, které trápí ženy. Ženy na celém světě, zejména mladé ženy, zvyšují spotřebu tabáku s vážnými důsledky pro své zdraví i zdraví svých dětí. Stále významnější je rovněž otázka chorob z povolání, jelikož velký počet žen pracuje v málo placených zaměstnáních, ať už jde o oficiální či neoficiální pracovní trh, za únavných a nezdravých podmínek, a jejich počet stoupá. Rakovina prsu a dělohy a další druhy rakoviny reprodukčního systému, jakož i neplodnost ohrožují stoupající počet žen, i když se jim dá předcházet nebo se mohou léčit při včasném zjištění.

101. Se stoupající průměrnou délkou života a stoupajícím počtem starších žen si zvláštní pozornosti zasluhuje jejich zdravotní stav. Dlouhodobé zdravotní vyhlídky žen jsou ovlivňovány změnami v období přechodu, které, ve spojení s celoživotními podmínkami a dalšími faktory, jako je podvýživa a nedostatek tělesného pohybu, mohou zvyšovat riziko kardiovaskulárních onemocnění a osteoporózy. Jiné nemoci, poplatné stárnutí a propojení stárnutí a invalidity žen si také vyžadují zvláštní pozornost.

102. Ženy jsou jako muži vystaveny, zejména na venkově a v chudých městských čtvrtích, zdravotním ekologickým rizikům v důsledku ekologických katastrof a

zhoršování životního prostředí. Ženy jinak podléhají různým ekologickým rizikům a znečišťujícím látkám a projevují se u nich jiné důsledky, jsou-li vystaveny jejich působení.

103. Kvalita zdravotní péče o ženy je často v mnoha směrech nedostatečná, podle místních podmínek. Se ženami se zpravidla nejedná s úctou, nemají zaručené soukromí a zachování důvěrných informací, a často se jim ani nedostane plné informace o dosažitelných opcích a službách. Kromě toho v některých zemích je běžné, že události v životě ženy se řeší nadměrnými dávkami léků, což vede ke zbytečným chirurgickým zásahům a nevhodnému nasazení léků.

104. Statistické údaje o zdravotním stavu často nejsou pravidelně shromažďovány, členěny a analyzovány podle věku, pohlaví a sociálně-ekonomického postavení a podle zavedených demografických kritérií, používaných k tomu, aby se zohlednily a řešily problémy podskupin, se zvláštním důrazem na rizikové a marginalizované skupiny a další příslušné proměnné faktory. Poslední spolehlivé údaje o úmrtnosti a nemocnosti žen a o podmínkách, které jsou příčinou nemocnosti žen nejsou v mnoha zemích k dispozici. Poměrně málo je toho známo o tom, jak sociální a ekonomické faktory ovlivňují zdraví dívek a žen všech věkových skupin, o poskytování zdravotní péče dívkám a ženám a jak je využívají, o hodnotě prevence nemocnosti a rozvíjení zdravotních programů pro ženy. Otázky prvořadého významu pro zdraví žen nebyly adekvátně prozkoumány a výzkum zdravotního stavu žen často nemá finanční zajištění. Lékařský výzkum, například srdečních chorob, a epidemiologické studie se v mnoha zemích zajímají výlučně o muže; nejsou genderově senzitivní. Mnohde chybí klinické zkoušky u žen, které by poskytly základní informaci o dávkách, vedlejších účincích a účinnosti drog, včetně antikoncepčních přípravků, a ne vždy se dodržují etické zásady výzkumu a testů. Mnohé protokoly o chemoterapii a jiné aplikaci léků a zásahů u žen se zakládají na výzkumu, provedeném u mužů bez jakéhokoliv zkoumání genderových odlišností.

105. Když se vlády a další činitelé budou zabývat nerovným postavením žen v lékařské péči a nerovnoprávným přístupem žen ke zdravotním službám, měli by provádět aktivní a viditelnou politiku genderového mainstreamingu ve všech svých opatřeních a programech, aby se tak mohla provést analýza účinků na ženy a muže ještě před přijetím rozhodnutí.

Strategický cíl C.1

Zlepšení přístupu žen během celého jejich života k patřičné, dostupné a kvalitní zdravotní péči, informacím a s tím souvisejícím službám

Opatření, jež je třeba učinit

106. Vládami, ve spolupráci s nevládními organizacemi a organizacemi zaměstnavatelů a pracujících, a za podpory mezinárodních institucí:

(a) Podporovat a realizovat závazky, zakotvené v Akčním programu mezinárodní konference o populaci a rozvoji, jak je stanoveno ve zprávě této konference a v Kodaňské deklaraci o sociálním rozvoji a v Akčním programu Světového summitu o sociálním rozvoji¹⁵ a v povinnostech účastnických států Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen a v dalších příslušných mezinárodních dohodách, v zájmu uspokojení potřeb dívek a žen všech věkových skupin;

(b) Znovu potvrdit právo na nejvyšší možný standard tělesného a duševního zdraví, chránit a podporovat dosažení tohoto práva ženami a dívkami a zapracovat toto právo do národní legislativy: revidovat existující legislativu, včetně zákonů o zdravotnictví a kde to bude nutné, i politická opatření tak, aby reagovala na závazek ohledně zdraví žen, a zajistit, aby tato legislativa vyhovovala měnící se úloze a zodpovědnostem žen ať žijí kdekoli;

(c) Vypracovat a realizovat, ve spolupráci se ženami a komunálními organizacemi, genderově senzitivní zdravotnické programy, včetně decentralizovaných zdravotnických služeb, které se věnují potřebám žen po celý jejich život a přihlížejí k jejich mnohostranné úloze a zodpovědnosti, k nárokům na jejich čas, ke speciálním potřebám vesnických žen a invalidních žen, a k rozmanitosti ženských potřeb, vyplývajících mezi jiným z věku a ze sociálně-ekonomických a kulturních rozdílů; zapojit ženy, zejména místní a domorodé ženy, do zjišťování a plánování priorit zdravotní péče a zdravotnických programů; odstraňovat všechny překážky, stojící v cestě zdravotnické službě pro ženy a zajišťovat široké spektrum zdravotnických služeb;

(d) Umožnit ženám přístup k soustavě sociálního zabezpečení za rovných podmínek, jaké existují pro muže, po celý jejich život;

¹⁵ Zpráva ze Světového summitu pro sociální rozvoj, Kodaň, 6. - 12. března 1995 (A/CONF.166/9), kapitola I, rezoluce 1, příloha I a II.

(e) Zajistit dostupnější, přístupnější vysoce kvalitní zdravotní péči, kterou si budou moci dovolit, včetně péče o sexuální zdraví a reprodukční zdraví, k níž patří také informace o plánovaném rodičovství a službách, a věnovat zvláštní pozornost péči o matku a gynekologické pohotovosti, jak je dohodnuto v Akčním programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji;

(f) Přepracovat zdravotnické informace, služby a školení pro zdravotnický personál tak, aby byl genderově senzitivní a při svém jednání s pacientkami a sděleních přihlížel k pocitům těchto pacientek a bral ohled na jejich právo na soukromí a zachování důvěrnosti informací; tyto služby, informace a školení by měly být založeny na holistickém přístupu;

(g) Zajišťovat, aby všechny zdravotnické služby i personál dodržovali lidská práva a etické, profesní a k ženám ohleduplné normy při poskytování zdravotní péče ženám, s cílem dosáhnout zodpovědného, dobrovolného a informovaného souhlasu; podporovat vypracování, realizaci a rozšiřování etických kodexů, které by se řídily existujícími mezinárodními kodexy lékařské etiky, jakož i etickými zásadami, jimiž se řídí ostatní zdravotní profesionálové;

(h) Učinit všechna potřebná opatření, aby se odstranily škodlivé, z lékařského hlediska zbytečné nebo vynucené lékařské zásahy, jakož i nepatřičné nasazování léků nebo nadbytečné podávání léků ženám a zajistit, aby všechny ženy byly patřičně vyškoleným personálem plně informovány o možnosti volby, včetně pravděpodobných dobrých a možných vedlejších účincích;

(i) Posilovat a přeorientovat zdravotnické služby, zejména základní zdravotní péči, aby se tak zajistil všeobecný přístup ke kvalitním zdravotnickým službám pro ženy a dívky; snížit špatný zdravotní stav a nemocnost rodiček a dosáhnout na celém světě dohodnutého cíle, totiž snížení úmrtnosti matek alespoň na 50% úrovně z roku 1990, a o další polovinu do roku 2015; zajistit dostupnost nutných služeb na každé úrovni zdravotnického systému a zpřístupnit péči o reprodukční zdraví prostřednictvím základního zdravotnického systému pro všechny jednotlivce příslušných věkových skupin co nejdříve, ale nejpozději do roku 2015;

(j) Uvědomit si a zabývat se důsledky dopadu rizikového potratu na zdravotní stav jakožto hlavního problému veřejného zdraví, jak je dohodnuto v paragrafu 8.25 Akčního programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji; 14/

(k) Ve smyslu paragrafu 8.25 Akčního programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji, kde se říká: " V žádném případě nelze používat potrat jako metody plánovaného rodičovství. Všechny vlády a příslušné mezivládní a nevládní organizace se naléhavě žádají, aby zesílily svou angažovanost vůči zdraví žen, aby se zabývaly dopadem rizikových potratů na zdraví¹⁶ jakožto hlavním problémem veřejného zdraví, a snížily používání potratů tím, že rozšíří a zlepší služby pro plánované rodičovství. Prevence nechtěných těhotenství musí mít vždycky nejvyšší prioritu a je nutno vynaložit všechno úsilí, aby se odstranila nutnost uchýlit se k potratu. Ženy s nechtěným těhotenstvím by měly mít snadný přístup ke spolehlivým informacím a k soucitné radě. Jakákoliv opatření nebo změny v rámci zdravotního systému, týkající se potratu, mohou být stanoveny pouze na celostátní nebo místní úrovni v souladu s národním právním systémem. V takové situaci, kdy potrat není protizákonný, by měl být bezpečný. Ve všech případech by ženy měly mít přístup ke kvalitním službám v zájmu zvládnutí komplikací, vyplývajících z potratu. Okamžitě by měly být nabídnuty popotratové konsultace, výchova a plánované rodičovství, což by také napomohlo tomu, že by nedocházelo k opakovaným potratům", posoudit revizi zákonů, obsahujících trestná opatření vůči ženám, které podstoupily nezákonný potrat;

(1) Zvláštní pozornost věnovat potřebám dívek, zejména pěstování zdravého životního stylu včetně tělovýchovy; učinit konkrétní opatření pro to, aby se odstranily rozdíly v nemocnosti a úmrtnosti, kde jsou dívky v nevýhodě, a dosáhlo se mezinárodně uznaných cílů, totiž snížení úmrtnosti kojenců a dětí do roku 2000, snížení úmrtnosti kojenců a dětí mladších pěti let o jednu třetinu do roku 1990, nebo 50-70 na 1000 živě narozených dětí, co z toho bude nižší: do roku 2000 snížit úmrtnost kojenců pod 35 na 1000 živě narozených dětí a úmrtnost dětí, mladších pěti let, pod 45 na 1000;

(m) Zajistit, aby dívky měly stálý přístup k informacím o zdraví a výživě a k službám během svého dospívání, aby se zajistil zdravý přechod z dětství do dospělosti;

(n) Vypracovat informace, programy a služby na pomoc ženám, aby pochopily a přizpůsobily se změnám, souvisejícím se stárnutím, a zabývat se zdravotními

¹⁶ Nebezpečný potrat je definován jako ukončení nechtěného těhotenství osobami bez potřebných znalostí nebo v prostředí bez minimálních zdravotních standardů (podle Světové zdravotnické organizace), Prevence a řízení nebezpečných potratů, Zpráva z technické pracovní skupiny, Ženeva, duben 1992 (WHO/MSM/92.5)).

potřebami starších žen, a uspokojovat je se zvláštním zřetelem pro ty, kdo jsou fyzicky nebo psychologicky závislé;

(o) Zajistit, aby dívkám a ženám všech věkových skupin s jakoukoliv formou invalidity byly poskytnuty podpůrné služby;

(p) Formulovat zvláštní politická opatření, vypracovat programy a uzákonit legislativu, nutnou k zmírnění a odstranění ekologických rizik a rizika nemocí z povolání, souvisejících s prací doma, na pracovišti a kdekoli jinde, s přihlédnutím k potřebám těhotných a kojících žen;

(g) Zabudovat péči o duševní zdraví do základních zdravotních systémů nebo do jiného vhodného stupně zdravotní péče, vypracovat podpůrné programy a vyškolit základní zdravotnický personál, který bude vyhledávat a poskytovat péči dívkám a ženám všech věkových skupin, které zakusily jakoukoliv formu násilí, zejména násilí v rodině, sexuální zneužití nebo jiné zneužití v důsledku ozbrojených i neozbrojených konfliktů;

(r) Rozvíjet veřejnou informovanost o výhodách kojení; prozkoumat způsoby a možnosti plné realizace Mezinárodního kodexu WHO/UNICEF o prodeji náhražek mateřského mléka, a umožnit matkám kojit své děti tím, že jim poskytnou právní, ekonomickou, praktickou a citovou podporu;

(s) Vybudovat mechanismy na podporu a zapojení nevládních organizací, zejména ženských organizací, profesních seskupení a dalších orgánů, usilujících o zlepšení zdravotního stavu dívek a žen, do vládního rozhodování, práce na programech, podle vhodnosti, a do realizace v rámci zdravotnictví a dalších příslušných sektorů na všech úrovních;

(t) Podporovat nevládní organizace, zabývající se zdravím žen a pomáhat vybudovat síť, jejímž cílem bude zlepšení koordinace a spolupráce mezi všemi sektory, které ovlivňují zdraví žen;

(u) Racionalizovat opatrování léků a zajistit spolehlivé, průběžné zásobování vysoce kvalitním farmaceutickým, antikoncepčním a dalším materiálem a vybavením, za použití vzorového seznamu WHO základních léků jako vodítka, a zajistit bezpečnost léků a vybavení jimi prostřednictvím celostátního schvalovacího procesu;

(v) Zajistit lepší přístup k patřičnému léčení a rehabilitaci pro ženy s návyky na určitou látku a jejich rodiny;

(w) Podporovat a zabezpečovat bezpečnost potravin v rodině i v celostátním měřítku, podle vhodnosti, a realizovat programy, jejichž cílem je zlepšení výživy všech dívek a žen tak, že se splní závazky, obsažené v Akčním plánu o výživě Mezinárodní konference o výživě,¹⁷ včetně celosvětového snížení silné a střední podvýživy dětí mladších pěti let, a to o jednu polovinu stavu z r. 1990 do roku 2000, se zvláštním přihlédnutím k rozdílu výživy chlapců a děvčat, a snížení anémie dívek a žen z nedostatku železa o jednu třetinu úrovně z r. 1990 do roku 2000;

(x) Zajistit dostupnost a všeobecnou dosažitelnost nezávadné pitné vody a hygienických opatření, a co nejdříve vybudovat účinné veřejné vodovody;

(y) Zajistit plný a rovnoprávný přístup domorodých žen k infrastruktuře zdravotní péče a k službám.

Strategický cíl C.2.

Posílení programů prevence, které zlepšují zdravotní stav žen
Opatření, jež 1e třeba učinit

107. Vládami, ve spolupráci s nevládními organizacemi, masmédií, soukromým sektorem a příslušnými mezinárodními organizacemi, včetně orgánů OSN, podle vhodnosti:

(d) Dávat prioritu formálním i neformálním vzdělávacím programům, které podporují ženy a umožňují jim vypěstovat si sebeúctu, získat znalosti, rozhodovat o vlastním zdraví a převzít za něj zodpovědnost, dosáhnout vzájemného respektování v otázkách, týkajících se sexuality a plodnosti a vychovávat muže k uznání významu ženina zdraví a životní pohody, se speciálním zaměřením na programy pro muže i ženy, které zdůrazňují odstranění škodlivých postojů a praxe, včetně mrzačení ženských genitálií, preferování synů (vedoucí k infanticidě dívek a prenatalní selekci pohlaví), manželství nedospělých, včetně manželství dětí, násilí na ženách, sexuálního vykořisťování, které často vede k infikování HIV/AIDS a dalším nemocem, přenášeným pohlavním stykem, nadužívání léčiv, diskriminaci dívek a žen při

¹⁷ Závěrečná zpráva z Mezinárodní konference o výživě, Řím, 5. - 11. prosince 1992 (Řím, Potravinová a zemědělská organizace OSN, 1993), část II.

přidělování jídla a dalším škodlivým postojům a praktikám, souvisejícím s životem, zdravím a životní pohodou žen, a uznávat, že některé z těchto praktik mohou být porušováním lidských práv a etických zásad lékařského povolání;

(b) Provádět politiku sociálního a humanitárního rozvoje, výchovy a zaměstnanosti, v zájmu likvidace chudoby mezi ženami, čímž se sníží jejich náchylnost k churavění a zlepší se jejich zdravotní stav;

(c) Vybízet muže, aby se podíleli stejnou měrou na péči o děti a práci v domácnosti, a aby poskytovali rodině svůj díl finanční podpory, i když s ní nežijí;

(d) Posílit zákonodárství, reformovat instituce a rozvíjet takové normy a praxi, které odstraní diskriminaci žen a vybídnou muže i ženy, aby přebírali zodpovědnost za své sexuální a reprodukční chování; zajistit plné uznání integrity osobnosti, podniknout kroky k zajištění podmínek nutných k tomu, aby ženy mohly uplatňovat svá reprodukční práva a aby se odstranily donucovací zákony a praxe;

(e) Vypracovat a rozšiřovat dostupné informace prostřednictvím veřejných zdravotnických kampaní, masmédií, spolehlivého konsultačního a výchovného systému, jejichž cílem bude zajistit, aby ženy a muži, zejména mladí lidé, mohli získávat znalosti o svém zdraví, zejména informace o sexualitě a reprodukci, s přihlédnutím k právu dítěte na přístup k informacím, soukromí, důvěrný ráz, respektování a informovaný souhlas, jakož i k zodpovědnosti, právům a povinnostem rodičů a zákonných poručníků poskytovat způsobem, odpovídajícím vyvíjejícím se schopnostem dítěte, vhodné vedení, když dítě uplatňuje práva, uznaná Úmluvou o právech dítěte v souladu s Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen: zajistit, aby při všech opatřeních vůči dětem byly zájmy dítěte na prvním místě;

(f) Vytvářet a podporovat programy v rámci výchovného systému, na pracovišti a v komunitě, vytvářející příležitosti k účasti ve sportu, tělovýchově a rekreaci pro dívky a ženy všech věkových skupin na stejném základě jako jsou poskytovány mužům a chlapcům;

(g) Rozpoznávat specifické potřeby dospívající mládeže a realizovat specifické vhodné programy, jako je výchova a informace o otázkách sexuálního a reprodukčního zdraví a o nemocech, přenášených pohlavním stykem, včetně HIV/AIDS, s přihlédnutím k právům dítěte a zodpovědnosti, právům a povinnostem rodičů, jak se uvádí výše v paragrafu 107 (e);

(h) Vypracovat politická opatření, která sníží neúměrné a zvyšující se břemeno žen, jež mají mnohonásobné povinnosti v rodině i komunitě tak, že jim poskytnou adekvátní podporu a programy prostřednictvím zdravotnických a sociálních služeb;

(i) Upravit předpisy tak, aby zajišťovaly, že pracovní podmínky, včetně odměňování a služebního postupu žen na všech úrovních zdravotnického systému nebudou diskriminační a vyhoví spravedlivým profesním měřítkům, a umožní jim pracovat efektivně;

(j) Zajistit, aby informace o zdraví a výživě, jakož i školení tvořily nedílnou součást všech programů gramotnosti pro dospělé a školních osnov už od základní školy;

(k) Vypracovat a rozvíjet mediální kampaně a informační a výchovné programy, které poskytnou ženám a dívkám informace o zdraví a příslušném riziku nadužívání léků a drog a s tím spojené závislosti, a provádět strategické programy, které budou odrazovat od nadužívání a závislosti a povedou k rehabilitaci a ozdravení;

(1) Vypracovat a realizovat komplexní a promyšlené programy prevence, diagnózy a léčení osteoporózy, která zasahuje především ženy;

(m) Vybudovat a rozšířit programy a služby, včetně mediálních kampaní, které se zabývají prevencí, včasným zjištěním a ošetřením rakoviny prsu, děložního krčku a jiných druhů rakovin reprodukčního systému;

(n) Snižovat ekologická rizika, která představují rostoucí ohrožení zdraví, zejména v chudých oblastech a komunitách; použít preventivní přístup, jak bylo dohodnuto v Deklaraci z Ria o životním prostředí a rozvoji, kterou přijala Konference OSN o životním prostředí a rozvoji,¹⁸ a zařadit podávání zpráv o rizikovém ohrožení zdraví žen životním prostředím při monitorování realizace Agendy 21;¹⁹

(o) Vytvářet mezi ženami, zdravotnickými pracovníky, politiky a veřejností vědomí o vážnosti zdravotního rizika, spojeného se spotřebou tabáku a možnosti jeho

¹⁸ Zpráva z Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Rio de Janeiro, 3. - 14. června 1992, díl I, Rezoluce přijaté konferencí (publikace OSN, č. E.93.I.8 a opravy), rezoluce 1, příloha I.

¹⁹ Tamtéž, rezoluce 1, příloha II.

prevence, a o potřebě regulačních a výchovných opatření pro omezení kouření, které bude významným příspěvkem ke zdraví a prevenci chorob;

(p) Zajistit, aby se do učebního programu lékařských fakult a jiných institucí, školících zdravotnický personál, dostaly genderově senzitivní komplexní a povinné kursy o zdraví žen;

(q) Přijmout konkrétní preventivní opatření na ochranu žen, mládeže a dětí před jakýmkoliv zneužitím : sexuálním zneužitím, vykořisťováním, prodejem a násilím, včetně formulování a uplatnění zákonů a zajištění právní ochrany a lékařské a jiné pomoci.

Strategický cíl C.3.

Ujmout se iniciativ, které budou genderově senzitivní a zaměří se na nemoci přenášené pohlavním stykem, HIV/AIDS a na otázky sexuálního a reprodukčního charakteru

Opatření, jež je třeba učinit

108. Vládami, mezinárodními orgány, včetně příslušných organizací OSN, bilaterálními a multilaterálními dárci a nevládními organizacemi:

(a) Zajistit zapojení žen, zejména těch, které se nakazily HIV/AIDS nebo jinými nemocemi, přenášenými pohlavním stykem nebo způsobenými pandemií HIV/AIDS, do všeho rozhodování, týkajícího se rozvoje, realizace, monitorování hodnocení politiky a programů pro HIV/AIDS a další nemoci přenášené pohlavním stykem;

(b) Revidovat a podle vhodnosti změnit zákony a bojovat proti praktikám, které posilují náchylnost žen k infekci HIV a jiným nemocem, přenášeným pohlavním stykem včetně uzákonění legislativy proti těm sociálně-kulturním praktikám, které k tomu napomáhají, a dodržovat zákony, politiku a praktická opatření na ochranu žen, dospívajících a mladých dívek před diskriminací v souvislosti s HIV/AIDS;

(c) Povzbuzovat všechny společenské sektory včetně veřejného sektoru, jakož i mezinárodní organizace, aby praktikovaly soucitnou a podpůrnou, nediskriminační politiku vůči HIV/AIDS a uplatňovaly opatření, která chrání práva nakažených jedinců;

(d) Zjistit rozsah pandemie HIV/AIDS ve svých zemích, zejména přihlídnout k jejímu dopadu na ženy s cílem zajistit, aby nakažené ženy netrpěly stigmatizací a diskriminací, ani během cestování;

(e) Vypracovat genderově senzitivní multisektorální programy a strategická opatření, aby se skoncovalo se sociální podřízeností žen a dívek, a aby se zajistila jejich společenská a ekonomická emancipace a rovnost; umožnilo se rozšiřování programů výchovy mužů k tomu, aby převzali svou zodpovědnost za prevenci HIV/AIDS a jiné nemoci, přenášené pohlavním stykem;

(f) Usnadnit rozvíjení komunálních strategií, které budou chránit ženy před HIV a jinými nemocemi, přenášenými pohlavním stykem: poskytovat péči a podporu nakaženým dívkám, ženám a jejich rodinám a mobilizovat všechny části komunity v odpovědi na pandemii HIV/AIDS, aby vykonávaly nátlak na všechny odpovědné orgány a přiměly je k včasné, účinné, trvale udržitelné a genderově senzitivní reakci;

(g) Podporovat a posilovat národní schopnost vytvářet a zlepšovat genderově senzitivní politiky a programy zaměřené proti HIV/AIDS a dalším nemocem, přenášeným pohlavním stykem, včetně zajištění zdrojů a zařízení pro ženy, které jsou hlavním živitelem, anebo ekonomickou podporu pro ty, které se nakazily HIV/AIDS anebo jsou zasaženy pandemií, a pro pozůstalé, zejména děti a staré osoby;

(h) Zajišťovat workshopy a specializovanou výchovu a školení pro rodiče, osoby, které rozhodují a tvůrce mínění na všech stupních komunity, včetně náboženských a tradičních autorit ohledně prevence HIV/AIDS a dalších nemocí, přenášených pohlavním stykem, a o jejich důsledcích na ženy a muže všech věkových skupin;

(i) Poskytovat všem ženám a zdravotnickému personálu veškeré příslušné informace a výchovu ohledně nemocí, přenášených pohlavním stykem, včetně HIV/AIDS a těhotenství a jejich důsledcích pro novorozence, včetně kojení;

(j) Napomáhat ženám a jejich oficiálním i neoficiálním organizacím budovat a rozšiřovat efektivní a rovnoprávnou výchovu a nástavbové programy a účastnit se vypracování, realizace a monitorování těchto programů;

(k) Věnovat plnou pozornost rozvíjení vztahů mezi muži a ženami, založenými na vzájemném respektování a rovnosti a zejména uspokojování potřeb dospívajících pokud jde o výchovu a služby, aby se jim tak pomohlo zacházet pozitivně a zodpovědně se svou sexualitou;

(1) Vypracovat konkrétní programy pro muže všech věkových skupin a dospívající chlapce, uznávající úlohu rodičů, jak je zmíněna v paragrafu 197 (e) výše, které by poskytovaly komplexní a přesné informace o bezpečném a zodpovědném sexuálním a reprodukčním chování, včetně dobrovolných, patřičných a účinných metod, používaných muži, jako je prevence proti HIV/AIDS a jiným nemocem, přenášeným pohlavním stykem, inter alia abstinence a používání kondomů;

(m) Zajistit prostřednictvím základního zdravotnického systému univerzální přístup párů i jednotlivců k patřičným a dostupným preventivním službám s ohledem na nemoci, přenášené pohlavním stykem, včetně HIV/AIDS, a rozšířit poskytování konsultací a dobrovolného podstoupení a důvěrného stanovení diagnózy a léčení pro ženy; zajistit podle možnosti zásobování a přidělování zdravotnickým službám vysoce kvalitních kondomů jakož i léků pro léčení nemocí, přenášených pohlavním stykem;

(n) Podporovat programy, které přiznávají, že vyšší riziko žen nakazit se HIV souvisí s vysoce rizikovým chováním, včetně nitrožilního používání látek a nechráněným a nezodpovědným sexuálním chováním, k němuž dochází po požití látek, a činit patřičná preventivní opatření;

(o) Podporovat a urychlit prakticky orientovaný výzkum dostupných metod, které by byly pod kontrolou žen, jako prevence HIV a jiných nemocí, přenášených pohlavním stykem, strategií, které by zmocnily ženy chránit samy sebe před nemocemi, přenášenými pohlavním stykem, včetně HIV/AIDS, a metod péče, podpory a léčení žen, při jejich zapojení do všech aspektů takového výzkumu;

(p) Podporovat a iniciovat výzkum, zaměřený na potřeby žen a jejich situaci, včetně výzkumu infikování žen HIV a jinými nemocemi, přenášenými pohlavním stykem, výzkumu ochranných metod, které by byly pod kontrolou žen, jako jsou nespermální mikrobicidy, a výzkum rizikových přístupů a praktik mužů i žen.

Strategický cíl C.4.

Rozvíjení výzkumu a rozšiřování informací o zdraví žen

Opatření, jež je nutné učinit

109. Vládami, systémem OSN, zdravotnickými povoláními, výzkumnými institucemi, nevládními organizacemi, dárci, farmaceutickým průmyslem a masmédií, podle vhodnosti:

(a) Vyškolit výzkumníky a zavést takové systémy, které by umožnily využití údajů shromážděných, analyzovaných a členěných kromě jiných indexů také podle pohlaví a věku, dalších běžných demografických kritérií a sociálně ekonomických proměnných, při tvorbě politiky, plánování, monitorování a hodnocení, podle vhodnosti;

(b) Rozvíjet genderově senzitivní zdravotnický výzkum, zaměřený na ženy, jakož i ošetření a techniku, a spojovat tradiční a domorodé znalosti s poznatky moderní medicíny, zpřístupnit ženám informace a tak jim umožnit, aby se mohly informovaně a zodpovědně rozhodovat;

(c) Zvýšit počet žen ve vedoucích funkcích ve zdravotnických povoláních, včetně výzkumníků a vědců, aby se k co nejbližšímu datu dosáhlo jejich rovnosti;

(d) Zvýšit finanční a jinou podporu ze všech zdrojů preventivního a příslušného biomedikálního, behaviorálního, epidemiologického a zdravotnického výzkumu problémů, souvisejících se zdravotním stavem žen, jakož i výzkumu sociálních, ekonomických a politických příčin zdravotních problémů žen a jejich důsledků, včetně jejich ovlivňování rozdílností pohlaví a věkem, zejména s ohledem na chronické a neprenosné choroby, zejména kardiovaskulární nemoci a stavy, rakovinu, infekce a poranění rozmnožovacího ústrojí, HIV/AIDS a jiné nemoci, přenášené pohlavním stykem, násilí v rodině, nemoci z povolání, invaliditu, zdravotní problémy, spojené s životním prostředím, tropické nemoci a zdravotní problémy stárnutí;

(e) Informovat ženy o faktorech, zvyšujících riziko vývoje rakoviny a infekcí rozmnožovacího ústrojí, aby tak mohly činit informovaná rozhodnutí o svém zdravotním stavu;

(f) Podporovat a finančně zajišťovat sociální, ekonomický, politický a kulturní výzkum toho, jak znevýhodnění, založené na genderových nerovnostech, ovlivňuje zdraví

žen, včetně etiologie, epidemiologie, zajištění a využití služeb a případného výsledku léčení;

(g) Podporovat zdravotnickou péči a operační výzkum tak, aby se zlepšil přístup a kvalita porodnictví, zajistit patřičnou podporu pro ženy jako provozovatele zdravotní péče a prostudovat podle jakého modelu jsou poskytovány zdravotní služby ženám a jimi využívány;

(h) Poskytovat finanční a institucionální podporu výzkumu bezpečných, účinných, dostupných a přijatelných metod a techniky pro reprodukční a sexuální zdraví žen a mužů, včetně bezpečnějších, dostupnějších a přijatelnějších metod regulace plodnosti, včetně přirozeného plánovaného rodičovství pro obě pohlaví, metod ochrany proti HIV/AIDS a jiným nemocem, přenášeným pohlavním stykem, a jednoduchých a nenákladných metod stanovení diagnózy takovýchto nemocí; tento výzkum je třeba ve všech stádiích usměrňovat uživateli a provádět ho podle jednotlivých pohlaví, zejména z hlediska žen, a měl by se provádět za přísného dodržování mezinárodně přijatých právních, etických, lékařských a vědeckých norem pro biomedikální výzkum;

(i) Jelikož riskantní potraty 16/ jsou hlavním nebezpečím pro zdraví a život žen, měl by se rozvíjet výzkum, který by vedl k lepšímu pochopení a působení na determinanty a důsledky umělého potratu, včetně jeho účinku na následnou plodnost a duševní zdraví a antikoncepční praxi, jakož i výzkum léčení potratových komplikací a popotratová péče;

(j) Uznávat a podporovat blahodárnou tradiční zdravotní péči, zejména tu, kterou provádějí domorodé ženy, s cílem zachovat a využít hodnot tradiční zdravotní péče při poskytování zdravotnických služeb, a podporovat výzkum, zaměřený k tomuto cíli;

(k) Rozvíjet mechanismy hodnocení a rozšiřování dostupných údajů a výsledků výzkumu mezi výzkumníky, politiky, zdravotnickými povoláními a ženskými seskupeními;

(1) Monitorovat lidské genomy a s tím související genetický výzkum z hlediska ženského zdraví, a rozšiřovat informace a výsledky studií, prováděných v souladu s přijatými etickými normami.

Strategický cíl C.5.

Zvýšení finančních zdrojů a monitorování následných akcí, chránících zdraví žen

Opatření, která je třeba učinit

110. Vládami na všech úrovních a, kde to bude vhodné, ve spolupráci s nevládními organizacemi, zejména organizacemi žen a mládeže:

(a) Zvýšit rozpočtové přiděly pro základní zdravotní péči a sociální služby, s dostatečnou podporou sekundární a terciární úrovně, a zvláštní pozornost věnovat reprodukčnímu a sexuálnímu zdraví dívek a žen a dávat přednost programům pro venkov a městské chudinské čtvrti;

(b) Rozvíjet inovační přístupy k financování zdravotnických služeb rozvíjením komunální účasti a místního financování; kde je to nutné, zvyšovat rozpočtové přiděly pro komunální zdravotní střediska a komunální programy, které řeší specifické potřeby zdraví žen;

(c) Rozvíjet místní zdravotní služby, dbát na zapojení genderově senzitivní komunální účasti, jakož i péči o vlastní zdraví a speciálně vypracované preventivní zdravotní programy;

(d) Stanovit cíle a časový plán, kde to bude vhodné, zlepšení zdraví žen a plánovat, realizovat, monitorovat a vyhodnocovat programy, založené na hodnocení účinku na jednotlivá pohlaví s použitím kvalitativních i kvantitativních dat, členěných podle pohlaví, věku a dalších běžných demografických kritérií a sociálně-ekonomických proměnných;

(e) Vybudovat, podle vhodnosti, rezortní a mezirezortní mechanismy pro monitorování realizace zdravotní politiky, zaměřené na ženy, a reformních programů, a vybudovat podle vhodnosti na vysoké úrovni v rámci národních plánovacích orgánů střediska, zodpovídající za monitorování, a takovým způsobem zařadit zohlednění zdraví žen do činnosti všech příslušných vládních agentur a programů.

111. Vládami, Spojenými národy a jejich specializovanými agenturami, mezinárodními finančními institucemi, bilaterálními dárci a soukromým sektorem, podle vhodnosti:

(a) Formulovat politická opatření, příznivá pro investování do zdraví žen a tam, kde to bude vhodné, zvýšit přiděly na takové investice;

(b) Poskytovat příslušnou materiální, finanční a logistickou pomoc mladým nevládním organizacím a tak je povzbudit, aby věnovaly pozornost problémům mládeže v oblasti zdraví, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví;

(c) Upřednostňovat zdraví žen a budovat mechanismy pro koordinování a realizaci zdravotnických cílů Akční platformy a příslušných mezinárodních dohod, v zájmu dosažení pokroku.

D. Násilí na ženách

112. Násilí na ženách je překážkou dosažení cíle rovnosti, rozvoje a míru. Násilí na ženách jednak narušuje, jednak poškozuje nebo anuluje možnost, aby ženy využily svých lidských práv a základních svobod. Dlouhodobá neschopnost chránit a uplatňovat tato práva a svobody v případě násilí na ženách je záležitostí všech států a měly by se jí zabývat. Znalost příčin a následků, jakož i jeho výskyt a opatření na boj proti němu se od Nairobské konference značně rozšířila. Ve všech společnostech, více či méně, jsou dívky a ženy vystaveny fyzickému, sexuálnímu a psychologickému zneužívání, které zasahuje všechny skupiny bez ohledu na příjem, třídu a kulturu. Nízké společenské a ekonomické postavení žen může být jak příčinou, tak i důsledkem násilí na ženách.

113. Termín "násilí na ženách" znamená jakýkoliv čin násilí proti druhému pohlaví, který vede, anebo je pravděpodobné, že povede, k tělesnému, sexuálnímu nebo psychologickému poškození nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, vynucování anebo úmyslného zbavení svobody, ať k tomu dochází v soukromí nebo na veřejnosti. Násilí na ženách tudíž zahrnuje, ale není omezeno, na následující:

(a) Fyzické, sexuální a psychologické násilí, k němuž dochází v rodině, včetně bití, sexuálního zneužívání dětí ženského pohlaví v rodině, násilí v souvislosti a věnem, manželské znásilnění, mrzačení ženských genitálií a další tradiční praxe, škodlivá pro ženy, nemanželské násilí a násilí, související s vykořisťováním;

(b) Fyzické, sexuální a psychologické násilí, k němuž dochází ve společnosti všeobecně, včetně znásilnění, sexuálního zneužívání, sexuálního obtěžování a

zastařování na pracovišti, ve vzdělávacích institucích i jinde, prodej žen a nucená prostituce;

(c) Fyzické, sexuální a psychologické násilí, jehož se dopouští, nebo které toleruje stát, ať k němu dochází kdekoli.

114. Další násilné činy vůči ženám, včetně porušení lidských práv žen v situacích ozbrojeného konfliktu, zejména vraždy, systematické znásilňování, sexuální otroctví a nucené těhotenství.

115. Násilné činy na ženách rovněž zahrnují nucenou sterilizaci a nucený potrat, nátlakové a nucené používání antikoncepce, zabíjení nemluvňat ženského pohlaví a prenatalní selekce podle pohlaví.

116. Některé skupiny žen, jako ženy, patřící k menšinám, domorodé ženy, běženkyně, migrující ženy, včetně migrujících pracujících žen, ženy, žijící v chudobě na venkově nebo v odlehlých komunitách, strádající ženy, ženy v institucích a vězeních, malé dívky, invalidní ženy, staré ženy, ženy bezdomovkyně, repatriované ženy, ženy žijící v bídě a ženy v situaci ozbrojeného konfliktu, cizí okupace, agresivní války, občanské války, terorismu, včetně braní rukojmích, jsou rovněž vystaveny riziku násilí.

117. Činy nebo hrozby násilí, ať k nim dochází v rodině nebo ve společnosti, ať se jich dopouští nebo je toleruje stát, zasévají strach a nejistotu do životů žen a jsou překážkou dosažení rovnosti, rozvoje a míru. Strach z násilí, včetně obtěžování, je stálou zábranou mobility žen a omezuje jejich přístup ke zdrojům a základním aktivitám. Vysoké sociální, zdravotní a ekonomické náklady na jednotlivce i společnost souvisejí s násilím na ženách. Násilí na ženách jest jedním z klíčových společenských mechanismů, jímž jsou ženy donucovány do podřízeného postavení ve srovnání s muži. V mnoha případech k násilí na ženách a dívkách dochází v rodině nebo doma, kde je násilí často tolerováno. Zanedbávání, fyzické a sexuální zneužívání a znásilňování dětí ženského pohlaví a žen členy rodiny a jinými členy domácnosti, jakož i výskyt manželského a mimomanželského zneužívání často nejsou ani oznámeny, a lze je tedy ztěžji zjistit. Dokonce i tehdy, když je násilí nahlášeno, často nelze ochránit oběti ani potrestat viníky.

118. Násilí na ženách je projevem historicky nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami, které vedly k nadvládě mužů nad ženami a diskriminaci žen, a

bránily plnému pokroku žen. Násilí na ženách po celý jejich život se v zásadě odvozuje z kulturního modelu, zejména škodlivého vlivu jisté tradiční a zvykové praxe a všech extrémistických činů, souvisejících s rasou, pohlavím, jazykem nebo náboženstvím, které udržují nízké postavení žen v rodině, na pracovišti, v komunitě a ve společnosti. Násilí na ženách je umocňováno sociálním tlakem, zejména tím, že se ženy stydí ohlásit určité činy, na nich spáchané; špatná dostupnost právních informací pro ženy, nedostupnost pomoci a ochrany; nedostatek zákonů, jež by účinně zakazovaly násilí na ženách; neschopnost revidovat současné zákony; neadekvátní úsilí se strany veřejných orgánů o rozvíjení informovanosti o existujících zákonech a jejich uplatňování; absence výchovných a jiných prostředků pro odstraňování příčin a následků násilí. Image násilí na ženách, jak je předvádějí masmédia, zejména zobrazování znásilnění a sexuálního otroctví, jakož i používání žen a dívek jako sexuálních objektů, včetně pornografie, jsou faktory, přispívající k stálé převaze takového násilí, negativně ovlivňují společnost jako celek, ale zejména děti a mládež.

119. Vypracování holistického a multidisciplinárního přístupu k obtížnému úkolu rozvíjení rodin, komunit a států, kde neexistuje násilí na ženách, je nutné i proveditelné. Rovnost, partnerství mezi ženami a muži a respektování lidské důstojnosti musí pronikat do všech stadií socializačního procesu. Výchovné systémy by měly vést k sebeúctě a vzájemnému respektování a spolupráci mezi ženami a muži.

120. Absence adekvátních údajů a statistik, členěných na muže a ženy, ohledně výskytu násilí ztěžuje vypracování programů a monitorování změn. Nedostatek adekvátní dokumentace a výzkumu násilí v rodině, sexuálního obtěžování a násilí na ženách a dívkách v soukromí i na veřejnosti, včetně pracoviště, brzdí snahy o vypracování konkrétních intervenčních strategií. Zkušenosti z řady zemí ukazují, že lze mobilizovat ženy a muže k překonání násilí ve všech jeho formách, a že lze učinit efektivní veřejná opatření, která by se zabývala jak příčnami, tak následky násilí. Nezbytnými spojenci této změny jsou mužské skupiny, **mobilizující proti sexuálně motivovanému násilí.**

121. Ženy jsou ohroženy rizikem násilí se strany osob ve vedoucím postavení v konfliktních i nekonfliktních situacích. Školení všech úředníků zákonu o humanitárních a lidských právech a trestání pachatelů násilných činů na ženách by pomohlo zajistit, aby se takového násilí nedopouštěli veřejní činitelé, kterým by ženy měly důvěřovat, včetně policie a vězeňských pracovníků a bezpečnostních sil.

122. Účinné potlačení obchodu se ženami a dívkami pro sexuální služby je otázkou naléhavého mezinárodního významu. Plnění Úmluva o potlačování obchodu lidmi a vykořisťování prostituce druhých osob z roku 1949,²⁰ jakož i další příslušné dokumenty, je nutno revidovat a zpřísnit. Využívání žen v mezinárodní prostituci a obchodních sítích se stalo hlavní doménou mezinárodního organizovaného zločinu. Zvláštní zpravodajka pro násilí na ženách působící v rámci Komise pro lidská práva, která studuje tyto činy jako další příčinu porušování lidských práv a základních svobod žen a dívek, se vybízí, aby se zabývala v rámci svého mandátu a z důvodů naléhavosti otázkou mezinárodního obchodu pro účel sexuálních služeb, jakož i otázkou nucené prostituce, znásilnění, sexuálního zneužívání a sexuální turistiky. Ženy a dívky, které jsou oběťmi tohoto mezinárodního obchodu, jsou vystaveny rostoucímu riziku dalšího násilí, jakož i nechtěnému těhotenství a sexuálně přenášené infekci HIV/AIDS.

123. Vlády a jiní činitelé, by se měly při řešení problému násilí na ženách zabývat rozvojem aktivní a viditelné politiky prováděním genderového mainstreamingu ve všech politických opatření a programech tak, aby byla provedena analýza důsledků pro ženy a muže ještě než se o těchto opatřeních rozhodne.

Strategický cíl D.1.

Učinit integrovaná opatření pro prevenci a odstranění násilí na ženách

Opatření, která je třeba učinit

124. Vládami:

(a) Odsoudit násilí na ženách a zdržet se odvolání na jakýkoliv zvyk, tradici nebo náboženské ohledy ve snaze vyhnout se povinností v souvislosti s jeho odstraněním, jak je stanoveno Deklarací o odstranění násilí na ženách;

(b) Zdržet se účasti na násilí na ženách a projevit patřičnou péli při prevenci, vyšetřování a v souladu s národními zákony potrestání násilných činů na ženách, ať se jich dopustil stát nebo soukromé osoby;

²⁰ Rezoluce Valného shromáždění 317 (IV), příloha.

(c) Uzákonit a posílit trestní, občanské, pracovní a administrativní sankce v domácím zákonodárství za účelem potrestání a napravení škod, způsobených ženám a dívkám, které jsou vystaveny jakékoliv formě násilí, ať v rodině, na pracovišti, v komunitě nebo ve společnosti.

(d) Zavést a realizovat a pravidelně revidovat a analyzovat zákonodárství, aby se zajistila jeho účinnost pro odstraňování násilí na ženách a zdůrazňovat prevenci násilí a stíhání viníků; učinit opatření pro zajištění ochrany žen, vystavených násilí, přístup ke spravedlivé a účinné náhradě škod včetně odškodného a léčení obětí a převýchovy viníků;

(e) Aktivně pracovat a ratifikovat a provádět mezinárodní normy lidských práv a dokumentů, týkajících se násilí na ženách, včetně těch, které jsou obsaženy ve Všeobecné deklaraci lidských práv,²¹ Mezinárodním paktu o občanských a politických právech²², Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, a v Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nehumánnímu nebo ponižujícímu zacházení a trestech;

(f) Realizovat Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen, s přihlédnutím k všeobecnému doporučení 19, přijatému Výborem pro odstranění diskriminace žen na jeho jedenáctém zasedání;²³

(g) Rozvíjet aktivní a viditelnou politiku uplatňováním metody genderového mainstreamingu ve všech politických opatřeních a programech, týkajících se násilí na ženách; aktivně povzbuzovat, podporovat a realizovat opatření a programy, zaměřené na zvýšení znalostí a pochopení příčin, následků a mechanismu násilí na ženách mezi těmi, kteří jsou odpovědní za realizaci této politiky, jako jsou státní úředníci, prosazující zákony, policejní personál a zaměstnanci soudů, lékaři a sociální pracovníci, jakož i ti, kteří se zabývají otázkami menšin, migrace a běženců, a vypracovat strategická opatření, kterými by se zajistilo, že nedojde k opětnému napadení ženských obětí násilí z důvodu zákonů nebo soudních praktik, které nejsou genderově senzitivní.

²¹ Rezoluce Valného shromáždění 217 A (III).

²² Rezoluce Valného shromáždění 217 A (III).

²³ Oficiální záznamu Valného shromáždění, 47. zasedání, dodatek č. 38 (A/47/38), kapitola I.

(h) Zajistit ženám, které jsou vystaveny násilí, přístup k soudnímu mechanismu a v rámci národní legislativy – také ke spravedlivé a účinné nápravě škod, které utrpěly, a informovat ženy o jejich právech při vyhledávání nápravy prostřednictvím takových mechanismů;

(i) Uzákonit a prosazovat zákony proti pachatelům násilných činů na ženách, jako je mrzačení ženských genitálií, vraždění nemluvňat ženského pohlaví, prenatalní selekce pohlaví a násilí, související s věnem a výbavou, a poskytovat rozhodnou podporu úsilí nevládních a komunálních organizací o odstranění takových praktik;

(j) Formulovat a realizovat na všech příslušných úrovních akční plány pro odstranění násilí na ženách;

(k) Přijmout všechna příslušná opatření, zejména v oblasti výchovy, aby se změnily sociální a kulturní modely chování mužů a žen a odstranily se předsudky, zvyková praxe a všechno ostatní vžitá chování, opírající se o představu o podřadnosti nebo nadřazenosti jednoho z pohlaví a na stereotypních úlohách mužů a žen;

(l) Vytvářet nebo posilovat institucionální mechanismy tak, aby ženy a dívky mohly oznamovat násilné činy na nich spáchané v bezpečném a důvěrném prostředí, zbaveny strachu z odvety nebo trestu, a podat žalobu;

(m) Zajistit, aby invalidní ženy měly přístup k informacím a službám pro případ násilí na ženách;

(n) Vytvářet, zlepšovat nebo podle možnosti rozvíjet a financovat školicí programy pro soudní, právní, policejní personál, imigrační úředníky, lékaře, učitele a sociální pracovníky, aby se předcházelo zneužití moci, vedoucí k násilí na ženách, vychovat zmíněné profese k citlivému přístupu k povaze činů, založených na sexuálním násilí a hrozbám násilí, aby tak bylo zaručené, že budou s ženami, které se stali obětí těchto činů, zacházet spravedlivě;

(o) Přijmout zákony, kde to bude nutné, a zosilovat existující zákony, které stanoví tresty pro policii, bezpečnostní síly a kterékoliv jiné státní činitele, které se dopustí násilného činu na ženách v průběhu výkonu svého povolání; oživit existující zákony a učinit účinná opatření proti viníkům takového násilí;

(p) Přidělovat adekvátní finanční prostředky v rámci státního rozpočtu a mobilizovat komunální finanční zdroje pro aktivity, související s odstraněním násilí na ženách, včetně zdrojů na realizaci akčních plánů na všech příslušných úrovních;

(q) Zařadit do zpráv, předkládaných v souladu s ustanoveními příslušných dokumentů OSN o lidských právech, informace, týkající se násilí na ženách a opatření, učiněných pro realizaci Deklarace o odstranění násilí na ženách;

(r) Spolupracovat se zvláštní zpravodajkou Komise pro lidská práva pro násilí na ženách, a spolupracovat s ní při výkonu jejího mandátu a poskytovat veškeré požadované informace; rovněž spolupracovat s ostatními příslušnými mechanismy, jako je zvláštní zpravodaj Komise pro lidská práva pro mučení, a zvláštní zpravodaj Komise pro lidská práva pro hromadné, mimosoudní a svévolné popravky, v souvislosti s násilím na ženách;

(s) Doporučit, aby Komise pro lidská práva obnovila mandát zvláštního zpravodaje pro násilí na ženách, až skončí současný mandát v roce 1997, a pokud tomu tak bude, aktualizovat jej a posílit.

125. Vládami, včetně místních správ, komunálními organizacemi, nevládními organizacemi, vzdělávacími institucemi, veřejným a soukromým sektorem, zejména podniky a masmédií, podle vhodnosti:

(a) Poskytnout dobře finančně zajištěná útočiště a pomoc dívkám a ženám, vystaveným násilí, jakož i lékařské, psychologické a další konsultační služby a bezplatnou nebo levnou právní pomoc kde je jí zapotřebí, jakož i patřičnou pomoc, aby si mohly najít existenční zajištění;

(b) Vybudovat jazykově a kulturně dostupné služby pro migrující ženy a dívky, včetně migrujících pracujících žen, jež se staly obětmi genderově založeného násilí;

(c) Uznat, že migrující ženy, včetně migrujících pracujících žen, jsou vystaveny riziku násilí a jiným formám zneužívání, jelikož jejich právní postavení v hostitelské zemi závisí na zaměstnavateli, který může využívat jejich situace;

(d) Podporovat iniciativy ženských organizací a nevládních organizací po celém světě při zvyšování informovanosti o násilí, páchaném na ženách, a přispívat k jeho odstranění;

(e) Organizovat, podporovat a financovat výchovu na komunální úrovni a školící kampaně, aby si všichni uvědomili, že násilí na ženách je porušením lidských práv žen, a mobilizovat místní komunity, aby používaly při řešení konfliktů vhodné genderově senzitivní tradiční a inovační metody;

(f) Uznávat, podporovat a rozvíjet základní úlohu zprostředkovatelských institucí, jako jsou střediska základní zdravotní péče, střediska plánovaného rodičovství, existující školní zdravotní péče, služby na ochranu matky a dítěte, střediska pro migrující rodiny atd. pro informování a výchovu k ochraně proti zneužívání;

(g) Organizovat a financovat informační kampaně a výchovné a školící programy, aby si dívky a chlapci a ženy a muži uvědomili, že násilí páchané v rodině, komunitě a společnosti má zhoubné důsledky osobní a sociální; učit je jak komunikovat bez násilí a organizovat školení pro oběti a potenciální oběti, aby mohly chránit samy sebe i jiné proti takovému násilí;

(h) Rozšiřovat informace o pomoci, která je k dispozici pro ženy a rodiny, jež se staly obětí násilí;

(i) Zajišťovat, financovat a podporovat konsultační a rehabilitační programy pro pachatele, kteří se dopustili násilí a rozvíjet výzkum na podporu snah o takové konsultace a rehabilitaci, aby se předcházelo opakovanému násilí;

(j) Zvyšovat vědomí zodpovědnosti masmédií při rozvíjení nestereotypních vzorů mužů a žen, a při odstraňování z vysílání takových pořadů, které inspirují k násilí, a povzbuzovat ty, kteří jsou odpovědní za obsah masmédií, aby vypracovali profesionální směrnice a kodexy chování; dále zvýšit uvědomění si významné úlohy masmédií při informování a výchově veřejnosti ohledně příčin a následků násilí na ženách, a stimulovat veřejnou diskusi na toto téma.

126. Vládami, zaměstnavateli, odborovými svazy, komunitou a mládežnickými organizacemi a nevládními organizacemi, podle vhodnosti:

(a) Vypracovat programy a postupy, kterými se odstraní sexuální obtěžování a jiné formy násilí na ženách ve všech vzdělávacích institucích, na pracovištích i jinde;

(b) Vypracovat programy a postupy pro výchovu a zvýšení informovanosti o násilných činech na ženách, které jsou zločinem a porušením lidských práv žen;

(c) Vypracovat konsultační, léčivé a podpůrné programy pro dívky, dospívající a mladé ženy, které byly nebo jsou vystaveny zneužívání, zejména ty, které žijí v domácnostech nebo institucích, kde k zneužití dochází;

(d) Učinit zvláštní opatření pro odstranění násilí na ženách, zejména těch, které jsou v rizikovém postavení, jako mladé ženy, běženkyně, ženy bezdomovkyně a bezdomovci v rámci vlastního státu, invalidní ženy a pracující migrující ženy, a současně prosazovat dodržování veškerých již existujících zákonů a vypracovat, podle vhodnosti, nové zákony pro migrující pracující ženy jak ve vysílacích, tak v hostitelských zemích.

127. Generálním tajemníkem OSN:

Poskytnout zvláštní zpravodajce Komise pro lidská práva, pověřené shromažďováním údajů o násilí na ženách, veškerou potřebnou pomoc, zejména personál a finanční prostředky, nutné k výkonu všech funkcí, vyplývajících z jejího mandátu, zejména při realizaci a následných opatření misí, podniknutých buď separátně nebo společně s jinými zvláštními zpravodaji a pracovními skupinami, a adekvátní pomoc při periodických konzultacích s Výborem pro odstranění diskriminace žen a se všemi smluvními orgány.

128. Vládami, mezinárodními organizacemi a nevládními organizacemi:

Podporovat propagaci a realizaci Směrnic UNHCR pro ochranu žen běženkyně, a směrnic UNHCR pro prevenci sexuálního násilí na ženách a reakci na ni.

Strategický cíl D.2.

Studium příčin a důsledků násilí na ženách a účinnost preventivních opatření

Opatření, jež je nutné učinit

129. Vládami, regionálními organizacemi, OSN, jinými mezinárodními organizacemi, výzkumnými institucemi, ženskými a mládežnickými organizacemi, podle vhodnosti:

(a) Rozvíjet výzkum, shromažďovat údaje a sestavovat statistiky zejména o násilí v rodinách a jeho podílu na různých formách násilí na ženách, a podporovat výzkum

příčin, povahy, závažnosti a důsledků násilí na ženách a účinnosti opatření, realizovaných jako prevence a odčinění násilí na ženách;

(b) Rozšiřovat výsledky výzkumu a studií;

(c) Podporovat a iniciovat výzkum o důsledku násilí, jako je znásilnění žen a děvčátek, a zveřejnit výsledné informace a statistiky;

(d) Povzbuzovat masmédia, aby zkoumaly důsledky předvádění stereotypů založených na genderových rolích, včetně těch, které předvádí komerční reklama a které propagují genderově založené násilí a nerovnost, jak se promítají do reálného života, a učinit opatření na odstranění těchto negativních vzorů s cílem vybudovat společnost, prostou násilí.

Strategický cíl D.3.

Odstranit obchod ženami a pomáhat obětem násilí v souvislosti s prostitucí a obchodem ženami

Opatření, lež je třeba učinit

130. Vládami zemí původu, tranzitu a určení, regionálními a mezinárodními organizacemi, podle vhodnosti:

(a) Posoudit ratifikaci a prosazení mezinárodních úmluvách o obchodu lidmi a otroctví;

(b) Učinit příslušná opatření, která by se zaměřila na kořeny tohoto problému, včetně externích faktorů, které napomáhají obchodu ženami a dívkami za účelem prostituce a jiných forem komercializovaného sexu, nucených manželství a nucené práce, v zájmu odstranění obchodu ženami, jakož i zosílení existujících zákonů s cílem poskytnout lepší ochranu právům žen a dívek a potrestat pachatele, a to jak trestním, tak i občanským právem;

(c) Zintenzívnit spolupráci a společné akce všech příslušných orgánů a institucí, v jejichž náplni je prosazování zákona, s cílem likvidovat národní, regionální mezinárodní sítě obchodu lidmi;

(d) Přidělovat finanční prostředky na vypracování komplexních programů, jejichž cílem je léčit a vrátit do společnosti oběti obchodu s lidmi, a to i pracovním

zaškolováním, právní pomocí a důvěrnou zdravotní péčí, a učinit opatření pro spolupráci s nevládními organizacemi pro zajištění sociální, lékařské a psychologické péče o oběti obchodu s lidmi;

(e) Vypracovat výchovné a školicí programy a politická opatření a zvážit přijetí zákonů, zaměřených na prevenci sexuální turistiky a obchodu s lidmi, za zvláštního zdůraznění ochrany mladých žen a dětí.

E. Ženy a ozbrojený konflikt

131. Prostředí, které zachovává světový mír a rozvíjí a chrání lidská práva, demokracii a mírové urovnání sporů v souladu se zásadami nevyhrožování a nepoužívání síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti a respektuje suverenitu, jak je stanoveno v Chartě OSN, je významným faktorem pro pokrok žen. Mír je neoddělitelně spjat s rovností mužů a žen a s rozvojem. Ozbrojené a jiné typy konfliktů a terorismus a braní rukojmích dosud přetrvává v mnoha částech světa. Agrese, cizí okupace, etnické a jiné typy konfliktů jsou přetrvávající realitou, která zasahuje muže i ženy v téměř každém regionu. K velkým a systematickým projevům násilí a situaci, která vytváří vážné překážky plnému uplatňování lidských práv i nadále dochází v různých částech světa. K takovému násilí a překážkám patří, vedle mučení a krutého, nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestů, hromadné a svévolné popravy, zmizení osob, svévolné zatýkání, všechny formy rasismu a rasové diskriminace, cizí okupace a cizí nadvláda, xenofobie, chudoba, hlad a další odírání ekonomických, sociálních a kulturních práv, náboženská nesnášenlivost, terorismus, diskriminace žen a nezákonnost. Mezinárodní humanitární právo, které zakazuje útoky na civilní obyvatelstvo jako takové, se systematicky ignoruje a lidská práva jsou často porušována za situace ozbrojeného konfliktu s dopadem na civilní obyvatelstvo, zejména ženy, děti, staré lidi a invalidy. Porušování lidských práv žen v situaci ozbrojeného konfliktu jsou porušením základních zásad mezinárodně uznaných lidských práv a humanitárního práva. Hromadné porušování lidských práv, zejména formou genocidy, etnických čistek jako válečné strategie a jejich důsledky, znásilňování, včetně systematického znásilňování žen za války, vede k masovému exodu běženců a bezdomovců a jsou otřesnými praktikami, které jsou tvrdě odsuzovány a musí být okamžitě zastaveny a jejich pachatelé potrestáni. Některé tyto situace ozbrojeného konfliktu mají svůj původ v dobytí nebo kolonizaci země jiným státem a udržování takové kolonizace pomocí státní a vojenské represe.

132. Ženevská konvence z r. 1949 o ochraně civilistů v době války a Opční protokoly z r. 1977 234/ stanoví, že zejména ženy musí být chráněny před každým útokem na jejich čest, zejména před ponižujícím degradujícím zacházením, znásilněním, nucenou prostitucí a jakoukoliv formou neslušného útoku. Vídeňská deklarace a Akční program, přijatý na Světové konferenci o lidských právech, stanoví, že "porušování lidských práv žen v situaci ozbrojeného konfliktu jsou porušením základních principů mezinárodně uznaných lidských práv a humanitárního práva".²⁴ Veškeré porušování tohoto druhu, včetně zejména vražda, znásilnění včetně systematického znásilňování, sexuální otroctví a nucené těhotenství vyžadují zvláště účinnou odezvu. K hromadnému a systematickému znásilňování a situacím, které vytvářejí vážné překážky plnému uplatnění lidských práv, dochází v různých částech světa. K takovému porušování a překážkám patří vedle mučení a krutého, nelidského a ponižujícího zacházení nebo hromadných a svévolných poprav také všechny formy rasismu, rasové diskriminace, xenofobie, odpírání ekonomických, sociálních a kulturních práv a náboženská nesnášenlivost.

133. Porušování lidských práv v situaci ozbrojeného konfliktu a vojenské okupace jsou porušením základních principů mezinárodně uznaných lidských práv jak jsou zakotvena v mezinárodních dokumentech o lidských právech a v Ženevské konvenci z r. 1949, a v Opčních protokolech k ní. Hromadné porušování práv a politika etnických čistek ve válkou zmítaných a okupovaných oblastech pokračuje i nadále. Tyto praktiky vytvářejí, inter alia, masový proud běženců a jiných bezdomovců, kteří potřebují mezinárodní ochranu, a vnitrostátních bezdomovců, z nichž většinu tvoří ženy, dospívající dívky a děti. Civilní oběti, většinou ženy a děti, jsou často početnější než ztráty na životech mezi vojáky. Kromě toho ženy často pečují o raněné vojáky a v důsledku konfliktu se stávají jediným živitelem domácnosti, jediným rodičem a pečovatelem o starší příbuzné.

134. Ve světě pokračující nestability a násilí je naléhavě zapotřebí dosáhnout spolupráce pro mír a bezpečí. Rovnoprávný přístup a plná účast žen v mocenských strukturách a jejich plné zapojení do veškerého úsilí o prevenci a řešení konfliktů mají zásadní význam pro udržení a prosazování míru a bezpečí. Přestože ženy začaly hrát významnou úlohu při řešení konfliktů, v mírových sborech a obraně a ve správě zahraničních věcí, jsou i nadále málo zastoupeny v rozhodujících funkcích. Jestliže ženy mají hrát stejnou úlohu při zabezpečování a udržování míru, musí být

²⁴ Zpráva ze Světové konference o lidských právech..., kapitola III, část II, odstavec 38.

emancipovány politicky a ekonomicky a být adekvátně zastoupeny na všech úrovních rozhodovacího procesu.

135. Zatímco celé komunity trpí důsledky ozbrojeného konfliktu a terorismu, ženy a dívky jsou tím zasaženy nejvíce vzhledem ke svému postavení ve společnosti a svému pohlaví. Účastníci konfliktu často beztrestně znásilňují ženy, někdy používají systematického znásilňování jako válečné taktiky a terorismu. Důsledky násilí na ženách a porušování lidských práv žen za takových situací zakoušejí ženy všech věkových skupin, které trpí ztrátou domova a majetku, ztrátou nebo nedobrovolným zmizením blízkých příbuzných, chudobou a odloučením od rodiny a rozpadem, které jsou obětmi vražd, terorismu, mučení, nedobrovolného zmizení, sexuálního otroctví, znásilnění, sexuálního zneužívání a nuceného těhotenství za situace ozbrojeného konfliktu, zejména v důsledku politiky etnických čistek a jiných nových forem násilí. To je znásobováno celoživotními sociálními, ekonomickými a psychologicky traumatizujícími důsledky ozbrojeného konfliktu a cizí okupací a cizí nadvládou.

136. Ženy a děti tvoří asi 80% z počtu běženců a bezdomovců na celém světě, včetně vnitřních bezdomovců. Jsou ohroženy ztrátou majetku, není jim dostupné zboží ani služby a jsou zbaveny práva vrátit se do svých původních domovů, jsou ohrožovány násilím a nejistotou. Zvláštní pozornost by se měla věnovat sexuálnímu násilí na vykořeněných ženách a dívkách, kterého se používá jako metody persekuce v systematických kampaních teroru a zastrašování, kterými se donucují příslušníci konkrétních etnických, kulturních nebo náboženských skupin, aby utekli ze svých domovů. Ženy rovněž mohou být nuceny utéct v důsledku opodstatněného strachu z persekuce z důvodů, vyjmenovaných v Úmluvě z r. 1951 o postavení uprchlíků a v Protokolu z r. 1967, včetně persekuce formou sexuálního násilí nebo jiných forem genderově založené persekuce, a jsou vystaveny riziku násilí a vykořisťování i během svého útěku, v zemích asyly a přesídlení a během a po repatriaci. Ženy se často setkávají s potížemi v některých zemích asyly, když mají být uznány za běžence, jestliže nárokují asyl na takovémto druhu persekuce.

137. Běženci, ženy bezdomovkyně a migrující ženy v mnoha případech projevují sílu, vytrvalost a nápaditost a mohou být užitečné v zemích, kam přesídlily, nebo ve své vlasti po návratu. Potřebují být náležitě zapojeny do rozhodování, které se jich týká.

138. Mnohé nevládní organizace žen volaly po snížení vojenských výdajů na celém světě, jakož i v mezinárodním obchodě a v nezákonném obchodě zbraněmi a jejich

šíření. Ti, kteří byli nejhůře zasaženi konfliktem a nadměrnými vojenskými výdaji, jsou lidé, žijící v chudobě, kteří postrádají to základní, protože se do základních služeb neinvestuje. Ženy, žijící v chudobě, zejména vesnické ženy, rovněž trpí z důvodu používání zbraní se zvláště ničivými následky, nebo plošným účinkem. Existuje více než 100 milionů nášlapných pozemních min, v asi 64 zemích různých částí světa. Je nutné zabývat se negativním dopadem na rozvoj nadměrných vojenských výdajů, obchodem zbraněmi a investicemi do výroby zbraní a jejich získávání. Současně je udržení národního bezpečí a míru významným faktorem ekonomického růstu a rozvoje a emancipace žen.

139. V době ozbrojeného konfliktu a zhroutení komunit mají ženy klíčovou funkci. Často pracují pro udržení společenského pořádku uprostřed ozbrojených a dalších konfliktů. Ženy významně, ale často neuznávaně přispívají k udržení míru tím, že ho propagují ve svých rodinách a ve společnosti.

140. Výchova k pěstování kultury míru, která chrání spravedlnost a snášenlivost v zájmu všech národů a lidí, má zásadní význam pro dosažení trvalého míru a měla by začít u malých dětí. Měla by zahrnovat prvky řešení konfliktů, zprostředkování, snižování předsudků a respektování rozmanitosti.

141. Při řešení ozbrojených a jiných konfliktů by se měla prosazovat aktivní a viditelná politika genderového mainstreamingu ve všech politických opatřeních a programech tak, aby byla provedena analýza důsledků pro muže a ženy ještě dříve než dojde k rozhodnutí.

Strategický cíl E.1.

Zvýšení účasti žen v rozhodovacím procesu při řešení konfliktů a ochrana žen, žijících v situaci ozbrojených a jiných konfliktů nebo pod cizí okupací

Opatření, jež by se měla učinit

142. Vládami a mezinárodními a regionálními mezivládními institucemi:

(a) Aktivně prosazovat rovnoprávnou účast žen a rovné příležitosti pro ženy při účasti na všech fórech a ve všech mírových aktivitách na všech úrovních, zejména v procesu rozhodování, včetně sekretariátu OSN, s patřičným přihlédnutím ke spravedlivému zeměpisnému zastoupení v souladu s Článkem 102 Charty OSN;

(b) Integrovat genderovou perspektivu do řešení ozbrojených a jiných konfliktů a cizí okupace, a sledovat cíl rovného zastoupení mužů a žen při jmenování nebo navrhování kandidátů na rozhodující místa a poté ve všech příslušných mezinárodních orgánech, jako jsou Mezinárodní tribunály OSN pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu, a Mezinárodní soudní dvůr, jakož i jiné orgány, vztahující se na mírové urovnání sporů;

(c) Zajistit, aby tyto orgány byly schopné řešit problémy, související s nerovnoprávným postavením žen tak, že se zajistí patřičné proškolení prokurátorů, soudců a jiných úředníků, zabývajících se případy, v nichž se vyskytuje znásilnění, nucené těhotenství za situace ozbrojeného konfliktu, neslušné obtěžování a jiné formy násilí na ženách za situace ozbrojeného konfliktu, včetně terorismu, a integrovat genderovou perspektivu do jejich práce.

Strategický cíl E.2.

Snížení nadměrných vojenských výdajů a kontrola nad dostupností zbraní

Opatření, jež 1e třeba učinit

143. Vládami:

(a) Rozšířit a urychlit, podle vhodnosti a s ohledem na státní bezpečnost, konverzi vojenských zdrojů a s nimi souvisejícího průmyslu na rozvojové a mírové účely;

(b) Ujmout se zkoumání nových způsobů vytváření nových veřejných a soukromých finančních zdrojů, inter alia, příslušným snížením nadměrných vojenských výdajů, včetně globálních vojenských výdajů, obchodu se zbraněmi a investic do zbrojní výroby a opatřování zbraní, s ohledem na požadavky národní bezpečnosti, tak, aby bylo možné přidělovat doplňkové finanční prostředky do oblasti sociálního a ekonomického rozvoje, zejména na podporu zlepšení postavení žen.

(c) Provádět šetření a trestat příslušníky policie, bezpečnostních a ozbrojených složek i jiné osoby, které se dopouštějí násilných činů na ženách, porušování mezinárodního humanitárního práva a porušování lidských práv žen za situace ozbrojeného konfliktu;

(d) Uznávající legitimní potřebu národní obrany, uznávat a řešit nebezpečí, které pro společnost představuje ozbrojený konflikt, a negativní dopad nadměrných vojenských výdajů, obchodu se zbraněmi, zejména zbraní se zvláště ničivým účinkem

nebo plošným účinkem, a nadměrné investice do výroby zbraní a jejich opatřování: obdobně, uznat potřebu boje proti nezákonnému obchodu se zbraněmi, násilí, zločinu, výrobě, používání a podloudnému prodeji drog, jakož i obchodu ženami a dětmi;

(e) Uznávajíce, že zejména ženy a děti strádají důsledky plošného používání pozemních min;

(i) Aktivně usilovat o ratifikování, pokud tak již neučinily, Úmluvy o zákazu nebo omezení použití jistých konvenčních zbraní, které lze považovat za nesmírně škodlivé, nebo které mají plošný účinek, (rok 1981), zejména Protokolu o zákazu nebo omezení používání nášlapných žených výbušnin a dalších zařízení (Protokol II),²⁵ s cílem dosáhnout všeobecné ratifikace do roku 2000;

(ii) Seriozně posoudit posílení Úmluvy o dosažení snížení počtu obětí a nesmírného utrpení, způsobeného civilnímu obyvatelstvu plošným používáním pozemních min;

(iii) Angažovat se v širší pomoci při odminování, zejména poskytnutím prostředků na odminování, výměnou informací, převodem technologie a rozvojem vědeckého výzkumu;

(iv) V rámci OSN podporovat snahy o koordinování společného programu pomoci odminování bez zbytečné diskriminace;

(v) Přijmout k co nejbližšímu datu, pokud tak už neučinily, moratorium na export pozemních nášlapných min, i když s uspokojením konstatujeme, že mnohé státy už vyhlásily moratorium na export, převádění nebo prodej takových min;

(vi) Podporovat další mezinárodní úsilí o nalezení řešení pro problémy, způsobené pozemními nášlapnými minami, s cílem jejich konečného zákazu, uznávajíce, že státy mohou dosáhnout tohoto cíle nejefektivněji tím, že se vyvinou humánnější alternativy;

(f) Uznávajíce vedoucí úlohu, kterou ženy hrají v mírovém hnutí:

²⁵ Viz Výroční kniha OSN o odzbrojení, díl 5: 1980 (publikace OSN, č. E.81.IX.4), příloha VII.

- (i) aktivně pracovat pro všeobecné a úplné odzbrojení za přísné a účinné mezinárodní kontroly;
- (ii) Podporovat jednání o bezodkladném uzavření všestranné a multilaterálně a účinně ověřitelné komplexní smlouvy o zákazu nukleárních zkoušek, která přispěje k nukleárnímu odzbrojení a prevenci šíření nukleárních zbraní ve všech jeho aspektech;
- (iii) Až do doby, kdy vstoupí v platnost komplexní smlouva o zákazu nukleárních zkoušek projevit co největší zdrženlivost v oblasti nukleárních zkoušek.

Strategický cíl E.3.

Rozvíjet nenásilné formu řešení konfliktů a snížit výskyt zneužívání lidských práv v konfliktních situacích

Opatření, jež je třeba provést

144. Vládami:

(a) Posoudit ratifikaci nebo přistoupení k mezinárodním dokumentům, obsahujícím ustanovení, vztahující se na ochranu žen a dětí v ozbrojeném konfliktu, včetně Ženevské konvence o ochraně civilistů za války (rok 1949), Opčních protokolů k Ženevské konvenci z r. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I) a o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, že nejsou konflikty mezinárodními (Protokol II);²⁶

(b) Plně dodržovat normy mezinárodního humanitárního práva při ozbrojených konfliktech a činit všechna opatření, vyžadovaná v zájmu ochrany žen a dětí, zejména v zájmu jejich ochrany před znásilněním, nucenou prostitucí a jakoukoliv jinou formou neslušného útoku;

(c) Posílit úlohu žen a zajistit rovné zastoupení žen v každém rozhodovacím procesu v národních i mezinárodních institucích, které mohou ovlivnit nebo ovlivňují politiku udržování míru, preventivní diplomacie a příbuzných aktivit ve všech etapách zprostředkování míru a jednání, přihlížet ke konkrétním doporučením generálního

²⁶ OSN, Smlouvy, díl 75, č. 973, s. 287.

tajemníka, vyplývajícím z jeho strategického plánu zlepšení postavení žen v Sekretariátu (1995 - 2400) (A/49/587, oddíl IV).

145. Vládami a mezinárodními a regionálními organizacemi:

(a) Znovu potvrdit právo na sebeurčení všech národů, zejména národů pod koloniální nebo jinou cizí nadvládou nebo cizí okupací, a význam účinného uplatňování tohoto práva, jak je formulováno, inter alia, ve Vídeňské deklaraci a Akčním programu, 2/ přijatém Světovou konferencí o lidských právech;

(b) Podporovat diplomacii, jednání a mírové řešení sporů v souladu s Chartou OSN, zejména Článkem 2, paragrafem 3 a 4;

(c) Naléhat na zjištění a odsouzení systematického znásilňování a jiných forem nelidského a ponižujícího zacházení se ženami jako úmyslným prostředkem války a etnických čistek a učinit kroky k zajištění plné pomoci obětem takových praktik, v zájmu jejich fyzické a duševní rehabilitace;

(d) Znovu potvrdit, že znásilnění v situaci válečného konfliktu je válečným zločinem a za jistých okolností je zločinem proti lidskosti a aktem genocidy, jak to definuje Úmluva o prevenci a potrestání zločinu genocidy;²⁷ učinit všechna opatření nutná k ochraně žen a dětí před takovými činy, a posílit mechanismy, umožňující vyšetřování a potrestání odpovědných osob a postavení pachatelů před soud;

(e) Dodržovat a posilovat normy, stanovené mezinárodním humanitárním právem a mezinárodními dokumenty o lidských právech, aby se zabránilo všem aktům násilí na ženách za situace ozbrojených a jiných konfliktů: podniknout úplné vyšetřování všech násilných činů vůči ženám, spáchaným za války, zejména systematického znásilňování, nucené prostituce a jiných forem neslušného útoku a sexuálního otroctví; stíhat všechny zločince, odpovědné za válečné zločiny, páchané na ženách, a poskytnout plné odškodnění obětem z řad žen;

(f) Vyzvat mezinárodní společenství, aby odsoudilo všechny formy a projevy terorismu a potíralo je;

²⁷ Rezoluce Valného shromáždění 260 A (III), příloha.

(g) Při formulování školicích programů pro všechny příslušný personál na téma mezinárodního humanitárního práva a uvědomění lidských práv zohledňovat genderovou perspektivu a doporučovat takovéto školení těm, kteří pracují v mírových sborech OSN a v oblasti humanitární pomoci, zejména s cílem zabránit násilí na ženách;

(h) Odrážet od použití a zdržovat se jakéhokoliv jednostranného opatření, jež by nebylo v souladu s mezinárodním právem a s Chartou OSN, které by bránilo plnému dosažení ekonomického a sociálního rozvoje obyvateli postižené země, zejména ženami a dětmi, jež by bylo překážkou jejich životní pohody a vytvářelo překážky plnému uplatnění jejich lidských práv, včetně práva všech lidí na životní úroveň, odpovídající jejich zdravotnímu stavu a pocitu životní pohody a jejich práva na jídlo, lékařskou péči a nutné sociální služby. Tato konference znovu potvrzuje, že potrava a léky nesmí být používány jako nástroj politického nátlaku;

(i) Učinit opatření v souladu s mezinárodním právem, pro zmírnění negativního dopadu ekonomických sankcí na ženy a děti.

Strategický cíl E.4.

Pomáhat ženám, aby ve větší míře přispívaly k pěstování kulturu míru

Opatření, jež je třeba učinit

146.Vládám, mezinárodními a regionálními mezivládními institucemi a nevládními organizacemi:

(a) Uplatňovat mírové řešení konfliktů a mír, smíření a snášenlivost pomocí výchovy, školení, komunálních akcí a programů výměny mládeže, zejména mladých žen;

(b) Podporovat další vývoj výzkumu míru, včetně účasti žen, aby se přehledil dopad ozbrojeného konfliktu na ženy a děti a to, jakým způsobem a v jaké míře se ženy zúčastňují národních, regionálních a mezinárodních mírových hnutí; zapojit se do výzkumu a zjišťování nových mechanismů na zastavení násilí a řešení konfliktů, informovat o nich veřejnost a umožnit jejich využití ženami a muži;

(c) Rozvíjet výzkum fyzických, psychologických, ekonomických a sociálních důsledků ozbrojených konfliktů na ženy, zejména mladé ženy a dívky a publikovat

výsledky tohoto výzkumu, s cílem vypracovat politická a opatření a programy, jež by odstraňovaly následky konfliktů;

(d) Posoudit zavedení výchovných programů pro dívky a chlapce, kde by se naučili pěstovat kulturu míru, zaměřenou na řešení konfliktů nenásilnými prostředky, a snášenlivosti.

Strategický cíl E.5

Zajistit ochranu, pomoc a školení uprchlicím, ženám bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženám bez domova v rámci státu

Opatření, která budou provedena

147. Vlády, mezivládní a nevládní organizace a jiné instituce, které poskytují ochranu, pomoc a školení uprchlicím, jiným ženám bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženám bez domova v rámci státu, včetně Úřadu pro uprchlíky Spojených národů a Světového potravinového programu:

(a) podniknou kroky, aby byly ženy plně začleněny do plánování, projektu, realizace, kontroly a vyhodnocování všech krátkodobých a dlouhodobých projektů a programů poskytujících pomoc uprchlicím, jiným ženám bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženám bez domova v rámci státu, včetně správy uprchlických táborů a zdrojů, zajistí, aby měly uprchlice a ženy a dívky bez domova přímý přístup k poskytovaným službám,

(b) nabídnou odpovídající ochranu a pomoc ženám a dětem vysídleným v rámci jejich země a vyřeší hlavní příčiny jejich vysídlení tak, aby jim předešly, a pokud to bude vhodné, usnadní jejich návrat nebo opětovné usazení,

(c) podniknou kroky pro ochranu bezpečnosti a fyzické nedotknutelnosti uprchlic, jiných žen bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženám bez domova v rámci státu během jejich vysídlení a při jejich návratu do původního společenství, včetně programů rehabilitace, provedou účinná opatření na ochranu žen, které jsou uprchlicemi nebo vysídlenci, před násilím, provedou celkové a úplné prošetření takového násilí a zodpovědné osoby předvedou před soud,

(d) podniknou všechny nezbytné kroky pro zajištění práv uprchlic a žen bez domova, aby se mohly bezpečně a důstojně dobrovolně vrátit do místa původu a

zajistí jejich právo na ochranu po jejich návratu a budou při tom plně respektovat a přísně dodržovat princip nedonucování uprchlic,

(e) provedou opatření na národní úrovni s mezinárodní spoluprací v souladu s Listinou Spojených národů, aby našli trvalá řešení vztahující se k ženám bez domova v rámci státu, včetně jejich práva na dobrovolný a bezpečný návrat do jejich původních domovů,

(f) zajistí, aby mezinárodní společnost a její mezinárodní organizace poskytly finanční a jiné zdroje pro právní pomoc v nouzových případech a jinou dlouhodobou pomoc, která bere v úvahu specifické potřeby, zdroje a možnosti uprchlic, jiných žen bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a žen bez domova v rámci státu, v ustanovení o ochraně a pomoci podniknou všechna příslušná opatření, aby eliminovali diskriminaci žen a dívek, aby zajistili rovný přístup k odpovídajícímu jídlu, vodě a ubytování, vzdělání a sociálníma zdravotním službám, včetně regenerační zdravotní péče a mateřské péče a služeb pro boj s tropickými chorobami,

(g) umožní dostupnost vzdělávacích materiálů v příslušném jazyce také v naléhavých situacích aby se minimalizovalo přerušení školní docházky mezi uprchlými dětmi a dětmi bez domova,

(h) uplatní mezinárodní normy pro zajištění odpovídajícího přístupu a odpovídajícího zacházení s ženami a muži při určování pozice uprchlíka a zajišťování azylu, včetně úplného respektování a přísného dodržování principu nedonucování tak, že mimo jiné přizpůsobí národní imigrační předpisy příslušným mezinárodním opatřením a zváží uznání statusu uprchlíka těm ženám, jejichž požadavek na status uprchlíka je založen na dobře podloženém strachu z perzekuce z důvodu uvedených v 1951 Dohodě²⁸ a 1967 Protokol²⁹ vztahujících se ke statusu uprchlíka, včetně perzekuce z důvodu sexuálního násilí nebo jiné perzekuce vztahující se k pohlaví a zajistí přístup ke speciálně vyškoleným úředníkům, včetně ženských úředníků, které provedou rozhovor s ohledem na citlivé nebo bolestivé zkušenosti, jako je např. znásilnění;

(i) podpoří úsilí státu vůči rozvoji kritérií a pravidel týkajících se perzekuce obzvláště zaměřené na ženy tak, že budou dostávat informace o iniciativě státu při rozvoji těchto kritérií a pravidel, a kontrolou jejich správného a přesného používání,

²⁸ OSN, Smlouvu, díl 189, č. 2545.

²⁹ Tamtéž, díl 606, č. 8791.

(j) podpoří samostatnost uprchlic, jiných žen bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a žen bez domova v rámci státu a zajistí programy pro ženy, obzvláště mladé ženy, při vedení a rozhodování v rámci uprchlických a navracených komunit,

(k) zajistí, aby byla dodržována lidská práva uprchlic a žen bez domova a aby si uprchlice a ženy bez domova tyto práva uvědomovaly, zajistí, aby byl uznána důležitost opětovného sjednocení rodiny,

(1) poskytnou ženám, které byly uznány za uprchlice, přístup ke školicím programům připravujícím na zaměstnání, včetně studia jazyka, školení o rozvoji malých podniků a plánování a poradenství o všech formách násilí proti ženám, které by měly zahrnovat rehabilitační programy pro oběti mučení a nervového šoku. vlády a jiní dárči by měly přispět na pomocné programy pro uprchlice, jiné ženy bez domova s potřebou mezinárodní ochrany a ženy bez domova v rámci státu, přičemž musí vzít v úvahu obzvláště vliv vzrůstajících požadavků velké uprchlické populace na hostitelskou zemi a potřeby na rozšíření dárcovské základny a na dosažení větší zodpovědnosti,

(m) podpoří růst veřejného vědomí o příspěvku, které uprchlice přinesly do svých zemí opětovného usídlení, podpoří porozumění jejich lidských práv a jejich potřeb a schopností a podpoří vzájemné porozumění a přijetí pomocí vzdělávacích programů propagujících mezikulturní a mezirasovou harmonii,

(n) zajistí základní a podpůrné služby pro ženy, které jsou vysídleny z místa původu z důvodu terorismu, násilí, obchodu s drogami nebo jiných důvodů, které jsou s spojeny s násilnými situacemi,

(o) rozvinou uvědomění lidských práv žen a zajistí pro vojenské a policejní zaměstnance, kteří operují v oblastech ozbrojeného konfliktu a oblastech, kde jsou uprchlíci, výuku a školení o lidských právech.

148. Vlády:

(a) rozšíří Předpisy UNHCR o Ochranu uprchlic a o Vyhodnocení a péči obětí nervového šoku a násilí nebo zajistí podobné předpisy v úzké spolupráci s uprchlicemi a ve všech sektorech uprchlických programů,

(b) ochrání ženy a děti, které emigrovaly jako členové rodiny z důvodu poškozování nebo popření jejich lidských práv ochránci a zváží prodloužení jejich pobytu v rámci omezení národní legislativy, pokud se rodinný vztah ztratil.

Strategický cíl E.6.

Zajistit pomoc ženám z kolonií a nesamostatných teritorií

Opatření, která budou provedena

149. Vlády a mezivládní a nevládní organizace:

(a) podpoří a prosadí realizaci práva na sebeurčení všech lidí jak je mimo jiné uvedeno ve Vídeňské deklaraci a Programu opatření tak, že zajistí speciální programy na vedení a školení rozhodování,

(b) zvýší veřejné povědomí pomocí masových médií, vzdělávání na všech úrovních a speciálních programů, které vytvoří lepší porozumění situace žen v koloniích a nesamostatných teritoriích.

F. Ženy a ekonomie

150. Existují významné rozdíly mezi ženským a mužským přístupem a možnostmi při uplatňování síly v ekonomických strukturách v jejich společnostech. Ve většině částech světa ženy prakticky nemají přístup k ekonomickému rozhodování nebo jsou zde jen slabě zastoupeny, včetně vytváření finanční, měnové, obchodní a jiné ekonomické politiky, daňových systémů a pravidel pro přednostní platby. Vzhledem k tomu, že v rámci těchto metod provádějí jednotliví muži a ženy svá rozhodnutí mimo jiné o tom, jak rozdělit svůj čas mezi placenou a neplacenou práci, skutečný rozvoj těchto ekonomických struktur a metod má přímý dopad na ženský a mužský přístup k ekonomickým zdrojům, na jejich ekonomickou sílu a následně i na rozsah rovnosti mezi nimi jako jednotlivci, na rodinné úrovni i ve společnosti jako celku.

151. V mnoha oblastech se účast žen na placené práci na oficiálním i neoficiálním trhu práce během posledních deseti let výrazně zvýšila a změnila. I když stále ženy pracují v zemědělství a rybářství, také se stále více prosazují v malých a středních podnicích a v některých případech jejich počet začal převažovat v rostoucím neformálním sektoru. Mnoho žen bylo přinuceno přijmout menší plat a horší pracovní podmínky z důvodu mimo jiné obtížné ekonomické situace a nedostatku obchodní moci vyplývající z pohlavní nerovnosti, a tak se často stávají vyhledávanými pracovníky. Na druhé straně ženy stále častěji dobrovolně pracují, když si uvědomí

svá práva a vyžadují je. Některým se podařilo vstoupit na své pracoviště a povýšit, zlepšil se jejich plat a pracovní podmínky. Ovšem ženy byly obzvláště postiženy ekonomickou situací a procesy restrukturalizace, které změnilly povahu zaměstnání a v některých případech vedly ke ztrátě práce dokonce i u vzdělaných a zkušených žen. Navíc mnoho žen vstoupilo do neformálního sektoru z důvodu nedostatku jiných příležitostí. Stále ale většinou při formulaci politiky mnohostranných institucí, které určují podmínky a ve spolupráci s vládami stanovují cíle programů na změnu struktury, půjčky a garanty, chybí účast žen a zájem o jejich problémy.

152. Diskriminace při vzdělávání a školení, zaměstnávání a odměňování, povyšování a přeřazování, neflexibilní pracovní podmínky, nedostatek přístupu k produktivním zdrojům a neodpovídající podíl na rodinných povinnostech a také absence nebo nedostatek služeb, jako jsou péče o dítě, stále omezují zaměstnanecké, ekonomické, profesionální a jiné možnosti a pohyblivost pro ženy, a tak je jejich zapojení stresující. Navíc přístupové překážky potlačují účast žen při rozvoji ekonomické politiky a v některých oblastech omezují přístup ženy a dívek ke vzdělání a školení pro ekonomickou správu.

153. Podíl žen jako pracovní síly se stále zvyšuje a téměř všude ženy kromě udržování domácnosti pracují, ačkoliv zde neexistuje paralelní ulehčení povinností neplacené práce při udržování domácnosti a ve společnosti. Příjem žen je stále více důležitější pro domácnosti všech typů. V některých oblastech došlo k růstu podnikání žen a jiných samostatných činností, obzvláště v neformálním sektoru. V mnoha zemích tvoří ženy převážnou většinu pracovníků v nestandardních zaměstnáních, jako jsou dočasné, příležitostné práce, práce na poloviční pracovní úvazek, smluvní a domácí práce.

154. Přistěhovalé pracovnice včetně domácích pracovnic přispívají k ekonomice vysílající země díky tomu, že zasílají peníze, a také přispívají k ekonomice přijímací země, protože zde pracují. Ovšem v mnoha přijímacích zemích je pro přistěhovalé ženy vyšší úroveň nezaměstnanosti než je to u nepřistěhovalých pracovníků nebo u přistěhovalých mužů.

155. Nedostatečná pozornost věnovaná genderovým znamená, že zájmy a možnosti žen jsou často ignorovány takových v ekonomických strukturách jako jsou finanční trhy a instituce, trh práce, ekonomie jako akademická disciplína, ekonomická a sociální infrastruktura, daňový systém a systém sociálního zabezpečení a také v rodinách a domácnostech. Výsledkem je, že mnoho postupů a programů může stále

přispívat k nerovnosti mezi muži a ženami. Tam, kde došlo k pokroku při integraci genderové perspektivy, byla také zvýšena účinnost programů a postupů.

156. Ačkoliv mnoho žen učinilo v ekonomický strukturách pokrok, většině žen, obzvláště těm, které čelí ještě dalším bariérám, neustálé překážky brání dosáhnout ekonomické samostatnosti a zajistit si pro sebe a své rodinné příslušníky udržitelné živobytí. Ženy jsou aktivní v různých ekonomických oblastech, které často kombinují, od námezdné pracovní síly a samozásobitelského hospodaření a rybaření až po neformální sektor. Ovšem právní a zvykové bariéry při vlastnictví nebo přístupu k zemi, k přírodním zdrojům, kapitálu, úvěrům, technologii a dalším výrobním prostředkům, a platové rozdíly přispívají k ohrožení ekonomického pokroku žen. Ženy nepřispívají k rozvoji pouze pomocí placené práce, ale také pomocí velké části neplacené práce. Na jedné straně se ženy podílejí na výrobě zboží a služeb pro trh a domácí spotřebu v zemědělství, potravinářství nebo v rodinných podnicích. Tato neplacená práce, obzvláště ta, která se vztahuje k zemědělství, je často podhodnocená a nesledovaná, ačkoliv je zahrnuta v Systému národní evidence Spojených národů, a proto i v mezinárodních normách pro pracovní statistiku. Na druhou stranu ženy stále provádějí většinu neplacené domácí práce a práce pro společnost, jako je péče o děti a staré osoby, příprava jídla pro rodinu, ochrana prostředí a poskytují dobrovolnou pomoc bezbranným a postiženým jednotlivcům a skupinám. Tato práce často není měřena kvantitativně a není vyhodnocena v národní evidenci. Příspěvek žen k rozvoji je vážně podhodnocen, a proto je sociální uznání tohoto příspěvku omezeno. Plná viditelnost typu, rozsahu a distribuce této neplacené práce také přispěje k lepšímu sdílení povinností.

157. Ačkoliv byly pro ženy vytvořeny některé nové zaměstnanecké příležitosti, což je výsledkem globalizace ekonomie, jsou zde také trendy, které obnovují nerovnost mužů a žen. Zároveň však může globalizace, včetně ekonomické integrace, vyvinout tlaky na zaměstnaneckou situaci žen, aby se přizpůsobily novým okolnostem a našly nové zdroje zaměstnání podle obchodních změn. Je třeba udělat více analýz o dopadu globalizace na ekonomický stav žen.

158. Tyto trendy jsou charakterizovány nízkými platy, malou nebo žádnou ochranou pracovních norem, špatnými pracovními podmínkami, obzvláště s ohledem na zdraví a bezpečnost zaměstnaných žen, nízkou odbornou úroveň a absencí pracovního zajištění a sociálního zajištění, jak ve formálních, tak v neformálních sektorech. Ženská nezaměstnanost je vážný a vzrůstající problém v mnoha zemích a sektorech. Mladí pracovníci v neformálních a zemědělských sektorech a přistěhovalé

pracovnice jsou nejméně chráněny pracovními a imigračními zákony. Ženy, obzvláště ty, které vedou domácnost s malými dětmi, mají omezené pracovní příležitosti z důvodů, které zahrnují neflexibilní pracovní podmínky a neodpovídající sdílení rodinných povinností muži a společností.

159. V zemích, které procházejí základní politickou, ekonomickou a sociální transformací, mohou zkušenosti ženy, pokud jsou lépe využity, vytvořit hlavní příspěvek k ekonomickému životu jejich vlastních zemí. Jejich vstup by měl stále být rozvíjen a podporován a jejich potenciál i nadále realizován.

160. Absence zaměstnání v soukromém sektoru a snižování ve veřejných službách a práce ve veřejných službách ovlivňují ženy nepoměrně. V některých zemích ženy přijímají více neplacené práce, jako je péče o děti nebo o nemocné a staré, a tak kompenzují ztrátový příjem domácnosti, obzvláště, pokud nejsou dostupné veřejné služby. V mnoha případech strategie na vytváření zaměstnanosti nevěnovaly dostatečnou pozornost zaměstnáním a sektorům, kde převažují ženy, ani adekvátně nepodporovaly přístup ženy k těm zaměstnáním a sektorům, které jsou tradičně mužské.

161. Mnoho žen vplacené práci naráží na překážky, které jim brání dosáhnout svých schopností. I když můžeme některé ženy nalézt na nižších úrovních managementu, diskriminace jim často brání v dalším povýšení. Sexuální obtěžování uráží důstojnost pracovníků a brání ženám pracovat v souladu s jejich schopnostmi. Ženám dále brání dosáhnout jejich plného potenciálu absence přátelského pracovního prostředí včetně absence příslušné a dostupné péče o děti a neflexibilní pracovní hodiny.

162. V soukromém sektoru včetně nadnárodních a národních podniků nejsou ženy často přítomny v managementu a na rozhodujících úrovních, což ukazuje na diskriminaci při přijímání do zaměstnání a povyšování. Nepříznivé pracovní prostředí a také omezený počet dostupných zaměstnaneckých příležitostí vedl mnoho žen, aby si našly jiné alternativy. Ženy se stále častěji stávají samostatnými podnikatelkami, vlastníky a ředitelkami malých a středních podniků. Expanze neformálního sektoru a samostatných a nezávislých podniků je v mnoha zemích z velké části způsobena ženami, jejichž spolupracující, samostatné a tradiční postupy a iniciativy ve výrobě a obchodu představují důležité ekonomické zdroje. Když ženy získají přístup a kontrolu nad kapitálem, úvěrem a jinými zdroji, technologií a školením, mohou zvýšit výrobu, marketing a příjem pro udržitelný rozvoj.

163. Pokud vezmeme v úvahu fakt, že spolu existují neustálá nerovnost a nápadný pokrok, je nezbytné znovu promyslet zaměstnanecké postupy, aby došlo k integraci perspektivy podle

pohlaví a aby byla věnována pozornost širšímu rozsahu příležitostí a také aby byly pojmenovány jakékoliv negativní aspekty současného způsobu zaměstnání a práce. Aby došlo k úplné rovnosti mezi ženami a muži v jejich přispívání k ekonomice, je vyžadováno aktivní úsilí pro stejné uznání a ohodnocení vlivu, který mají práce, zkušenosti, znalosti a hodnocení jak žen, tak mužů ve společnosti.

164. Při zaměřování ekonomického potenciálu a nezávislosti žen by měly vlády a jiné instituce podporovat aktivní a viditelnou politiku uplatňování genderové perspektivy podle pohlaví ve veškeré politice a programech, aby než je provedeno rozhodnutí byly provedeny analýzy dopadu na ženy a muže.

Strategický cíl F.1.

Podporování ekonomických práv a ekonomické nezávislosti žen včetně přístupu k zaměstnání, příslušných pracovních podmínek a kontrolu nad ekonomickými zdroji

Opatření, která budou provedena

165. Vlády

(a) ustanoví a podpoří zákony, které zaručí práva žen a mužů na rovnou odměnu za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty;

(b) přijmou a realizují zákony proti diskriminaci podle pohlaví na trhu práce, obzvláště u starších pracovníků, při přijímání do zaměstnání a povyšování, rozšiřování zaměstnaneckých dávek a sociálního zabezpečení a pracovních podmínek;

(c) eliminují diskriminační praktiky zaměstnavatelů a provedou příslušná opatření při zvažování reprodukční role žen a funkcí, např. odmítnutí zaměstnání a propuštění z důvodu těhotenství nebo kojení nebo vyžadování vyšetření nebo užívání antikoncepce,

123

a provedou efektivní opatření, aby nebyly těhotné ženy, ženy na mateřské dovolené a ženy, které vstupují na trh práce po výchově dětí, diskriminovány;

(d) navrhnou mechanismy a provedou pozitivní akce, které umožní ženám získat přístup k úplné a rovnoprávné účasti při formulování postupů a definici struktur pomocí takových orgánů jako jsou ministerstva financí a obchodu, národních ekonomických výborů, ekonomických výzkumných institutů a dalších klíčových úřadů a také pomocí jejich účasti v příslušných mezinárodních orgánech;

(e) provedou legislativní a administrativní reformy, které dají ženám rovná práva na ekonomické zdroje jako mužům, včetně přístupu k vlastnictví a kontroly nad zemí a jinými formami vlastnictví, úvěru, dědictví, přírodních zdrojů a příslušné nové technologie;

(f) provedou kontroly národního příjmu a dědičné daně a systémů sociálního zabezpečení, aby eliminovaly jakékoliv existující předsudky vůči ženám;

(g) zjistí, jak vyvinout obsáhlejší znalost práce a zaměstnání pomocí, mimo jiné, úsilí měřit a lépe porozumět typu, rozsahu a distribuce neplacené práce, obzvláště práce péče o rodinné příslušníky a neplacené práce pro rodinné farmy nebo rodinné podniky, a podpoří podávání a rozšíření informací o studiích a zkušenostích v této oblasti, včetně rozvoje metod pro ohodnocování této hodnoty v kvantitativních termínech pro možnou reflexi v evidenci, která by mohla být vytvořena nezávisle na hlavní národní evidenci, ale v souladu s ní;

(h) zkontrolují a doplní zákony týkající se činnosti finančních institucí, aby bylo zajištěno, že tyto instituce poskytují stejné služby pro muže i pro ženy;

(i) na příslušných úrovních usnadní otevřenější a průhlednější zpracovávání rozpočtů;

(j) zkontrolují a realizují národní politiku, která podporuje tradiční mechanismy spoření, úvěrů a půjček pro ženy;

(k) zjistí, jak zajistit, aby národní politika vztahující se k mezinárodním a regionálním obchodním smlouvám neměla nepříznivý dopad na nové a tradiční ekonomické činnosti žen;

(1) zajistí, aby všechny korporace včetně nadnárodních korporací dodržovaly národní zákony a vyhlášky, předpisy týkající se sociálního zabezpečení, příslušné mezinárodní smlouvy, dokumenty a dohody včetně těch, které se vztahují k životnímu prostředí a jiným příslušným zákonům;

(m) upraví zaměstnaneckou politiku, aby usnadnila restrukturalizaci pracovních postupů, aby podpořily sdílení rodinných povinností;

(n) ustanoví mechanismy a jiné formy, aby umožnily podnikatelkám a pracovnícím účastnit se při formulaci politiky a programů, které vyvíjí ekonomická ministerstva a finanční instituce;

(o) ustanoví a podpoří zákony týkající se rovnoprávné příležitosti, provedou pozitivní činnosti a pomocí různých prostředků zajistí, aby je veřejný a soukromý sektor dodržoval;

(p) při rozvoji makro a mikroekonomické a sociální politiky využijí analýz dopadu na jednotlivá pohlaví, aby mohly sledovat tento dopad a restrukturalizovat tuto politiku v případech, kdy se objeví špatný dopad;

(q) podpoří genderově senzitivní politiku a opatření, která posílí ženy jako rovnoprávné partnery mužů v technické, řídicí a podnikatelské oblasti;

(r) zreformují zákony a ustanoví národní politiku, která podporuje ustanovení pracovních zákonů, které zajistí ochranu všech zaměstnaných žen, včetně bezpečných pracovních postupů, práva na organizování a přístup k soudům.

Strategický cíl F.2.

Usnadnit rovnoprávný přístup žen ke zdrojům, zaměstnání, na trh a do obchodu

Opatření, která mají být provedena

166. Vlády:

(a) prosadí a podpoří podnikání žen a rozvoj malých podniků a posílí přístup žen k úvěrům a kapitálu za příslušných podmínek stejných jako u mužů tak, že podpoří instituce, které se věnují podporování podnikání žen včetně netradičních a vzájemných úvěrových schémat a inovačních spojení s finančními institucemi;

(b) posílí podnětnou úlohu státu jako zaměstnavatele pro rozvoj politiky, která prosazuje rovné příležitosti pro ženy i muže;

(c) na národní a místní úrovni zvýší příjem žen v zemědělství tak, že vytvoří další možnosti tím, že usnadní jejich rovnoprávný přístup a kontrolu nad výrobními zdroji, zemí, úvěrem, kapitálem, vlastnickými právy, rozvojovými programy a kooperačními strukturami.

(d) podpoří a posílí mikropodniky, nové malé podniky, družstevní podniky, rozšířené trhy a další zaměstnanecké příležitosti, a usnadní přechod z neformálního do formálního sektoru, zvláště v zemědělských oblastech;

(e) vytvoří a upraví programy a politiku, které uznávají a posilují důležitou úlohu žen při zajišťování potravin a které zajišťují placeným a neplaceným ženám výrobním, obzvláště těm, které se účastní výroby potravin, např. farmaření, rybolov a vodní hospodářství, a v městských podnicích rovný přístup k příslušným technologiím, dopravě, rozšířeným službám, marketingu a úvěrům na místních a společenských úrovních;

(f) ustanoví příslušné mechanismy a podpoří meziodvětvové instituce, které umožní ženským družstvům optimalizovat přístup k nezbytným službám;

(g) zvýší podíl externích pracovníků a jiných vládních zaměstnanců, které zajišťují technickou pomoc nebo vedou ekonomické programy;

(h) zkontrolují, a pokud to bude nezbytné, přeformulují a realizují postupy včetně obchodních, komerčních a smluvních zákonů a vládních předpisů, aby se ujistily, že nediskriminují mikropodniky, malé a střední podniky, které vlastní ženy v městských a zemědělských oblastech;

(i) provedou analýzu, doporučí, zkoordinují a realizují politiku, která sjednotí potřeby a zájmy zaměstnaných žen, žen na volné noze a podnikatelek s meziministerskou politikou, programy a rozpočty a politikou sektoru;

(j) zajistí rovnoprávný přístup žen k efektivnímu pracovnímu školení, rekvalifikaci, poradenství a umístění služeb, které nejsou omezeny na tradiční oblasti zaměstnání;

(k) odstraní politické a zákonné překážky, kterým ženy čelí v sociálních a rozvojových programech a které je odrazují od soukromé a individuální činnosti;

(1) zabezpečí a podpoří uznání základních práv pracovníků včetně zákazu vynucené práce a dětské práce, svobody sdružování a práva na organizování a kolektivní vyjednávání, rovné odměňování pro muže i pro ženy za práci stejné hodnoty a nediskriminaci v zaměstnání, v případě účastnických států uznání plné realizace dohod Mezinárodní pracovní organizace, přičemž budou brát v úvahu principy dané v případě těch zemí, které se neúčastní těchto dohod, aby bylo dosaženo skutečného udržitelného ekonomického růstu a udržitelného rozvoje.

167. Vlády, centrální banky a národní rozvojové banky a soukromé bankovní instituce:

(a) zvýší účast žen, včetně podnikatelek, v poradních orgánech a jiných institucích, aby mohly podnikatelky ze všech sektorů a jejich organizace přispívat k formulaci a kontrole postupů a programů, které jsou vyvíjeny ekonomickými ministerstvy a bankovními institucemi;

(b) zmobilizují bankovní sektor, aby zvýšil půjčování a nefinancování pomocí podněcování a rozvíjení mezičlánků, které slouží potřebám podnikatelek a žen výrobkyň v jak zemědělské, tak městské oblasti, a které zahrnují ženy ve vedení, plánování a na rozhodovací úrovni;

(c) provedou strukturalizaci služeb tak, aby zasáhly ženy ze zemědělských i městských oblastí v mikro podnicích a malých a středních podnicích, a budou brát zvláštní ohled na mladé ženy, ženy s nízkým příjmem, na ženy, které náleží k etnické nebo rasové menšině, a domorodé ženy, které nemají přístup ke kapitálu a majetku. Rozšíří přístup žen na finanční trhy tak, že určí a podpoří finanční reformy kontroly a regulace, které podpoří přímé i nepřímé úsilí finančních institucí, aby lépe vyhověly úvěrových i jiným finančním potřebám mikro podniků a malých a středních podniků žen;

(d) zajistí, aby byly priority žen zahrnuty ve veřejných investičních programech pro ekonomickou infrastrukturu, např. voda a hygiena, elektrifikace a energetické úspory, doprava a stavba komunikací, podpoří větší zahrnutí příspěvku žen při plánování projektů a realizaci postupů k zajištění přístupu k pracím a smlouvám.

168. Vlády a nevládní organizace:

- (a) budou dávat zvláštní pozor na potřeby ženy při rozšiřování informací o trhu, obchodu a zdrojích a zajistí příslušné školení v těchto oblastech;
- (b) podpoří strategie ekonomického rozvoje společnosti, které vytvářejí partnerství mezi vládami, a podpoří členy občanské společnosti, aby vytvářely práce a zjišťovaly sociální okolnosti jednotlivců, rodin a společenství.

169. Mnohostranní financovatelé a regionálních rozvojové banky, bilaterální a soukromé financovací orgány na mezinárodní, regionální a subregionální úrovni:

- (a) přezkoumají, a pokud to bude nezbytné přeformulují, a realizují postupy, programy a projekty, které zajistí vyšší podíl dosažení zdrojů ženami v zemědělských a vzdálených oblastech;
- (b) vyvinou flexibilní financovací ujednání pro financování zprostředkovatelských institucí, které zaměřují ekonomické činnosti žen a podporují soběstačnost a zvýšenou kapacitu a ziskovost ekonomických podniků žen;
- (c) vyvinou strategie ~na konsolidaci a posílí jejich pomoci v sektoru mikro podniků a malých a středních podniků, aby zvýšily příležitosti ženy plně a rovnoprávně se zúčastnit a společně pracovat na koordinaci a zvyšování efektivnosti tohoto sektoru, kdy budou čerpat z expertiz a finančních zdrojů v rámci jejich vlastních organizací, z bilaterálních úřadů, vlád a nevládních organizací.

170. Mezinárodní, mnohostranné a bilaterální rozvojové družstevní organizace:

podpoří pomocí poskytnutí kapitálu a zdrojů finanční instituce, které slouží podnikatelkám s nízkým příjmem a podnikatelkám a ženám výrobkyním v malých a mikro podnicích jak ve formálním, _tak v neformálním sektoru.

171. Vlády a mnohostranné finanční instituce:

přezkoumají pravidla a postupy formálních národních a mezinárodních finančních institucí, které brání vzorů banky Gramem, která poskytuje úvěry ženám ze zemědělství.

172. Mezinárodní organizace:

Zajistí odpovídající podporu programů a projektů, které mají podpořit udržitelné a produktivní podnikatelské činnosti mezi ženami, obzvláště mezi znevýhodněnými ženami.

Strategický cíl F.3.

Zajistit obchodní službu, školení a přístup na trhu, k informacím a technologiím, obzvláště pro ženu s nízkým příjmem

Opatření, která budou provedena

173. Vlády ve spolupráci s nevládními organizacemi a soukromým sektorem:

(a) zajistí veřejnou infrastrukturu, která zajistí rovný přístup na trh jak pro podnikatelky, tak pro podnikatele;

(b) vyvinou programy, které zajistí školení a rekvalifikaci, obzvláště u nových technologií a možných služeb pro ženy v obchodním managementu, výrobního rozvoje, financování, výroby a kontroly kvality, marketingu a právních aspektů obchodu;

(c) zajistí programy, které budou informovat chudé ženy a ženy s nízkým příjmem, obzvláště v zemědělských a vzdálených oblastech, o možnostech přístupu na trh a k technologiím a zajistí pomoc při využívání těchto možností;

(d) vytvoří nediskriminační podpůrné služby včetně investičních fondů pro podniky žen a zajistí ženám, obzvláště ženám s nízkým příjmem, obchodní podpůrné programy;

(e) rozšíří informace o podnikatelkách úspěšných jak v tradičních, tak v netradičních ekonomických aktivitách, a o dovednostech nutných pro dosažení úspěchu a usnadní přenášení a výměnu informací;

(f) provedou opatření pro zajištění rovnoprávného přístupu žen k nepřetržitému školení na pracovišti včetně nezaměstnaných žen, svobodným matkám a ženám, které vstupují na pracovní trh po dočasném ukončení zaměstnání z důvodu rodinných povinností a jiných důvodů, a žen uvolněných z důvodu nových forem výroby nebo snižování počtu pracovníků, a zvýší podněty podnikům, aby rozšířily

školicí centra a centra přípravy do zaměstnání, které poskytují školení pro ženy v netradičních oblastech;

(g) zajistí dostupné podpůrné služby, např. vysoce kvalitní, flexibilní a dostupná péče o děti, které berou v úvahu potřeby pracujících mužů a žen.

174. Místní, národní, regionální a mezinárodní obchodní organizace a nevládní organizace, které mají na starosti problémy žen:

na všech úrovních obhájí propagaci a podporu obchodů a podniků žen, včetně těch v neformálním sektoru, a rovnoprávný přístup žen k výrobním zdrojům.

Strategický cíl F.4.

Posílit ekonomickou kapacitu žen a komerční kapacitu

Opatření, která budou provedena

175. Vlády:

(a) přijmou politiku, která podporuje obchodní organizace, nevládní organizace, družstva, fondy na revolvingové půjčky, kreditní svazy, organizace prostých lidí, skupiny pomoci žen ženám a ostatní skupiny, které poskytují služby podnikatelkám v zemědělských a městských oblastech;

(b) začlení genderové perspektivy do všech ekonomických restrukturalizačních změn a strukturních změn a projektových programů pro ženy, které jsou ovlivněny ekonomickou restrukturalizací, včetně programů na strukturální změny, a pro ženy, které pracují v neformálním sektoru;

(c) přijmou postupy, které vytvoří podpůrné prostředí pro skupiny pomoci žen ženám, organizace pracovníků a družstva pomocí neobvyklých forem podpory a uznáním práva na svobodu sdružování a práva na organizování;

(d) podpoří programy, které zvyšují samostatnost speciálních skupin žen, jako jsou mladé ženy, ženy s postižením, starší ženy a ženy náležící k rasové nebo etnické menšině;

(e) podpoří genderovou rovnost pomocí propagace studií žen a pomocí využití výsledků genderových studií a výzkumu ve všech oborech, včetně ekonomických, vědeckých a technologických oborů;

(f) podpoří ekonomické aktivity domorodých žen, při čemž vezmou v úvahu jejich tradiční znalosti, aby se zlepšila jejich situace a rozvoj;

(g) přijmou postupy, které rozšíří nebo udrží ochranu zákonů o práci a ustanovení o sociálním zabezpečení u těch, kteří platí za práci doma;

(h) uznají a podpoří příspěvek výzkumu vědeckých a technologických pracovníků;

(i) ujistí se, že potupy a předpisy nediskriminují mikro podniky, malé a střední podniky řízené ženami.

176. Finanční zprostředkovatelé, národní vzdělávací instituce, kreditní svazy, nevládní organizace, ženská sdružení, profesionální organizace a soukromý sektor:

(a) na národních, regionálních a mezinárodních úrovních zajistí školení finančního a obchodního managementu a technických dovedností, které ženám, obzvláště mladým ženám, umožní zúčastnit se formulování ekonomické politiky na těchto úrovních;

(b) zajistí pro podniky žen obchodní služby, včetně marketingových a obchodních informací, designu a inovace výrobků, převodu technologie a kvality, včetně služeb v exportních sektorech ekonomiky;

(c) prosadí technické a obchodní spojení a ustanovení společných podniků mezi podnikatelkami na národní, regionální a mezinárodní úrovni pro podporu společenských iniciativ;

(d) posílí účast žen, včetně žen. na okraji společnosti, ve výrobních a marketingových "družstvech tak, že poskytnou marketingovou a finanční podporu, obzvláště v zemědělských a vzdálených oblastech;

(e) prosadí a podpoří mikro podniky, nové malé podniky, družstevní podniky žen, rozšířené trhy a jiné zaměstnanecké příležitosti, a pokud to bude vhodné, usnadní přechod mezi neformálním a formálním sektorem v zemědělských i městských oblastech;

- (e) investují kapitál a vyvinou investiční portfolia pro financování obchodních podniků žen;
- (g) budou věnovat odpovídající pozornost poskytování technické pomoci, poradenských služeb, školení a rekvalifikace pro ženy vstupující do tržní ekonomie;
- (h) podpoří kreditní sítě a inovačních podniků, včetně tradičních plánů spoření;
- (i) zajistí dohody práce v síti pro podnikatelky, včetně příležitostí pro vedení nezkušených žen ženami zkušenějšími;
- (j) podpoří společenské organizace a veřejné orgány při zakládání společných půjčkových fondů pro podnikatelky, které mají za vzor malá družstva.

177. Soukromý sektor, včetně nadnárodních a národních společností:

- (a) přijmou postupy a ustanoví mechanismy, aby smlouvy neměly diskriminační povahu;
- (b) budou přijímat ženy na vedoucí, rozhodovací a managementové pozice a zajistí vzdělávací programy, to vše na rovnoprávných základech;
- (c) zkontrolují národní zákony týkající se práce, životního prostředí, zákazníků, zdraví a bezpečnosti, obzvláště ty, které ovlivňují ženy;

Strategický cíl F.5.

Eliminovat segregaci v zaměstnání a všechny formy diskriminace v zaměstnání

Opatření, která budou provedena

178. Vlády, zaměstnavatelé, zaměstnanci, obchodní svazy a ženské organizace:

- (a) realizují a prosadí zákony a předpisy a podpoří dobrovolné normy chování, které zajistí mezinárodní pracovní normy, jako je Úmluva č. 100 Mezinárodní organizace práce o rovnoprávné mzdě a právech pracovníků, které se vztahují stejně k pracovnícím i pracovníkům;

(b) ustanoví a prosadí zákony a zavedou realizační opatření, včetně prostředků odškodnění a přístupu k soudu v případech jejich nedodržování, aby se zabránilo přímé i nepřímé diskriminaci podle pohlaví, včetně odkazů na manželský nebo rodinný stav ve vztahu ke vstupu do zaměstnání, podmínek zaměstnání, včetně školení, povýšení, zdraví a bezpečnosti a také ukončení zaměstnání a sociálního zabezpečení pracovníků, včetně právní ochrany při sexuálním a rasovém obtěžování;

(c) ustanoví a prosadí zákony a vyvinou postupy na pracovišti týkající se diskriminace na základě pohlaví na trhu práce, obzvláště u starších pracovníků, při přijímání do zaměstnání a povyšování a při rozšiřování zaměstnaneckých výhod a sociálním zabezpečení, a také zváží diskriminační pracovní podmínky a sexuální obtěžování, vyvinou mechanismy pro pravidelnou kontrolu a sledování těchto zákonů;

(d) eliminují diskriminační postupy zaměstnavatelů, které se týkají reprodukční role žen a funkcí, včetně odmítnutí zaměstnání a propuštění z důvodu těhotenství a kojení;

(e) vyvinou a podpoří zaměstnanecké programy a služby pro ženy vstupující a opětovně vstupující na trh práce, obzvláště pro chudé městské a mladé ženy a ženy ze zemědělských oblastí, pro podnikatelky a ženy, které jsou negativně ovlivněny strukturálními změnami;

(f) budou realizovat a sledovat pozitivní zaměstnání ve veřejných službách a v privátním sektoru, spravedlivé a pozitivní programy, které odhalují systematickou diskriminaci žen na trhu práce, obzvláště postižených žen a žen patřících do znevýhodněných skupin, s ohledem na přijímání do práce, zadržování a povyšování a odborného školení ve všech sektorech;

(g) eliminují segregaci v zaměstnání, obzvláště pomocí propagace rovnoprávné účasti žen ve vysoce odborných zaměstnáních a v pozicích v hlavním vedení podniků a pomocí jiných opatření, jako je poradenství a umístění, které bude stimulovat rozvoj jejich vlastní kariéry a postavení na trhu práce, a pomocí stimulace různorodosti nabídek zaměstnání jak pro ženy, tak pro muže; podpoří ženy, aby přijímaly netradiční zaměstnání, obzvláště ve vědě a technologii, a podpoří muže, aby hledaly zaměstnání v sociálním sektoru;

(h) uznají kolektivní vyjednávání jako právo a jako důležitý mechanismus pro snižování nerovnosti mezd u žen a pro zlepšení pracovních podmínek;

(i) podpoří volbu úřednic v obchodních svazech a ujistí se, že úřednice obchodních svazů, které byly zvoleny, aby zastupovaly ženy, jsou s ohledem na náplň jejich práce bezpečné a chráněné;

(j) zajistí přístup a vyvinou speciální programy, které umožní postiženým ženám získat a udržet si zaměstnání, a zajistí přístup ke vzdělání a školení na všech příslušných úrovních v souladu se standardními pravidly o rovnosti příležitostí pro postižené osoby;³⁰ upraví co nejlépe pracovní podmínky, aby vyhovovaly potřebám postižených žen, kterým by měla být zajištěna právní ochrana při nepodložené ztrátě práce z důvodu jejich postižení;

(k) zvýší úsilí o odstranění mezery mezi platy muže a ženy, podniknou kroky pro realizaci principu rovného odměňování za stejnou práci se stejnou hodnotou tak, že posílí legislativu, včetně toho, že zákony budou v souladu s mezinárodními zákony a normami práce, a podpoří systémy hodnocení prací, které budou zahrnovat genderově neutrální;

(1) ustanoví a posílí mechanismy pro posuzování záležitostí vztahujících se ke diskriminaci v odměňování;

(m) stanoví specifické cílové údaje pro odstranění všech forem dětské práce, které nejsou v souladu s přijatými mezinárodními normami, a zajistí úplné prosazení příslušných existujících zákonů, a pokud to bude vhodné, uzákoní legislativu nezbytnou k realizaci Dohody o právech dítěte a norem mezinárodních pracovních organizací, které zajišťují ochranu pracujících dětí, obzvláště dětí z ulice, pomocí ustanovení příslušných zdravotních, vzdělávacích a jiných sociálních služeb;

(n) zajistí takové strategie, které eliminují dětskou práci a které odhalují nadměrné požadavky, které jsou kladeny na některé dívky na neplacenou práci v jejich domácnostech i v jiných domácnostech;

³⁰ Rezoluce Valného shromáždění 48/96, příloha.

(o) překontrolují, zanalyzují, a pokud to bude vhodné, přeformulují mzdovou strukturu v profesích, kde převažují ženy, tj. ve školství, zdravotnictví, péče o děti, s ohledem na zvýšení jejich nízkého stavu a výdělků;

(p) usnadní produktivní zaměstnání zaznamenaných přistěhovalých žen (včetně žen, které byly uznány uprchlicemi podle Dohody 1951 vztahující se ke statusu uprchlíka) pomocí většího uznání vzdělání v zahraničí a posudků ze zahraničí a pomocí přijetí integrovaného přístupu ke školení trhu práce, které zahrnuje výuku jazyka.

Strategický cíl F.6.

Podporovat sladění práce a rodinných povinností pro ženy i muže

Opatření, která budou provedena

179. Vlady:

(a) přijmou postupy, které zajistí příslušnou ochranu zákonů o práci a dávkách sociálního zabezpečení pro pracovníky na částečný pracovní úvazek a dočasné, sezónní a domácí pracovníky, podpoří rozvoj kariéry založený na pracovních podmínkách, které sladují práci a rodinné povinnosti;

(b) zajistí, aby si muži a ženy mohou svobodně a rovnoprávně zvolit práci na plný nebo částečný pracovní úvazek, a zvaží příslušnou ochranu atypických pracovníků s ohledem na přístup do zaměstnání, pracovní podmínky a sociální zabezpečení;

(c) pomocí legislativy zajistí stimuly a podporu toho, aby si ženy i muži mohly vzít pracovní chráněnou mateřskou dovolenou a aby dostávaly rodičovské příspěvky; podpoří stejné sdílení rodinných povinností mezi muži a ženami, včetně příslušné legislativy, stimulů a podpory, a také podpoří usnadnění kojení pracujících matek;

(d) vyvinou postupy, mimo jiné, ve vzdělávání, aby se změnily přístupy, které posilují rozdělení pracovní síly podle pohlaví, aby byl propagován koncept sdílených rodinných povinností v domácnosti, obzvláště ve vztahu k péči o děti a starší osoby;

(e) zlepší rozvoj a přístup k technologiím, které usnadňují práci v zaměstnání i v domácnosti, podpoří soběstačnost, vytvoří příjem, přetvoří genderově určené role v rámci výrobního procesu a umožní ženám odejít z málo placených zaměstnání;

(f) prošetří množství postupů a programů, včetně legislativy o sociálním zabezpečení a daňové systémy, v souladu s národními prioritami a postupy, aby bylo možné určit, jak podpořit genderovou rovnost a flexibilitu způsobem, jakým lidé rozdělují svůj čas mezi vzdělávání a školení, placené zaměstnání, rodinné povinnosti, dobrovolnou činnost a jiné sociálně užitečné formy práce, odpočinek a zábavu a jak z nich těží.

180. Vlády, soukromý sektor a nevládní organizace, obchodní svazy a Spojené národy:

(a) přijmou příslušná opatření zahrnující příslušné vládní orgány a sdružení zaměstnavatelů a zaměstnanců, aby si ženy i muži mohly v zaměstnání vzít dočasnou dovolenou, aby měly přenosné, zaměstnanecké a důchodové dávky a mohly si vyjednat úpravu pracovních hodin bez toho, aby obětovali svůj budoucí rozvoj a povýšení v práci a v kariéře;

(b) sestaví a zajistí vzdělávací programy pomocí inovačních kampaní v médiích a vzdělávací programy ve školách a společenstvích, které zvýší povědomí o genderové rovnosti a nestereotypních genderových rolích žen a mužů v rámci rodiny; zajistí podpůrné služby a zařízení, jako jsou péče o dítě na pracovišti a flexibilní pracovní ujednání;

(c) uzákoní a prosadí zákony proti sexuálnímu obtěžování a jiným formám obtěžování na všech pracovištích.

G. Ženy u moci a při rozhodování

181. Všeobecná deklarace lidských práv stanovuje, že každý má právo podílet se na vládě své země. Zplnomocnění a samostatnost žen a zlepšení sociálního, ekonomického a politického statusu žen je nezbytné pro dosažení jak průhledné, tak vypočitatelné vlády a správy a udržitelného rozvoje ve všech oblastech života. Vztahy k moci, které brání ženám vést naplněný život, existují na mnoha úrovních společnosti, od té nejosobnější úrovně až po vysokou veřejnou úroveň. Pokud dojde k dosažení rovnoprávné účasti žen a mužů na rozhodování, dojde k rovnováze, která mnohem přesněji odráží složení společnosti a je potřeba k posílení demokracie a k podpoře jejího správného fungování. Rovnost při politickém rozhodování je účinnou funkcí, bez které je velice nepravděpodobné, že bude dosaženo opravdové integrace rovnoprávných rozměrů při stanovování vládní politiky. Proto rovnoprávná účast žen na politickém životě hraje klíčovou roli při obecném procesu povyšování žen. Rovnoprávná účast žen při rozhodování není pouze požadavkem pro

jednoduchou justici nebo demokracii, ale také se na ní můžeme dívat jako na nezbytnou podmínku pro to, aby byly zájmy žen vztahy do úvahy. Bez aktivní účasti žen a bez začlenění ženského pohledu na všech úrovních rozhodování nemůže být cíl rovnosti, rozvoje a míru dosažen.

182. I přes široké hnutí k demokratizaci ve většině zemích, jsou ženy stále málo zastoupeny na většině úrovních vlády, obzvláště na ministerstvech a jiných výkonných orgánech a dosáhly pouze malého pokroku při dosahování politické moci v zákonodárných sborech nebo při dosahování cíle stanoveného Ekonomickým a sociálním výborem, který má v roce 1995 v pozicích na rozhodovacích úrovních 30 procent žen. Obecně pouze 10 procent členů zákonodárných sborů a ještě méně procent na ministerských pozicích jsou ženy.

Ve skutečnosti v některých zemích, včetně těch, které procházejí základními politickými, ekonomickými a sociálními změnami, došlo k významnému poklesu počtu žen v zákonodárných sborech. Ačkoliv ženy tvoří přinejmenším polovinu voličů v téměř všech státech a dosáhly práva být voleny a vést úřad v téměř všech členských státech Spojených národů, stále jsou velmi málo zastoupeny jako kandidátky na veřejné úřady. Tradiční pracovní vzory mnoha politických stran a vládních struktur jsou stále bariérou pro účast žen v politickém životě. Ženy mohou být při získávání politického úřadu odrazeny diskriminačními přístupy a postupy, povinnostmi péče o rodinu a děti a vysokou cenou při získávání a udržování veřejného úřadu. Ženy v politice a na rozhodovacích úrovních ve vládách a zákonodárných sborech přispívají k přehodnocení politických priorit, k umístění nových položek hodnot do politického programu, které odrážejí a stanovují specifické zájmy, hodnoty a zkušenosti žen a poskytují nový pohled na hlavní politické problémy.

183. Ženy demonstrovaly významné vedení ve společnosti, v neformálních organizacích a také ve veřejných úřadech. Ovšem socializace a negativní stereotypy žen a mužů, včetně stereotypů v médiích, podporují tendenci, aby politické rozhodování zůstávalo doménou mužů. Podobně nedostatečné zastoupení žen na rozhodovacích pozicích v oblastech umění, kultury, sportu, médií, vzdělávání, náboženství a práva ženám brání, aby měly významnější dopad na mnoho klíčových institucí.

184. Protože mají ženy omezený přístup k tradičním cestám k moci, jako jsou rozhodovací orgány politických stran, organizace zaměstnavatelů a obchodní svazy,

našly si přístup k moci pomocí alternativních struktur, obzvláště v sektoru nevládních organizací. Pomocí těchto nevládních organizací a organizací prostých lidí mohou ženy vyslovit své zájmy a potřeby a začlenit je do národních, regionálních a mezinárodních programů.

185. Nerovnost na veřejné scéně může často začít diskriminačními přístupy a postupy a nerovnoprávnými mocenskými vztahy mezi muži a ženami v rámci rodiny tak, jak je to uvedeno v odstavci 29. Nerovnoprávné rozdělení práce a povinností v domácnosti založené na nerovnoprávných mocenských vztazích také omezuje možnost žen nalézt si čas a vyvíjet své dovednosti požadované pro účast při rozhodování na širší veřejné scéně. Rovnoprávnější sdílení těchto povinností mezi ženami a muži nezajišťuje pouze lepší kvalitu života žen a jejich dcer, ale také zvyšuje jejich možnost vytvářet a formovat veřejnou politiku, postupy a výdaje tak, aby jejich zájmy byly uznány a stanoveny. Neformální sítě a vzory rozhodování na úrovni místní společnosti, které odrážejí dominantní mužský étos, omezují možnost žen rovnoprávně se účastnit politického, ekonomického a sociálního života.

186. Nízký podíl žen na rozhodujících ekonomických a politických pozicích na místní, národní, regionální a mezinárodní úrovni odráží strukturální a přístupové bariéry, které je třeba pomocí pozitivních opatření zaměřit. Vlády, nadnárodní a národní společnosti, masová média, banky, akademické a vědecké instituce a regionální a mezinárodní organizace, včetně organizací v systému Spojených národů, plně nevyužívají ženského talentu jako vedoucích manažerů, politiků, diplomatů a vyjednávačů.

187. Spravedlivé rozdělení moci a rozhodování na všech úrovních je závislé na vládách a jiných orgánech, které provádějí statistické genderové analýzy a provádějí mainstreaming genderové perspektivy ve všech politikách a programech. Rovnost při rozhodování je nezbytná ke zplnomocnění žen. V některých zemích kladné akce vedly k 33,3 procentnímu nebo většímu zastoupení v místních a národních vládách.

188. Národní, regionální a mezinárodní statistické instituce mají stále nedostatečné znalosti toho, jak prezentovat problémy vztahující se k rovnoprávnému postavení žen a mužů v ekonomické a sociální oblasti. Obzvláště je zde nedostatečné využití databází a metod v důležité oblasti rozhodování.

189. Při určování nerovnosti mezi ženami a muži při podílení se na moci a rozhodování na všech úrovních by vlády a jiné orgány měly prosazovat aktivní a

viditelnou politiku genderového mainstreamingu ve všech politikách a programech, aby byly před rozhodnutím provedeny analýzy o dopadu na ženy a muže.

Strategický cíl G.1.

Provést opatření pro zajištění rovnoprávného přístupu žen a plné účasti mocenských strukturách a při rozhodování

Opatření, která budou provedena

190. Vlády:

(a) se zaváží, že ustanoví genderovou rovnováhu ve vládních orgánech a výborech a také ve veřejných administrativních orgánech a v soudnictví, včetně, mimo jiné, ustanovování specifických cílů a uskutečňování opatření pro udržitelný růst počtu žen s výhledem na dosažení rovnoprávného zastoupení žen a mužů, pokud to bude nezbytné pomocí pozitivních akcí, na všech vládních a veřejných administrativních pozicích;

(b) provedou opatření, včetně volebních systémů, které podpoří politické strany, aby začlenily ženy do volebních i nevolebních veřejných pozic ve stejném množství a na stejné úrovni jako muži;

(c) ochrání a podpoří rovná práva mužů a žen na přijetí politických činností a na svobodu sdružování, včetně členství v politických stranách a obchodních svazů;

(d) přezkoumají rozdílný dopad volebního systému na politické zastoupení žen ve volených orgánech, a pokud to bude vhodné, zváží změnu nebo reformu tohoto systému;

(e) budou sledovat a vyhodnocovat pokrok při zastoupení žen pomocí pravidelného sběru, analyzování a rozšiřování kvalitativních a kvantitativních údajů o ženách a mužích na všech úrovních na různých rozhodovacích pozicích ve veřejném a soukromém sektoru a rozšíří údaje za jeden rok o počtu žen a mužů zaměstnaných na různých úrovních ve vládách; zajistí, aby měly ženy a muži rovný přístup k plné škále veřejných jmenování a ustanoví mechanismy v rámci vládních struktur, které budou sledovat pokrok v této oblasti;

(f) podpoří nevládní organizace a výzkumné instituty, aby provedly studie o účasti žen a dopadu na rozhodování a okolí;

(g) podpoří větší účast domorodých žen při rozhodování na všech úrovních;

(h) podpoří, a pokud to bude vhodné, zajistí, aby organizace založené vládou přijaly nediskriminační postupy a politiku, aby vzrostl počet žen a zvýšilo se postavení žen v jejich organizacích;

(i) uznají, že sdílená práce a rodičovské povinnosti mezi ženou a mužem podporují zvýšenou účast žen ve veřejném životě, a provedou příslušná opatření, aby toho bylo dosaženo, včetně opatření pro vyrovnaní rodinného a profesionálního života;

(j) zaměří se na genderovou rovnováhu v seznamech národních kandidátů nominovaných pro volby nebo jmenovaných do orgánů Spojených národů, specializovaných úřadů a jiných samostatných organizací v systému Spojených národů, obzvláště na pozice na vedoucích úrovních.

191. Politické strany:

(a) zváží přezkoumání struktury a postupů strany, aby odstranily všechny bariéry, které přímo nebo nepřímo diskriminují účast žen;

(b) zváží rozvoj iniciativ, které ženám umožní plně se účastnit ve všech interních rozhodujících strukturách a jmenovacích a volebních procesech;

(c) zváží začlenění genderové otázky do svého politického programu, přičemž provedou opatření, aby se ženy mohly stejně jako muži zúčastnit vedení politických stran.

192. Vlády, národní úřady, soukromý sektor, politické strany, obchodní svazy, organizace zaměstnavatelů, výzkumné a akademické instituce, podregionální a regionálních úřady a nevládní a mezinárodních organizace:

(a) provedou pozitivní akce, které vytvoří kritickou masu žen-vedoucích, výkonných ředitelek a manažerek na strategických rozhodovacích pozicích;

(b) vytvoří nebo posílí mechanismy pro sledování přístupu žen do vedoucích úrovní rozhodování;

(c) přezkoumají kritéria pro přijímání a jmenování do poradenských a rozhodovacích orgánů a pro povyšování do vedoucích pozicí a ujistí se, že tato kritéria nediskriminují ženy;

(d) podpoří úsilí nevládních organizací, obchodních svazů a soukromého sektoru při dosahování rovnosti mezi muži a ženami, včetně rovnoprávné účasti v jejich rozhodovacích orgánech a při jednáních ve všech oblastech a na všech úrovních;

(e) rozvinou komunikační strategie pro podporu veřejné diskuse o nových úlohách mužů a žen ve společnosti a v rodině tak, jak je uvedeno v článku 29 výše;

(f) restrukturalizují programy pro přijímání do zaměstnání a rozvoj kariéry, aby měly všechny ženy, obzvláště mladé ženy, rovný přístup k manažerskému, podnikatelskému, technickému a vedoucímu školení, včetně školení při zaměstnání;

(g) vyvinou programy pro rozvoj kariéry pro ženy všech věkových kategorií, které budou zahrnovat plánování a sledování kariéry, instruování, vedení, školení a rekvalifikaci;

(h) podpoří účast ženských nevládních organizací na konferencích Spojených národů a při přípravném procesu;

(i) zaměří a podpoří genderovou rovnováhu ve složení delegací do Spojených národů a jiných mezinárodních shromáždění.

193. Spojené národy:

(a) do roku 2000 uskuteční existující a přijmou nové zaměstnanecké postupy a opatření, aby bylo dosaženo celkové genderové rovnosti, obzvláště na profesionální úrovni a výše, s ohledem na důležitost přijímaných zaměstnanců na co nejširším možném geografickém základě, v souladu s článkem 101, odstavcem 3 Listiny Spojených národů;

(b) vyvinou mechanismy nominace kandidátek do vedoucích pozicí ve Spojených národech, specializovaných úřadů a jiných organizací a orgánů v systému Spojených národů;

(c) budou pokračovat v shromažďování a rozšiřování kvantitativních a kvalitativních údajů o ženách a mužích při rozhodování a provedu analýzu jejich rozdílného

dopadu na proces rozhodování a budou sledovat pokrok při dosahování cíle hlavního tajemníka, aby do roku 2000 byly ženy na 50 procentech vedoucích a rozhodovacích pozicích.

194. Ženské organizace, nevládní organizace, obchodní svazy, sociální partneři, výrobci a průmyslové a profesní organizace:

(a) vybudují a posílí solidaritu mezi ženami pomocí informačních, vzdělávacích a senzibilačních aktivit;

(b) na všech úrovních budou obhajovat názor, aby ženy mohly ovlivňovat politické, ekonomické a sociální rozhodnutí, procesy a systémy a pracovat na tom, aby byly zvolené představitelky zodpovědné za svůj závazek týkající se genderových záležitostí;

(c) ustanoví databáze, které budou vyhovovat zákonům o ochraně dat, o ženách a jejich kvalifikaci, které budou využity při jmenování žen do vedoucích rozhodujících a poradenských pozic, pro rozšíření do vlády, regionálních a mezinárodních organizací a soukromých podniků, politických stran a jiných podobných orgánů.

Strategický cíl G.2.

Zvýšit možnosti žen, aby se mohly zúčastnit při rozhodování a vedení

Opatření, která budou provedena

195. Vlády, národní orgány, soukromý sektor, politické strany, obchodní svazy, organizace zaměstnanců, subregionální a regionální orgány, nevládní a mezinárodní organizace a vzdělávací instituce:

(a) zajistí školení týkající se vedení a sebehodnocení, které pomůže ženám a dívkám, obzvláště těm, které to mimořádně potřebují, postiženým ženám a ženám, které patří k rasové nebo etnické menšině, aby bylo posíleno jejich sebehodnocení a podpoří je, aby přijímaly rozhodovací pozice;

(b) budou mít průhledná kritéria pro rozhodovací pozice a zajistí, aby měly vybrané orgány genderově vyvážené složení;

(c) vytvoří systém poradenství pro nezkušené ženy a především nabídnou školení, včetně školení týkajícího se vedení, rozhodování, projevu na veřejnosti a sebeuplatnění a vedení politické kampaně;

(d) zajistí genderově senzitivní školení pro ženy a muže týkající se nediskriminačních pracovních vztahů a ohledu na rozdílnost v pracovním a vedoucím stylu;

(f) vyvinou mechanismy a školení, které podpoří ženy, aby se zúčastnily ve volbách, politických činnostech a jiných vedoucích oblastech.

H. Institucionální mechanismu pro zlepšování pozice žen

196. Národní aparáty pro zlepšení pozice žen byly ustanoveny téměř ve všech členských státech, aby mimo jiné plánovaly, podporovaly realizaci, vykonaly, sledovaly, vyhodnotily, bránily a mobilizovaly podporu programu, který prosazuje zlepšení pozice žen. Národní aparáty se liší ve formě a nestejnoměrně i ve své účinnosti a v některých případech se zeslabovaly. Tyto mechanismy, které jsou často odsunuty na okraj zájmu národních vládních struktur, jsou často bržděny nejasnými mandáty, absencí adekvátních zaměstnanců, školení, údajů a dostatečných zdrojů a nedostatečnou podporou národního politického vedení.

197. Na regionálních a mezinárodních úrovních mechanismy a instituce, které podporují zlepšení pozice žen jako integrální část hlavního politického, ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje a iniciativ pro rozvoj a lidská práva, se setkávají s podobnými problémy, které pocházejí z nedostatku angažovanosti na nevyšších úrovních.

198. Následné mezinárodní konference zdůraznily potřebu vzít do úvahy genderová hlediska v politice a plánování programů. Ovšem na mnoha místech to nebylo provedeno.

199. Regionální orgány, kterých se týkalo zlepšování pozice žen, byly spolu s mezinárodním aparátem, jako je Výbor pro postavení žen nebo Výbor proti diskriminaci žen, posíleny. Ovšem omezené dostupné zdroje stále ohrožují úplnou realizaci jejich mandátů.

200. V mnoha organizacích byly vyvinuty metody pro vedení genderových analýz v postupech a programech a pro zacházení s různými účinky postupů na ženy a muže, které mohou být uplatňovány, ale často se nepoužívají nebo se nepoužívají neustále.

201. Národní aparát pro zlepšení pozice žen je ústřední jednotka koordinující politiku uvnitř vlády. Jeho hlavním úkolem je podpořit upřednostňování genderové rovnosti v celé vládě ve všech politických oblastech. Nezbytné podmínky pro účinné fungování těchto národních aparátů jsou:

- (a) umístění na nejvyšších možných pozicích ve vládě, které spadá pod člena vlády;
- (b) institucionální mechanismus nebo procesy, které usnadňují decentralizované plánování, realizaci a sledování s výhledem na zainteresování nevládních organizací a společenských organizací od prostých lidí výše;
- (c) dostatečné zdroje s ohledem na rozpočet a profesní schopnosti;
- (d) příležitost ovlivňovat rozvoj všech vládních politik.

202. Při zjišťování problémů mechanismu, který podporuje zlepšení pozice žen, by měly vlády a jiné orgány podporovat aktivní a viditelnou politiku genderového mainstreamingu ve všech postupech a programech, aby byly před rozhodnutím provedeny analýzy o dopadu na ženy a muže.

Strategický cíl H.I.

Vytvořit nebo posílit národní aparáty a jiné vládní orgány
Opatření, která budou provedena

203. Vlády:

- (a) zajistí, aby zodpovědnost za zlepšení pozice žen spočívala na nevyšší možné úrovni vlády; v mnoha případech by to mohlo být na úrovni člena vlády;
- (b) na základě silného politického závazku vytvoří národní aparát tam, kde neexistuje, a posílí existující národní aparáty pro zlepšení pozice žen na nejvyšší možné úrovni vlády; měl by mít jasně definované mandáty a moc; kritické prvky by byly odpovídající zdroje a možnost a oprávněnost ovlivňovat politiku a formulovat a

přezkoumávat legislativu; mezi jinými věcmi by prováděl analýzy politiky, prováděl obhajobu, komunikaci, koordinaci a sledování realizace;

(c) zajistí školení zaměstnanců při projektování a analyzování údajů z genderové perspektivy;

(d) ustanoví postupy, které aparátu umožní sbírat informace o problémech politiky celé vlády v brzkém stádiu a nepřetržitě je používat při rozvoji politiky a v procesu šetření v rámci vlády;

(e) legislativní orgány budou pravidelně informovat o pokroku v úsilí o prosazování genderových záležitostí, přičemž vezmou v úvahu realizaci Akční platformy;

(f) podpoří a prosadí aktivní zainteresovanost širokého a různého množství institučních orgánů ve veřejném, soukromém a dobrovolném sektoru, aby pracovaly na rovnosti mezi ženami a muži.

Strategický cíl H.2.

Začlenit genderovou perspektivu do legislativy, veřejných postupů, programů a projektů

Opatření, která budou provedena

204. Vlády:

(a) zajistí, aby byly před politickými rozhodnutími provedeny analýzy jejich dopadu na ženy a muže;

(b) pravidelně přezkoumají národní postupy, programy a projekty a jejich realizaci a vyhodnotí dopad zaměstnanecké a příjmové politiky, aby mohly zaručit, že ženy přímo těží z rozvoje a že jejich úplný příspěvek k rozvoji ať placený, nebo neplacený, je zvážen v ekonomické politice a plánování;

(c) podpoří národní strategie a cíle pro rovnost mezi muži a ženami, aby byly eliminovány překážky při realizaci práv žen a vymýcení všech forem diskriminace žen;

(d) budou pracovat s členy legislativních úřadů, aby podpořily genderovou perspektivu v celé legislativě a politice;

(e) dají všem ministerstvům mandát přezkoumávat postupy a programy z genderové perspektivy a ve světle Akční platformy;

předá zodpovědnost za realizaci tohoto mandátu na nejvyšší možné úrovni; ustanoví a posílí meziministerskou koordinační strukturu pro provedení tohoto mandátu, pro sledování pokroku a pro sít s příslušnými aparáty.

205. Národní aparát:

(a) usnadní formulaci a realizaci vládní politiky rovnosti mezi ženami a muži, vyvine příslušné strategie a metody a podpoří koordinaci a spolupráci v rámci centrální vlády, aby bylo zajištěno prosazení genderového mainstreamingu ve všech procesech vytváření politiky;

(b) podpoří a ustanoví vztahy spolupráce s příslušnými pobočkami vlády, centry pro studia a výzkum žen, akademickými a vzdělávacími institucemi, soukromým sektorem, médií, nevládními organizacemi, obzvláště ženskými organizace a dalšími orgány občanské společnosti;

(c) provede činnosti zaměřující se na právní reformu s ohledem mimo jiné na rodinu, podmínky zaměstnání, sociální zabezpečení, daň z příjmu, rovnou příležitost ke vzdělání, pozitivní opatření pro podporu zlepšení pozice žen a vnímání přístupů rovnosti a také podporu genderové perspektivy v právní politice a programovacích reformách;

(d) podpoří zvýšenou účast žen jako aktivních zprostředkovatelů nebo jako příjemců výhod procesu rozvoje, který vyústí ve zlepšení kvality života pro všechny;

(e) ustanoví přímé spojení s národními, regionálními a mezinárodními orgány, které se zabývají zlepšení pozice žen;

(f) zajistí školení a poradenskou pomoc pro vládní úřady, aby došlo k začlenění genderové perspektivy do její politiky a programů.

Strategický cíl H.3.

Vytvořit a rozšířit údaje a informace rozdělené podle pohlaví pro plánování a vyhodnocování

Opatření, která budou provedena

206. Národní, regionální a mezinárodní statistické služby a příslušné vládní úřady a úřady Spojených národů ve spolupráci s výzkumnými a dokumentačními organizacemi v jejich příslušných oblastech zodpovědnosti:

(a) zajistí, aby byly shromažďovány, sestavovány, analyzovány a prezentovány statistické údaje o jednotlivcích podle pohlaví a věku, které budou odrážet problémy, spory a otázky vztahující se k ženám a mužům ve společnosti;

(b) budou pravidelně shromažďovat, sestavovat, analyzovat a prezentovat údaje rozdělené podle věku, pohlaví, sociálně-ekonomických a jiných příslušných indikátorů, včetně počtu rodinných příslušníků, které budou využity v politice a při plánování a realizaci programů;

(c) zahrnou centra pro studia žen a výzkumné organizace do rozvoje a testování příslušných indikátorů a výzkumných metod, aby byly posíleny genderové analýzy, a také do sledování a vyhodnocování realizace cílů základny pro činnost;

(d) stanoví nebo jmenují zaměstnance pro posílení programů provádějících genderovou statistiku a zajistí koordinaci, sledování a spojení se všemi oblastmi statistické práce a připraví výsledek, který bude spojovat statistiky z oblastí různých předmětů;

(e) zlepší shromažďování údajů o úplném příspěvku žen a mužů k hospodářství, včetně jejich účast v neformálním sektoru (sektorech);

(f) rozvinou obsáhlejší znalost o všech formách práce a zaměstnání:

(i) zlepší shromažďování údajů o neplacené práci, např. v zemědělství, obzvláště v samozásobitelském zemědělství a jiných typech netržních výrobních činnostech, které je již zahrnuty v národní evidenci systému Spojených národů;

(ii) zlepší opatření, která v současnosti podceňují ženskou nezaměstnanost a podzaměstnanost na trhu práce;

(ii) vyvinou metody pro odhadnutí hodnoty neplacené práce (kvantitativně), která není zahrnuta v národní evidenci, jako je péče o rodinné příslušníky a příprava jídla, aby se odrazila v satelitní nebo jiné oficiální evidenci, která může být vypracována samostatně, ale odpovídá hlavní národní evidenci, a která uznává ekonomický příspěvek žen a zdůrazňuje nestejně rozdělení placené a neplacené práce u žen a u mužů;

(g) vyvine mezinárodní klasifikaci činností pro časové statistiky, které počítají s rozdíly mezi ženskou a mužskou placenou a neplacenou prací, a shromáždí údaje rozdělené podle pohlaví. Na národní úrovni, podle národních omezení;

(i) povedou pravidelné časové studie, které budou měřit (kvantitativně) neplacenou práci, včetně zaznamenávání těch činností, které jsou prováděny současně s placenou prací nebo jinými neplacenými činnostmi;

(ii) změří (kvantitativně) neplacenou práci, která není zahrnuta v národní evidenci, a zlepší metody odhadu a přesně zobrazí jejich hodnotu v satelitní nebo jiné oficiální evidenci, která je vypracována samostatně, ale v souladu s hlavní národní evidencí;

(h) zlepší koncepty a metody sběru údajů o měření chudoby mezi ženami a muži, včetně jejich přístupu ke zdrojům;

(i) posílí důležité statistické systémy a začlení genderové analýz do publikací a výzkumů; výzkumných projektech a při shromažďování dat a analýzách dají přednost rozdílům podle pohlaví, aby se zlepšily údaje o nemocnosti; a zlepší shromažďování údajů o přístupu k zdravotním službám, včetně přístupu k rozsáhlým zdravotním sexuálním a reprodukčním službám, mateřské péči a plánování rodiny, se zvláštním důrazem na adolescentní matky, a k péči o starší;

(j) rozvinou zlepšené údaje rozdělené podle pohlaví a věku na oběti a pachatele všech forem násilí na ženách, jako je domácí násilí, sexuální obtěžování, znásilnění, incest a sexuální zneužívání a obchodování s ženami a dívkami, a také násilí od zástupců státu;

(k) zlepší koncepty a metody shromažďování údajů o účasti postižených žen a mužů, včetně jejich přístupu k zdrojům.

207. Vlády:

(a) zajistí pravidelnou výrobu statistické publikace o pohlaví, které budou představovat a interpretovat tématické údaje o ženách a mužích ve formě vhodné pro velké množství netechnických uživatelů;

(b) zajistí, aby výrobci a uživatelé statistik v každé zemi pravidelně přezkoumávaly adekvátnost oficiálního statistického systému a jeho pokrytí genderových záležitostí a připraví plán pro potřebná zlepšení, pokud to bude nezbytné;

(c) vyvinou a podpoří rozvoj kvantitativních a kvalitativních studií výzkumných organizací, obchodních svazů, zaměstnavatelů, soukromého sektoru a nevládních organizací o podílu moci a vlivu ve společnosti, včetně počtu žen a mužů ve vedoucích rozhodovacích pozicích jak ve veřejném, tak v soukromém sektoru;

(d) při formulaci politiky a realizaci programů a projektů využijí údajů více genderově senzitivních.

208. Spojené národy:

(a) podpoří rozvoj metod pro vyhledávání lepších způsobů pro sběr, třídění a analýzu dat, které se vztahují k lidským právům žen, včetně násilí vůči ženám, které budou využity všemi příslušnými orgány Spojených národů;

(b) podpoří další rozvoj statistických metod pro zlepšení dat, které se vztahují k ženám v ekonomickém, sociálním, kulturním a politickém rozvoji;

(c) připraví nové vydání Světa žen v pravidelných pětiletých intervalech a co nejvíce ho rozšíří;

(d) na požádání pomůže zemím při vývoji genderových politik a programů;

(e) zajistí, aby byly příslušné zprávy, údaje a publikace statistického oddělení sekretariátu Spojených národů a Mezinárodního výzkumného a školicího institutu

pro zlepšení pozice žen na mezinárodní a národní úrovni pravidelně a koordinovaně dodávány do Komise pro status žen.

209. Mnohostranné vývojové instituty a bilaterální dárce:

podpoří rozvoj národních možností v rozvojových zemích a v zemích transformujících ekonomiku tak, že těmto zemím zajistí zdroje a technickou pomoc, aby mohly plně měřit práci žen a mužů, včetně placené i neplacené práce, a pokud je to vhodné, aby mohly využít pro neplacenou práci satelitní nebo jinou oficiální evidenci.

I. Lidská práva žen

210. Lidská práva a základní svobody je právo narození všech lidských tvorů; jejich ochrana a podpora je první odpovědností vlád.

211. Světová konference o lidských právech opětovně potvrdila důležité předsevzetí všech států splnit svůj závazek na podporu obecného respektu, dodržování a ochrany všech lidských práv a základních svobod pro všechny v souladu s Listinou Spojených národů, jinými listinami vztahujícími se k lidským právům a mezinárodním právem. Univerzální povaha těchto práv a svobod je samozřejmá.

212. Podpora a ochrana všech lidských práv a základních svobod musí být považována za přednostní cíl Spojených národů v souladu s jejím účelem a principy, obzvláště za účelem mezinárodní spolupráce. V rámci těchto účelů a principů je podpora a ochrana všech lidských práv legitimním zájmem mezinárodního společenství. Mezinárodní společenství musí dodržovat lidská práva globálně, spravedlivým a rovnoprávným způsobem, na stejném základě a se stejným dorazem. Akční platforma opětovně potvrdila důležitost zajištění univerzality, objektivnosti a globálnosti zvážení problémů týkajících se lidských práv.

213. Akční platforma opětovně potvrdila, že všechna lidská práva - občanská, kulturní, ekonomická, politická a sociální, včetně práv na rozvoj jsou univerzální, nedělitelná, vzájemně závislá a ve vzájemném vztahu tak, jak je to uvedeno ve Vídeňské deklaraci a, Programu akcí, které přijala Světová konference o lidských právech. Tato konference opětovně potvrdila, že lidská práva žen a dívek jsou nezadatelnou, integrální a nedělitelnou součástí univerzálních lidských práv. Plné a rovnoprávné uplatnění všech lidských práv a základních svobod ženami a dívkami je pro vlády a Spojené národy přednostní a nezbytné pro zlepšení pozice žen.

214. Rovná práva mužů a žen jsou výslovně uvedena v preambuli Listiny Spojených národů. Všechny hlavní listiny o lidských právech zahrnují gender jako jeden z důvodů, na jehož základě nesmějí státy diskriminovat.

215. Vlády se nesmí pouze vyhýbat porušování lidských práv všech žen, ale musí aktivně pracovat na podporu a ochraně těchto práv. Uznání důležitosti lidských práv žen se odráží ve skutečnosti, že tři čtvrtiny členských států Spojených národů ratifikovaly Úmluvu odstranění všech forem diskriminace žen.

216. Světová konference o lidských právech opětovně jasně potvrdila, že lidská práva žen po celý jejich život jsou nezadatelnou, integrální a nedělitelnou součástí univerzálních lidských práv. Mezinárodní konference o lidstvu a rozvoji opětovně potvrdila reprodukční práva žen a právo na jejich rozvoj. Jak Úmluva o právech dětí³¹, tak Dohoda o právech dětí 11/ garantuje dětská práva a dodržování principu nediskriminace podle pohlaví.

217. Mezera mezi existencí práv a jejich účinného dodržování vzniká z absence závazku vlád podporovat a chránit tyto práva a z toho, že vlády o nich neinformují ženy a muže. Tento problém ztěžuje absence příslušných zdrojových mechanismů na národní a mezinárodní úrovni a neadekvátních zdrojů na obou úrovních. Ve většině zemí byly podniknuty kroky, aby se práva garantovaná Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen odrazila v národním právu. Mnoho zemí ustanovilo mechanismy pro posílení schopnosti žen prosadit si svá práva.

218. Pro ochranu lidských práv žen je nezbytné se co nejvíce vyvarovat výhradám a zajistit, aby žádné výhrady nebyly neslučitelné s mezinárodním smluvním právem. Pokud nejsou lidská práva žen tak, jak jsou uvedena v mezinárodních listinách o lidských právech, plně uznávána a účinně chráněna, uplatňována, realizována a podporována v národním právu a také v rodinách, občanském, trestním, pracovních a obchodním zákoníku a administrativních pravidlech a předpisech, existují pouze podle názvu.

219. V těch zemích, které dosud neratifikovali Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen a jiné mezinárodní dokumenty o lidských právech nebo které vznesly výhrady, které nejsou slučitelné s cílem nebo účelem Úmluvy, nebo které

³¹ Rezoluce Valného shromáždění 1386 (XIV).

dosud nepřešetřily realizaci mezinárodních norem, není rovnost žen podle práva dosud zabezpečena. Plné dodržování rovných práv žen je porušováno rozpory mezi některými národními zákony a mezinárodními zákony a mezinárodními listinami o lidských právech. Celý komplex administrativních postupů, absence uvědomění v rámci soudního procesu a neadekvátní sledování násilí na lidských právech všech žen spojené s nedostatečným zastoupením že v soudních systémech, nedostatečnou informovaností o existujících právech a neústupné přístupy a postupy de facto odsuzují ženy k nerovnosti. Tuto nerovnost také podporuje absence prosazení mimo jiné rodinných, občanských, trestních, pracovních a obchodních zákonů nebo legislativy nebo administrativních pravidel a předpisů, které mají zajišťovat plné zabezpečení lidských práv a základních svobod žen.

220. Každá osoba by měla být oprávněna zúčastnit se, přispívat ke kulturnímu, ekonomickému, politickému a sociálnímu rozvoji a využívat ho. V mnoha případech jsou ženy a dívky diskriminovány při umisťování ekonomických a sociálních zdrojů. To přímo porušuje jejich ekonomická, sociální a kulturní práva.

221. Lidská práva všech žen a dívek musí tvořit nedílnou součást činností Spojených národů týkajících se lidských práv. Pro začlenění rovnoprávného postavení a lidských práv žen a dívek do hlavní části systému činností Spojených národů a pro pravidelné a systematické zaměřování těchto problémů ve všech příslušných orgánech a mechanismech je potřeba zesílené úsilí. To mimo jiné vyžaduje zlepšení spolupráce a koordinace mezi Komisí pro postavení žen, vysokým komisařem Spojených národů pro lidská práva, Komisí pro lidská práva, včetně její speciálních a tématických zpravodajů, nezávislých expertů, pracovních skupin a její podvýbor pro prevenci diskriminace a pro ochranu menšin, Komisí pro udržitelný rozvoj, Komisí pro sociální rozvoj, Komisí pro prevenci zločinů a pro trestní soudnictví a Výborem pro odstranění diskriminace žen a jinými orgány pro ochranu lidských práv a všemi příslušnými orgány systému Spojených národů, včetně specializovaných úřadů. Spolupráce je také nutná pro posílení, racionalizaci a zjednodušení systému Spojených národů týkajícího se lidských práv a pro podporu jeho účinnosti a efektivnosti, při čemž je třeba se vyvarovat duplikaci a překrývání mandátů a úkolů.

222. Pokud má být dosaženo plného uskutečnění lidských práv pro všechny, musí být mezinárodní nástroje lidských práv používány tak, aby jasněji braly v úvahu systematickou a systémovou povahu diskriminace žen, kterou jasně odhalily genderové analýzy.

223. Pokud máme na paměti Program akcí mezinárodní konference o lidstvu a rozvoji 14/ a Vídeňskou deklaraci a Program akcí 2/, které byly přijaty Světovou konferencí o lidských právech, čtvrtá Světová konference o ženách opětovně potvrdí, že právo na reprodukci zůstává uznaným základním právem všech dvojic a jednotlivců, aby svobodně a zodpovědně rozhodly o počtu, rozmezí a času jejich dětí a aby pro to měly informace a prostředky, a právo na nevyšší standard sexuálního a reprodukčního zdraví. To také zahrnuje právo rozhodovat se o otázkách reprodukce bez diskriminace, donucení a násilí tak, jak je to uvedeno v dokumentech o lidských právech.

224. Násilí vůči ženám porušuje a poškozuje nebo ruší dodržování lidských práv a základních svobod žen. Pokud vezmeme v úvahu Deklaraci o odstranění násilí na ženách a práci Zvláštních zpravodajů, je násilí genderově založené, jako je bití a jiné násilí v domácnostech, sexuální zneužívání, sexuální otroctví a využívání a mezinárodní obchod ze ženami a dětmi, nucená prostituce a sexuální obtěžování a násilí vůči ženám, které vyplývá z kulturních předsudků, rasismu a rasistické diskriminaci, z xenofobie, pornografie, etnických čistek, ozbrojených konfliktů, cizí okupace, náboženského a protináboženského extremismu a terorismu, neslučitelné s důstojností a hodnotou člověka a musí mu být zabráněno. Vlády by měly podniknout urychlené akce pro odstranění všech forem násilí na ženách v soukromém i veřejném životě, ať páchaného nebo tolerovaného státem nebo soukromými osobami.

225. Mnoho že čelí dalším bariérám při dodržování jejich lidských práv z důvodu faktorů jako je jejich rasa, etnikum, kultura, náboženství, postižení nebo sociálně-ekonomická třída nebo protože jsou domorodci, přistěhovalci, včetně žen přistěhovalých pracovníků, vysídlených žen nebo uprchlic. Mohou být také znevýhodněny a odsunuty na okraj společnosti z důvodu omezeného nedostatku povědomí a uznání jejich lidských práv a z důvodů překážek, se kterými se setkávají při získávání přístupu k informačním a zdrojovým mechanismům v případě porušování jejich práv.

226. Tyto faktory, které způsobují útoky uprchlic, jiných vysídlených žen s potřebou mezinárodní ochrany a žen bez domova v rámci státu, se mohou lišit od faktorů ovlivňujících muže. Tyto ženy zůstávají stále přístupné k porušování jejich lidských práv během i po jejich útěku.

227. I když ženy stále více využívají právního systému pro obranu svých práv, v mnoha zemích je absence povědomí o existenci těchto práv překážkou, která ženám brání plně využít svých lidských práv a dosáhnout rovnosti. Zkušenosti z mnoha zemí ukázaly, že ženy mohou být zplnomocněny a motivovány, aby trvaly na svých právech bez ohledu na úroveň jejich vzdělání nebo sociálně-ekonomické postavení. Právní humanistické programy a mediální strategie účinně pomohly ženám porozumět spojení mezi jejich právy a dalšími aspekty jejich života a účinně demonstrovaly, že mohou být podniknuty cenově efektivní iniciativy, které pomohou ženám tato práva získat. Ustanovení o vyučování lidských práv je nezbytné pro podporu porozumění lidských práv žen, včetně znalosti zdrojových mechanismů pro odčinění porušování jejich práv. Pro všechny jednotlivce, obzvláště pro ženy v bezbranném postavení, je nezbytné, aby si plně uvědomovaly svá práva a přístup k právním zdrojům proti porušování jejich práv.

228. Ženy, které se účastní ochrany lidských práv, musí být chráněny. vlády mají povinnost zaručit plné uznání všech práv stanovených v Všeobecné deklaraci lidských práv, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech ženám, které mírově bojují podle svých osobních nebo organizačních možností za podporu a ochranu lidských práv. Nevládní organizace, ženské organizace, feministické skupiny mají urychlovací úlohu při propagaci lidských práv žen pomocí činností pro prosté lidi, sdružování a poradenství a potřebují podporu a přístup k informacím od vlád, aby mohly být tyto činnosti provedeny.

229. Při zaměřování dodržování lidských práv by měly vlády a jiné orgány podporovat aktivní a viditelnou politiku mainstreamingu genderové perspektivy ve všech politikách a programech, aby před každým rozhodnutím byly provedeny analýzy o dopadu na ženy a muže.

Strategický cíl I.1

Prosadit a ochraňovat lidská práva žen pomocí plné realizace všech nástrojů týkajících se lidských práv, obzvláště Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen

Opatření, která budou provedena:

230. Vláda

(a) Aktivně pracovat pro ratifikaci či přistoupení k mezinárodním i regionálním úmluvám o lidských právech a jejich zavádění;

(b) Ratifikovat, přistoupit a zajistit realizaci Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, aby mohla být do roku 2000 dosažena celosvětová ratifikace této Úmluvy;

(c) Omezit rozsah všech výjimek z Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; všechny případné výjimky formulovat co možná nejpřesněji a nejužěji; zajistit, aby žádné výjimky nebyly neslučitelné s cílem a účelem této Úmluvy či jinak neslučitelné s mezinárodním právem, a pravidelně je revidovat za účelem jejich odstranění; a odstranit výjimky, které jsou v rozporu s cílem a účelem Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen nebo které jsou jinak neslučitelné s mezinárodním právem;

(d) Zvážit vypracování národních akčních plánů a vytyčit v nich kroky na zlepšení rozvoje a ochrany lidských práv včetně lidských práv žen, jak to doporučuje Světová konference o lidských právech;

(e) Vytvořit či posílit nezávislé národní instituce na ochranu a rozvoj těchto práv včetně lidských práv žen, jak to doporučuje Světová konference o lidských právech;

(f) Vytvořit komplexní osvětový program o lidských právech a zvýšit tak povědomí žen o jejich lidských právech i povědomí ostatních o lidských právech žen;

(g) Ve členských státech realizovat tuto Úmluvu prostřednictvím revize všech národních zákonů, metod, praktik a postupů, aby bylo zajištěno, že odpovídají závazkům stanoveným v této Úmluvě; všechny členské státy musí revidovat všechny své národní zákony, metody, praktiky a postupy, aby bylo zajištěno, že odpovídají mezinárodním závazkům o lidských právech v této záležitosti;

(h) Zařadit genderový aspekt do zpráv podle všech dohod a úmluv o lidských právech včetně úmluv ILO, aby byla zajištěna analýza a revize lidských práv žen;

(i) Podle harmonogramu podávat zprávy Výboru pro odstranění diskriminace žen o realizaci této Úmluvy, přičemž je třeba plně dodržovat instrukce stanovené výborem

a podle potřeby zapojovat do této činnosti nevládní organizace, případně vzít v úvahu při přípravě zprávy jejich příspěvky;

(j) Umožnit Výboru pro odstranění diskriminace žen plně vykonávat jeho mandát, a to prostřednictvím zabezpečení vykonávat jeho přijata členskými dostatečné jednací doby a široké ratifikace revize, která byla přijata členskými státy Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen dne 22. května 1995 ve vztahu k článku 20, odstavec 1,³² a zdokonalováním efektivních pracovních metod;

(k) Podporovat proces iniciovaný Komisí pro postavení žen s cílem vypracovat návrh Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen, který by podle petičního práva mohl co nejdříve vstoupit v platnost, přičemž je třeba vzít v úvahu zprávu generálního tajemníka o tomto Opčním protokolu, a to především v těch bodech, které se týkají jeho proveditelnosti;

(1) Urychleně podniknout opatření na dosažení celosvětové ratifikace či přistoupení k Úmluvě o právech dětí do konce roku 1995 a úplné realizace této Úmluvy, aby byla zajištěna rovná práva pro dívky a chlapce; státy, které ještě k této Úmluvě nepřistoupily, se vyzývají, aby tak učinily, aby mohla být do roku 2000 Úmluva o právech dětí celosvětově realizována;

(m) Věnovat se akutním problémům dětí mimo jiné podporováním úsilí v kontextu systému OSN zaměřeného na přijetí účinných mezinárodních opatření na prevenci a odstranění zabíjení novorozeňat ženského pohlaví, škodlivé dětské práce, prodeje dětí a jejich orgánů, dětské prostituce, dětské pornografie a dalších forem sexuálního zneužívání a zvážit příspěví k vypracování návrhu Opčního protokolu k Úmluvě o právech dětí;

(n) Posílit realizaci všech relevantních dohod o lidských právech, aby bylo možno bojovat proti organizovaným a jiným formám prodeje žen a dětí včetně prodeje pro účely sexuálního vykořisťování, pornografie, prostituce a sexuální turistiky, a to i prostřednictvím mezinárodní spolupráce, a poskytovat právní a sociální služby obětem: to musí zahrnovat zabezpečení mezinárodní spolupráce při stíhání a trestání osob zodpovědných za organizované vykořisťování žen a dětí;

³² Viz CEDAW/SP/1995/2.

(o) Vztít v úvahu nutnost zajistit plné respektování lidských práv domorodých žen, zvážit Deklaraci práv domorodých obyvatel, kterou by přijalo Valné shromáždění v rámci mezinárodního desetiletí domorodých obyvatel světa, a podporovat účast domorodých žen v pracovních skupinách připravujících návrh této Deklarace v souladu s opatřením zajišťujícím účast organizací domorodých obyvatel.

231. Relevantní orgány, instituce a agentury systému OSN, všechny organizace systému OSN zabývající se lidskými právy, jakož i vysoký komisař OSN pro lidská práva a vysoký komisař OSN pro uprchlíky při zajišťování větší efektivity a účinnosti prostřednictvím lepší koordinace různých orgánů, mechanismů a procedur a s ohledem na nutnost vyloučit zbytečnou duplicitu a přesah jednotlivých mandátů a úkolů:

(a) Věnovat úplnou, stejnou a trvalou pozornost lidským právům žen při vykonávání jejich mandátů a podporovat celosvětové uznávání a ochranu všech lidských práv - občanských, kulturních, ekonomických, politických a sociálních práv včetně práva na rozvoj;

(b) Zajistit realizaci doporučení Světové konference o lidských právech pro dosažení úplné integrace a začlenění lidských práv žen;

(c) Vytvořit komplexní politický program zaměřený na začlenění lidských práv žen prostřednictvím systému OSN včetně činností v oblasti poradenských služeb, technické pomoci, metodologie zpráv, hodnocení vlivů na pohlaví, koordinace, veřejné informovanosti a osvěty o lidských právech a hrát aktivní roli při realizaci tohoto programu;

(d) Zajistit integraci a plnou účast žen jednak jako jednatelek, jednak jako příjemkyň v rozvojovém procesu a opakovaně vyhlásit cíle stanovené pro globální akce žen směřující k zajištění trvale udržitelného a spravedlivého rozvoje, který byl vytyčen v Deklaraci o životním prostředí a rozvoji v Riu; 18/

(e) Zahrnout informace o porušování lidských práv v rozdělení podle pohlaví do jejich činností a integrovat zjištění do všech programů a aktivit;

(f) Zajistit spolupráci a koordinaci práce všech orgánů a mechanismů zabývajících se lidskými právy, aby bylo zajištěno respektování lidských práv žen;

(g) Posílit spolupráci a koordinaci mezi Komisí pro postavení žen, Komisí pro lidská práva, Komisí pro sociální rozvoj, Komisí pro trvale udržitelný rozvoj, Komisí pro prevenci zločinnosti a trestní právo, orgány OSN monitorujícími úmluvy o lidských právech včetně Výboru pro odstranění diskriminace žen a Rozvojového fondu OSN pro ženy, Mezinárodního výzkumného a školicího institutu pro podporu žen, Rozvojového programu OSN, Dětského fondu OSN a dalších organizací v rámci jejich mandátů, podporovat je v rozvoji lidských práv žen a zlepšit spolupráci mezi Divizí pro podporu žen a Střediskem pro lidská práva;

(h) Vytvořit účinnou spolupráci mezi vysokým komisařem OSN pro lidská práva a vysokým komisařem OSN pro uprchlíky a dalšími relevantními orgány v rámci jejich mandátů, přičemž je třeba vzít v úvahu těsné spojení mezi masivním porušováním lidských práv, a to především ve formě genocidy, etnických čistek, systematického znásilňování žen ve válečné situaci a při útěku uprchlíků a dalších přesunech, a skutečností, že především ženy uprchlice, ženy bez domova a ženy vracející se do svých domovů mohou být objektem porušování lidských práv;

(i) Podporovat zahrnutí genderové perspektivy do národních programů činnosti a institucí zabývajících se lidskými právy, jakož i národních institucí v kontextu poradenských programů v oblasti lidských práv;

(j) Zabezpečit školení o lidských právech žen pro veškerý personál a všechny úředníky OSN, a to především pro ty osoby, které se angažují v oblasti lidských práv a humanitární pomoci, a podporovat jejich povědomí o lidských právech žen, aby dokázaly rozpoznat a vyřešit porušování lidských práv žen a mohly při své práci vzít plně v úvahu genderový aspekt;

(k) Při kontrole realizace plánu činnosti OSN pro Desetiletí osvěty o lidských právech (1995 - 2004) vzít v úvahu výsledky Čtvrté světové konference žen.

Strategický cíl I.2.

Zajistit rovnost a odstranění diskriminace před zákonem i v praxi

Opatření

232. Vláda:

(a) Dát prioritu podpoře a ochraně plných a rovných lidských práv a základních svobod pro ženy i muže bez rozdílu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického či jiného přesvědčení, národního či sociálního původu, majetku, narození či jiného postavení;

(b) Zajistit ústavní záruky a přijmout příslušné zákony zakazující diskriminaci na základě pohlaví u všech žen a dívek každého věku a zajistit ženám každého věku rovná práva a jejich stejné využívání;

(c) Zahrnout princip rovnosti mužů a žen do jejich legislativy a prostřednictvím zákonů a jiných vhodných prostředků zajistit praktickou realizaci tohoto principu;

(d) Revidovat národní zákony včetně zvykového práva a právní praktiky v oblasti rodinného, občanského, trestního, pracovního a obchodního práva, aby byla zajištěna realizace principů a procedur všech relevantních mezinárodních úmluv o lidských právech prostřednictvím národní legislativy, zrušit všechny zbývající zákony, které diskriminují na základě pohlaví a odstranit genderové předsudky v oblasti justice;

(e) Posilovat a podporovat programy na ochranu lidských práv žen v národních institucích zabývajících se lidskými právy, které realizují takové programy, jako je vytváření komisí pro lidská práva a jmenování ombudsmanů, udělit jim vhodný statut, přidělit zdroje a přístup k vládě za účelem pomoci jednotlivcům, a to především ženám, a zajistit, aby tyto instituce věnovaly adekvátní pozornost problémům spojeným s porušováním lidských práv žen;

(f) Přijmout taková opatření, aby byla plně respektována a chráněna lidská práva žen včetně práv uvedených v odstavci 94 až 96;

(g) Urychleně přijmout opatření na boj proti násilí páchaném na ženách, což je porušování lidských práv, vyplývajícímu ze škodlivých tradic nebo zvyků, kulturních předsudků a extremismu;

(h) Zakázat mrzačení ženských genitálií všude tam, kde takové praktiky existují, a silně podporovat úsilí nevládních a společenských institucí zaměřené na odstranění takových praktik;

(i) Poskytovat veřejným úředníkům genderově senzitivní vzdělání a školení o lidských právech, včetně mimo jiné zaměstnanců policie a armády, nápravných zařízení, zdravotnického a lékařského personálu a sociálních pracovníků i osob, které se zabývají záležitostmi migrantů a uprchlíků, a učitelů na všech úrovních vzdělávacího systému a umožnit takové vzdělání a školení také soudcům a poslancům, aby mohli lépe vykonávat své veřejné funkce ;

(j) Podporovat rovné právo žen stát se členy odborových organizací a dalších profesních a sociálních organizací;

(k) Vytvořit účinné mechanismy na zjišťování porušování lidských práv žen ze strany veřejných úředníků a přijmout nezbytná trestně právní opatření v souladu s národními zákony;

(1) Překontrolovat a podle potřeby novelizovat trestní právo, aby byla vyloučena jakákoli diskriminace žen a aby trestní právo zaručovalo ženám účinnou ochranu proti trestným činům namířeným proti ženám' či neúměrně postihujícím ženy a postih těchto trestných činů, a to bez ohledu na vztah mezi pachatelem a obětí, a zajistit, aby ženy obhájkyňe, oběti a svědkyně nebyly při vyšetřování a stíhání trestných činů ohroženy či diskriminovány;

(m) Zajistit, aby ženy měly rovné právo jako muži stát se mimo jiné soudkyněmi, advokátkami či jinými soudními úřednicemi, jakož i policejními důstojníky a vězeňskými dozorkyněmi;

(n) Posílit stávající či vytvořit rychle dostupné a bezplatné nebo levné alternativní správní mechanismy a programy právní pomoci, které budou znevýhodněným ženám pomáhat při dožadování se nápravy porušování jejich práv;

(o) Zajistit, aby mohly všechny ženské a nevládní organizace a jejich členové v oblasti ochrany a rozvoje všech lidských práv - občanských, kulturních, ekonomických, politických a sociálních včetně práva na rozvoj plně využívat všechna lidská práva a svobody v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv a všemi úmluvami o lidských právech, jakož i ochranu ze strany národních zákonů;

(p) Posilovat a podporovat realizaci doporučení obsažených ve Standardních pravidlech o zrovnoprávnění příležitostí pro znevýhodněné osoby, 30/ věnovat

zvláštní pozornost zajištění nediskriminace a stejného využívání všech lidských práv a základních svobod znevýhodněnými ženami a dívkami včetně jejich přístupu k informacím a službám v oblasti násilí proti ženám, jakož i jejich aktivní účasti a ekonomického příspěvku ve všech oblastech společnosti;

(q) Podporovat rozvoj genderově senzitivních programů v oblasti lidských práv.

Strategický cíl I.3.

Dosažení právní vzdělanosti

Opatření

233. Vlády a nevládní organizace, organizace OSN a jiné mezinárodní organizace:

(a) Přeložit, pokud možno, do místních a domorodých jazyků a alternativních formátů vhodných pro znevýhodněné osoby a osoby s nižší úrovní vzdělání, publikovat a rozšiřovat zákony a informace týkající se rovného postavení a lidských práv všech žen, a to včetně Všeobecné deklarace lidských práv, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech, Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace,³³ Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání, Deklarace o právu na rozvoj³⁴ a Deklarace o odstranění násilí páchaném na ženách, jakož i výsledků relevantních konferencí a summitů OSN a národních zpráv pro Výbor pro odstranění diskriminace žen;

(b) Publikovat a rozšiřovat takové informace ve snadno pochopitelné formě a v alternativních formátech vhodných pro znevýhodněné osoby a osoby s nižší úrovní vzdělání;

(c) Rozšiřovat informace o národní legislativě a jejích dopadech na ženy včetně snadno přístupných instrukcí jak používat soudní systém na vykonávání svých práv;

³³ Rezoluce Valného shromáždění 2106 A (XX), příloha.

³⁴ Rezoluce Valného shromáždění 41/128, příloha.

(d) Zahrnout informace o mezinárodních a regionálních smlouvách a standardech do veřejných informací a osvětových aktivit v oblasti lidských práv, jakož i do vzdělávacích a školicích programů pro dospělé, a to především pro takové skupiny, jako je vojenský, policejní a jiný personál střežící zákonnost, soudní, právní a zdravotnický personál, aby byla zajištěna účinná ochrana lidských práv;

(e) Široce zpřístupnit a plně publikovat informace o existenci národních, mezinárodních a regionálních mechanismů zajišťujících nápravu v případech porušování lidských práv žen;

(f) Podporovat, koordinovat a spolupracovat s lokálními a regionálními ženskými skupinami, relevantními nevládními organizacemi, školiteli a sdělovacími prostředky, realizovat programy v oblasti vzdělávání o lidských právech, aby si ženy svá lidská práva uvědomily;

(g) Podporovat zařazení otázek lidských a zákonných práv žen do školních osnov na všech úrovních vzdělání a organizovat veřejné kampaně včetně kampaní v nejvíce používaném jazyce dané země o rovnosti žen a mužů ve veřejném i soukromém životě a jejich právech v rodině a o relevantních smlouvách o lidských právech podle národních i mezinárodních zákonů;

(h) Podporovat ve všech zemích vzdělání o lidských právech a mezinárodních humanitárních zákonech pro členy národních bezpečnostních a ozbrojených sil včetně sil zařazených do mírových operací OSN, a to na rutinním i průběžném základě, připomínat jim a upozorňovat je na skutečnost, že musí vždy respektovat práva žen, a to jak ve službě, tak i mimo službu, a zvláštní pozornost věnovat pravidlům týkajícím se ochrany žen a dětí a ochrany lidských práv v době ozbrojeného konfliktu;

(i) Podniknout vhodná opatření, aby si ženy uprchlice, ženy bez domova, migrující ženy a ženy migrující za prací uvědomovaly svá lidská práva a pomocné mechanismy, které jsou jim k dispozici.

J. Ženy a sdělovací prostředky

234. V průběhu posledního desetiletí umožnil pokrok informační techniky vytvoření celosvětové komunikační sítě, která překračuje státní hranice a má vliv na veřejnou politiku, soukromé postoje a jednání, a to především u dětí a mladých lidí. Všude

existuje možnost, aby sdělovací prostředky přinesly mnohem větší příspěvek pro povznesení žen.

235. Práci v komunikačním sektoru se věnuje stále více žen, ale jen málo z nich dosáhlo postavení na rozhodovací úrovni, v řídicích radách a orgánech, které ovlivňují politiku sdělovacího prostředku. Nedostatek genderově senzitivity ve sdělovacích prostředcích se prokazuje neschopností odstranit genderově založené stereotypy, který lze najít ve veřejných i soukromých, lokálních, národních i mezinárodních mediálních organizacích.

236. Je třeba změnit pokračující uvádění negativních a ponižujících obrazů žen v mediální komunikaci - elektronické, tiskové, vizuální i audiokomunikaci. Tisková a elektronická média ve většině zemí neposkytují vyvážený obraz o odlišném životě a příspěvku žen pro společnost v měnícím se světě. Kromě toho negativně _ovlivňují ženy a jejich účast ve společnosti také násilné a ponižující či pornografické mediální produkty. Rovněž tvrzení, že je třeba posilovat tradiční role ženy, může být stejně omezující. Celosvětový trend vedoucí ke konzumnímu způsobu života vytvořil klima, v němž reklamy a komerční zprávy často znázorňují ženy primárně jako konzumentky a nevhodně se obracejí na cílové skupiny dívek a žen všeho věku.

237. Ženy je třeba podporovat zvyšováním jejich schopností, znalostí a přístupu k informační technice. To zvýší jejich schopnost mezinárodně bojovat proti negativnímu zobrazování ženy a čelit případům zneužívání moci tohoto stále důležitějšího průmyslu. Je třeba vytvořit a posilovat samoregulační mechanismy sdělovacích prostředků a připravit takové přístupy, které vyloučí genderově předpojaté programy. Většina žen, a to především v rozvojových zemích, nedokáže účinně vstoupit na rozšiřující se elektronické informační dálnice, a proto si nemůže vytvořit síť, které by jim poskytly alternativní zdroje informací. Proto je třeba ženy zapojit do rozhodování v oblasti vývoje nových technik, aby se mohly plně účastnit na jejich růstu a vlivu.

238. Při projednávání otázky mobilizace sdělovacích prostředků musí vlády a další činitelé podporovat aktivní a viditelnou politiku mainstreamingu genderové perspektivy do metod a programů.

Strategický cíl J.1.

Zvýšení účasti a přístupu žen k vyjadřování a rozhodování ve sdělovacích prostředcích a nových komunikačních technikách

Opatření

239. Vlády:

- (a) Podporovat vzdělávání, školení a zaměstnávání žen, aby byl zvýšen a zajištěn rovný přístup žen do všech oblastí a úrovní sdělovacích prostředků;
- (b) Podporovat výzkum v oblasti všech aspektů žen a sdělovacích prostředků a definovat tak oblasti vyžadující pozornost a opatření, revidovat stávající praktiky ve sdělovacích prostředcích s cílem integrace genderové perspektivy;
- (c) Podporovat úplnou a genderově vyrovnanou účast žen ve sdělovacích prostředcích, a to včetně řízení, přípravy programů, vzdělávání, školení a výzkumu;“
- (d) Usilovat o vyrovnané zastoupení mužů a žen ve všech poradních, vedoucích, řídicích a monitorovacích orgánech, a to včetně orgánů spojených se soukromými a státními nebo veřejnými médii;
- (e) V rozsahu odpovídajícím svobodě vyjádření podporovat tyto orgány, aby zvyšovaly počet programů určených pro ženy a vytvářených ženami a aby zajistily správné pojetí potřeb a zájmů žen;
- (f) Podporovat a uznávat ženské mediální sítě včetně elektronických a další nové metody komunikace jako prostředku pro rozšiřování informací a výměnu názorů, a to i na mezinárodní úrovni, a podporovat ženské skupiny, které se v tomto směru angažují ve všech oblastech mediální práce a komunikačních systémech;
- (g) Podporovat a poskytovat prostředky či motivace pro tvůrčí využívání programů v národních sdělovacích prostředcích, které slouží k rozšiřování informací o různých kulturních formách domorodého obyvatelstva a rozvoji sociálních a vzdělávacích aspektů v tomto smyslu v rámci národních zákonů;

(h) Zaručit svobodu sdělovacích prostředků a jejich následnou ochranu v rámci národních zákonů a v souladu se svobodou vyjadřování podporovat pozitivní zapojení sdělovacích prostředků do rozvoje a sociálních otázek.

240. Národní a mezinárodní mediální systémy:

V souladu se svobodou vyjadřování rozvíjet regulační mechanismy včetně dobrovolných, které podporují vyvážené a různorodé zobrazování žen ve sdělovacích prostředcích a mezinárodních komunikačních systémech a které podporují větší účast žen a mužů ve výrobě i rozhodování.

241. Vlády a podle potřeby národní orgány pro podporu žen:

(a) Podporovat rozvoj vzdělávacích a školicích programů pro ženy, aby byly vytvářeny informace pro sdělovací prostředky včetně financování experimentálních programů, a využívání nových metod komunikace, kybernetických a satelitových, veřejných i soukromých;

(b) Podporovat využívání komunikačních systémů včetně nových technik jako prostředku pro posílení účasti žen v demokratických procesech;

(c) Usnadnit sestavení adresáře žen-expertek na sdělovací prostředky;

(d) Podporovat účast žen na přípravě profesionálních pokynů a zásad či jiných vhodných samoregulačních mechanismů, aby bylo zkvalitněno vyvážené a nestereotypní zobrazování žen ve sdělovacích prostředcích.

242. Nevládní organizace a profesionální mediální asociace:

(a) Podporovat vytvoření mediálních dozorčích skupin, které mohou monitorovat sdělovací prostředky a konzultovat s nimi, aby bylo zajištěno správné zobrazení potřeb a zájmů žen;

(b) Školit ženy, aby ke komunikaci více využívaly informační techniku a média, a to i na mezinárodní úrovni;

(c) Vytvořit síť a připravit informační programy pro nevládní organizace, ženské organizace a profesionální mediální organizace, aby byly rozpoznány specifické

potřeby žen ve sdělovacích prostředcích a usnadněna vyšší účast žen v komunikaci, a to především na mezinárodní úrovni, podpořen dialog Jih-Jih a Sever-Jih mezi těmito organizacemi, a aby byla mimo jiné podporována lidská práva žen a rovnost mezi muži a ženami;

(d) Podporovat mediální průmysl a vzdělávání a mediální školicí instituce a připravovat v příslušném jazyku a v tradičních, domorodých i jiných etnických formách takové programy, jako jsou příběhy, dramata, poezie a písničky odrážející jejich kulturu, a využívat tyto formy komunikace na rozšiřování informací o rozvoji a sociálních otázkách.

Strategický cíl J.2.

Podpora vyváženého a nestereotypního zobrazování žen ve sdělovacích prostředcích

Opatření

243. Vládní a mezinárodní organizace v souladu se svobodou vyjadřování:

(a) Podporovat výzkum a realizaci informační strategie, vzdělávání a komunikace zaměřené na zkvalitnění vyváženého zobrazování žen a dívek v jejich nejrůznějších rolích;

(b) Podporovat sdělovací prostředky a reklamní agentury při vytváření specifických programů zaměřených na zvýšení povědomí o Akční platformě;

(c) Podporovat genderově senzitivní školení pro mediální profesionály, a to včetně majitelů a manažérů sdělovacích prostředků, podporovat vytváření a využívání nestereotypních, vyvážených a různorodých obrazů žen ve sdělovacích prostředcích;

(d) Vyzývat sdělovací prostředky, aby neprezentovaly ženy jako podřadné bytosti a nevyužívaly je jako sexuální předměty a zboží; naopak, aby je prezentovaly jako tvůrčí lidské bytosti, klíčové účastníky a tvůrce i příjemce v procesu rozvoje;

(e) Podporovat koncepci, že sexistické stereotypy zobrazované ve sdělovacích prostředcích jsou diskriminační s ohledem na pohlaví, ponižující ve své podstatě a urážlivé;

(f) Podniknout účinná opatření nebo taková opatření připravit, a to včetně legislativních, proti pornografii a zobrazování násilí proti ženám a dětem ve sdělovacích prostředcích.

244. Sdělovací prostředky a reklamní organizace:

(a) V souladu se svobodou vyjadřování vypracovat profesionální pokyny a zásady a další formy samoregulace na podporu prezentace nestereotypního zobrazování žen;

(b) V souladu se svobodou vyjadřování vypracovat profesionální pokyny a zásady týkající se násilných, ponižujících či pornografických materiálů o ženách ve sdělovacích prostředcích včetně reklamy;

(c) Rozvíjet pro společnosti, zákazníky a občanskou společnost genderovou perspektivu ve všech zájmových oblastech;

(d) Zvýšit účast žen na rozhodování na všech úrovních ve sdělovacích prostředcích.

245. Sdělovací prostředky, nevládní organizace a soukromý sektor, případně v součinnosti se státními orgány na podporu žen:

(a) Podporovat v mediálních kampaních stejné rozdělení rodinných povinností, kde bude zdůrazňována genderovou rovnost a nestereotypní genderové role v rodině a rozšiřovány informace namířené proti zneužívání manželek a dětí a všem formám násilí páchaného na ženách, a to včetně domácího násilí;

(b) Přípravovat a rozšiřovat mediální materiály o ženách-vedoucích pracovnicích, mimo jiné o ženách, které si na svá vedoucí místa přinášejí různé životní zkušenosti, například zkušenosti s rozdělováním času mezi pracovní a rodinné povinnosti jako matky a jako manažerky a podnikatelky, vytvářet tak modelové role především pro mladé ženy;

(c) Podporovat rozsáhlé kampaně s využitím veřejných i soukromých vzdělávacích programů, při nichž budou rozšiřovány informace a zvyšováno povědomí o lidských právech žen;

(d) Podporovat rozvoj a podle potřeby i financování alternativních sdělovacích prostředků a využívání všech druhů komunikace na rozšiřování informací pro žehy a o ženách a jejich zájmech;

(e) Vypracovat přístupy a vyškolit odborníky na aplikaci genderové analýzy s ohledem na mediální programy.

K. Ženy a životní prostředí

246. V centru zájmu trvale udržitelného rozvoje jsou lidské bytosti. Mají právo na zdravý a produktivní život v souladu s přírodou. Ženy hrají při vytváření trvale udržitelné a ekologicky rozumné spotřeby a výrobních vzorů a přístupů k řízení zdrojů zásadní roli, jak to bylo vysloveno na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji a na Mezinárodní konferenci o populaci a rozvoji a reflektováno v Programu 21. V uplynulém desetiletí značně vzrostlo povědomí o vyčerpání zdrojů, degradaci přírodních systémů a nebezpečí znečišťujících látek. Tyto zhoršující se podmínky ničí křehké ekosystémy a brání celým komunitám, a především ženám, v produktivních činnostech a představují stále větší hrozbu pro bezpečné a zdravé životní prostředí. Chudoba a degradace životního prostředí jdou ruku v ruce. Zatímco chudoba vyvolává jen některé typy ekologických problémů, hlavní příčinou pokračujícího zhoršování životního prostředí na celém světě je neudržitelný vzor spotřeby a výroby, a to především v průmyslových zemích, který představuje hrozbu, zvyšuje chudobu a nerovnost. Zvyšování hladiny moří v důsledku globálního oteplení představuje smrtelné a bezprostřední ohrožení osob žijících v ostrovních státech a přímořských oblastech. Používání látek, které poškozují ozónovou vrstvu, jako jsou výrobky obsahující freony, halony a metylbromidy (z nichž se vyrábějí umělé hmoty a pěny), silně narušuje atmosféru a umožňuje tak pronikání nadměrného množství škodlivých ultrafialových paprsků na zemský povrch. To má velmi negativní vliv na zdraví lidí, zvyšuje se výskyt rakoviny kůže, poškození očí a oslabení imunitního systému. Rovněž vliv na životní prostředí je velmi negativní, dochází například k poškození rostlin (nižší úroda) a života v mořích.

247. Všechny státy a všichni lidé musí spolupracovat na základním úkolu odstraňování chudoby, což je nezbytný předpoklad pro trvale udržitelný rozvoj, aby se snížila nerovnost v životní úrovni a lépe uspokojovaly potřeby většiny obyvatel světa. K poškození životního prostředí mohou přispívat také uragány, tajfuny a jiné přírodní katastrofy a kromě toho ničení zdrojů, násilí, odsuny obyvatelstva a další vlivy válek, ozbrojených a jiných konfliktů, použití a testování jaderných zbraní

a okupace cizími státy. Drancování přírodních zdrojů nutí k odchodu z domovů celé komunity a především ženy trpí nedostatkem pracovních příležitostí, i když značně přispívají k neoceněné práci. V městských i venkovských oblastech má zhoršování životního prostředí negativní vliv na zdraví, blahobyt a kvalitu života populace jako celku, a především na dívky a ženy každého věku. Zvláštní pozornost je třeba věnovat roli a zvláštnímu postavení žen žijících ve venkovských oblastech a žen pracujících v zemědělství, kde přístup ke vzdělání, půdě, přírodním a výrobním zdrojům, úvěrům, rozvojovým programům a kooperativním strukturám může pomoci zvýšit jejich účast na trvale udržitelném rozvoji. Ekologická rizika v domácnosti a na pracovišti mohou mít neúměrný vliv na zdraví žen, protože ženy mají jinou citlivost na toxické účinky různých chemikálií. Tato rizika pro zdraví žen jsou zvláště vysoká v městských oblastech a v nízkopříjmových oblastech, kde je vysoká koncentrace znečišťujících průmyslových zařízení.

248. Prostřednictvím řízení a využívání přírodních zdrojů zajišťují ženy výživu rodin a komunit. Jako konzumentky a producentky, pečovatelky o členy rodiny a jejich vychovatelky hrají ženy důležitou roli při podporování trvale udržitelného rozvoje, protože se starají o kvalitu a udržitelnost života pro současné i budoucí generace. Vlády vyjádřily svůj závazek vytvořit nový rozvojový vzor, který by integroval ekologickou udržitelnost se zrovnoprávněním pohlaví a generační spravedlností, jak je to obsaženo v kapitole 24 Programu 21. 19/ 249. Ženy se většinou neúčastní při formulování politiky na jednotlivých úrovních a rozhodování o řízení přírodních zdrojů a životního prostředí, jeho zachování, ochraně a obnově a jejich zkušenosti a schopnosti obhajovat a monitorovat správné využívání přírodních zdrojů často zůstávají v politických a rozhodovacích orgánech na okraji. Totéž platí i pro vedoucí úroveň ve vzdělávacích institucích a ekologických organizacích. Ženy jsou jen zřídka vyškoleny pro funkci profesionálních manažérů v oblasti přírodních zdrojů s rozhodovacími kompetencemi, jako jsou územní plánovači, odborníci na zemědělství, lesní hospodářství, mořský život a právní zástupci v oblasti ekologie. I tehdy, když jsou ženy vyškoleny na funkci profesionálních manažérů v oblasti přírodních zdrojů, často mají ve formálních institucích nedostatečné kompetence v oblasti tvorby politiky na národní, regionální a mezinárodní úrovni. Ženy často nejsou rovnoprávnými účastníky při řízení finančních institucí a podniků, jejichž rozhodování nejvýrazněji ovlivňuje kvalitu životního prostředí. Kromě toho jsou v koordinaci mezi ženskými nevládními organizacemi a národními institucemi, které se zabývají ekologickými záležitostmi, institucionální nedostatky, i když v poslední době došlo k rychlému růstu a zviditelnění ženských nevládních organizací, které se angažují v této oblasti na všech úrovních.

250. Ženy často hrály nebo převzaly vedoucí roli v rozvíjení ekologické etiky, redukci využívání zdrojů a jejich necyklování, snižování odpadů a nadměrné spotřeby. Ženy mohou mít zvláště významnou roli při ovlivňování rozhodnutí o trvale udržitelné spotřebě. Kromě toho příspěvek žen k ekologickému řízení včetně mládežnických kampaní na ochranu životního prostředí často probíhal na lokální úrovni, kde je decentralizované řešení ekologických otázek nejpotřebnější a nejrozhodnější. Ženy, a to především domorodé, mají velké znalosti o ekologických souvislostech a řízení křehkého ekosystému. V mnoha komunitách představují ženy hlavní pracovní sílu zajišťující výživu, a to včetně produkce mořských potravin; proto je jejich role při zajišťování potravin a výživy, jejich zkvalitňování a zdokonalování neformálních sektorů i ochraně životního prostředí klíčová. V některých regionech jsou ženy obvykle nejstabilnějšími členy komunity; protože muži často hledají práci ve vzdálených místech a nechávají ochranu přírodního prostředí a zajištění adekvátních a trvale udržitelných zdrojů pro domácnost i celou komunitu na ženách.

251. Strategie potřebná pro rozumné řízení životního prostředí vyžaduje holistický, multidisciplinární a mezioborový přístup. Účast a vedoucí úloha žen je pro každý aspekt tohoto přístupu nezbytná. Nedávné celosvětové konference OSN o rozvoji i regionální přípravné konference na Čtvrtou světovou ženskou konferenci uznaly, že metody trvale udržitelného rozvoje, které nezahrnují ženy stejně jako muže, nemohou v dlouhodobém měřítku uspět. Vyzvaly k efektivní účasti žen při získávání znalostí a ekologickém vzdělávání na všech rozhodovacích a řídicích úrovních. Zkušenosti a příspěvky žen k ekologicky rozumnému řízení životního prostředí musí být proto středem zájmu pro 21. století. Trvale udržitelný rozvoj bude jen nedosažitelný cíl, pokud nebude uznán a podporován příspěvek žen k ekologickému řízení.

252. Při řešení nedostatečně adekvátního uznání a podpory příspěvku žen k ochraně a řízení využití přírodních zdrojů a k ochraně životního prostředí musí vlády a další činitelé podporovat aktivní a viditelnou politiku genderového mainstreamingu začlenění ve všech metodách a programech včetně případné analýzy vlivů na ženy a muže před přijetím rozhodnutí.

Strategický cíl K.1.

Aktivní zapojení žen do ekologického rozhodování na všech úrovních

Opatření

253. Vlády na všech úrovních, případně také místní úřady:

(a) Zajistit příležitosti pro ženy včetně domorodých, aby se mohly účastnit při rozhodování o ekologických záležitostech na všech úrovních, a to také jako manažerky, projektantky a plánovači i jako realizátorky a hodnotitelky ekologických projektů;

(b) Usnadnit a zvýšit přístup žen k informacím a vzdělání včetně vědeckých, technických a ekonomických oborů a posílit tak jejich znalosti, schopnosti a příležitosti pro účast na ekologickém rozhodování;

c) V souladu s národní legislativou a Úmluvou o biodiverzitě³⁵ podporovat účinnou ochranu a využívání znalostí, nápadů a praktik žen domorodých a lokálních komunit, a to včetně praktik v oblasti tradiční medicíny, biodiverzity a domorodé techniky, a usilovat o jejich respektování, udržování, podporování a zachování ekologicky přijatelným způsobem, podporovat jejich širší aplikaci se souhlasem a zapojením nositelů těchto znalostí; kromě toho chránit stávající duševní majetková práva těchto žen v souladu s národními i mezinárodními zákony; v případě potřeby aktivně pracovat na zjišťování dalších způsobů a metod účinné ochrany a využívání těchto znalostí, nápadů a praktik v souladu s národní legislativou a Úmluvou o biodiverzitě a podle příslušných mezinárodních zákonů a podporovat spravedlivé sdílení výnosů z využívání těchto znalostí, nápadů a praktik;

(d) Podniknout vhodná opatření na snížení rizik pro ženy, která vyplývají ze zjištěných ekologických ohrožení v domácnosti, na pracovišti a v jiných prostředích, včetně vhodné aplikace technik čištění s uvažováním bezpečnostního přístupu podle Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Ria; 18/

(e) Přijmout opatření na integraci genderové perspektivy mimo jiné do návrhu a realizace ekologicky rozumných a trvale udržitelných mechanismů řízení zdrojů, výrobních technologií a rozvoje infrastruktury v městských i venkovských oblastech;

(f) Přijmout taková opatření, aby ženy jako producentky a spotřebitelky mohly společně s muži podnikat účinné ekologické akce ve svých domovech, komunitách a na pracovištích;

³⁵ Ekologický program OSN, Úmluva o biodiverzitě (Středisko pro ekologické zákony a programovou činnost institucí), červen 1992.

(g) Podporovat účast lokálních komunit, a to především žen, při zjišťování potřeb veřejných služeb, územním plánování a realizaci a navrhování městské infrastruktury.

254. Vlády, mezinárodní organizace, případně instituce ze soukromého sektoru:

(a) Při práci Komise pro trvale udržitelný rozvoj a dalších příslušných orgánů OSN a při aktivitách mezinárodních finančních institucí vzít v úvahu dopad na pohlaví;

(b) Podporovat zapojení žen zahrnutí genderové perspektivy do navrhování, schvalování a provádění projektů financovaných v rámci Zařízení pro globální životní prostředí a dalších příslušných organizací OSN;

(c) Podporovat navrhování projektů v zájmových oblastech Zařízení pro globální životní prostředí ve prospěch žen a projektů řízených ženami;

(d) Vytvořit strategie a mechanismy na zvýšení zastoupení žen, a to především na základní úrovni, v rozhodovacích, plánovacích, řídicích, vědeckých a technických poradenských funkcích a ve funkci oprávněných osob při navrhování, přípravě a realizaci politik a programů v oblasti řízení přírodních zdrojů a ochrany a zachování životního prostředí;

(e) Vyzývat sociální, ekonomické, politické a vědecké instituce, aby se zajímaly o poškozování životního prostředí a vlivy tohoto poškozování na ženy.

255. Nevládní organizace a soukromý sektor:

(a) Obhajovat otázky ekologie a řízení přírodních zdrojů, které jsou pro ženy důležité, a poskytovat informace přispívající k mobilizaci zdrojů na ochranu a zachování životního prostředí;

(b) Usnadnit přístup žen z oblasti zemědělství, rybářství a pastýřství k informacím, znalostem, marketingovým službám a ekologicky rozumným technikám a podporovat a posilovat tak jejich rozhodující roli a schopnosti v oblasti řízení zdrojů a zachování biologické diverzity.

Strategický cíl K.2.

Integrace genderových záležitostí zájmů a perspektivy do politik a programů trvale udržitelného rozvoje

Opatření

256. Vlády:

- (a) Zahrnout ženy včetně domorodých, jejich perspektivy a znalosti na stejném základě jako muže do rozhodování v oblasti řízení zdrojů a přípravy politik a programů pro trvale udržitelný rozvoj, a to především do těch programů, které se mají zabývat ekologickou degradací půdy a předcházet jí;
- (b) Hodnotit politiky a programy z hlediska jejich ekologického dopadu a rovnoprávného přístupu žen k přírodním zdrojům a jejich využívání;
- (c) Zajistit adekvátní výzkum, který by zhodnotil, jak a do jaké míry jsou ženy více ohroženy degradací životního prostředí a této degradaci vystaveny, včetně případného výzkumu a sběru dat o specifických skupinách žen, a to především žen s nízkým příjmem, domorodých žen a žen z menšinových skupin;
- (d) Integrovat tradiční znalosti a praktiky venkovských žen v oblasti trvale udržitelného využívání a řízení zdrojů do přípravy programů ekologického řízení a rozvoje;
- (e) Integrovat výsledky genderově senzitivního výzkumu do hlavních politik s cílem vytvořit trvale udržitelná lidská sídla;
- (f) Podporovat znalosti a sponzorovat výzkum o roli žen, a to především venkovských a domorodých, při shromažďování a produkci potravin, udržování půdy, zavlažování, vedení vodního hospodářství, odvodňování, hospodaření v přímořských oblastech a s mořskými zdroji, integrovaném boji se škůdci, plánování využití půdy, ochraně lesů a lesnictví, rybářství, prevenci přírodních pohrom a hledání nových a obnovitelných zdrojů energie, přičemž je třeba se soustředit především na znalosti a zkušenosti domorodých žen;
- (g) Připravit strategii změny, která by odstranila všechny překážky úplné a stejné účasti žen v trvale udržitelném rozvoji a rovného přístupu ke zdrojům a jejich řízení;

(h) Podporovat vzdělávání dívek a žen každého věku v oblasti věd, techniky, ekonomie a jiných disciplín týkajících se přírodního prostředí, aby se mohly informovaně rozhodovat a nabízet informovaný přínos při určování lokálních ekonomických, vědeckých a ekologických priorit pro řízení a správné využívání přírodních a lokálních zdrojů a ekosystémů;

(i) Připravit programy, které budou zahrnovat ženy z odborných a vědeckých kruhů a z technické a administrativní oblasti a budou se zabývat ekologickým řízením, přípravou školicích programů pro dívky a ženy v těchto oborech, rozšiřovat příležitosti pro najímání a postup žen v těchto oborech a provádět zvláštní opatření zaměřená na zvyšování schopností a účasti žen v těchto aktivitách;

(j) Identifikovat a podporovat ekologicky rozumné techniky, které byly navrženy, vyvinuty a zdokonaleny ve spolupráci s ženami a které jsou vhodné jak pro ženy, tak pro muže;

(k) Podporovat rozvoj rovného přístupu žen k domácí infrastruktuře, bezpečné vodě a trvale udržitelným a dostupným energiím, jako je energie z větru, slunce, biomasy a dalších obnovitelných zdrojů, prostřednictvím účasti při hodnocení potřeb, plánování energie a formulování politiky na lokální i celostátní úrovni;

(1) Zajistit, aby do roku 2000 byla pro každého dostupná a přístupná čistá voda, aby byly navrženy a realizovány plány na ochranu a zachování životního prostředí a na obnovu znečištěných vodních systémů a aby byla obnoveny poškozené vodní předěly.

257. Mezinárodní organizace, nevládní organizace a instituce ze soukromého sektoru:

(a) Zapojit ženy do komunikačního průmyslu a zvýšit tak povědomí v oblasti ekologických otázek, a to především v oblasti ekologických a zdravotních dopadů výrobků, technologií a průmyslových procesů;

(b) Vyzývat spotřebitele, aby svou kupní sílu využívali na podporu výroby ekologicky bezpečných výrobků, a podporovat investice do ekologicky rozumných a produktivních zemědělských, rybářských, komerčních a průmyslových činností a technologií;

(c) Podporovat ženské spotřebitelské iniciativy propagováním marketingu organických potravin a necyklovacích zařízení, informováním o výrobcích a jejich označování včetně označování toxických chemikálií a pesticidů v jazyce a pomocí symbolů, které jsou pro spotřebitele srozumitelné bez ohledu na jejich věk a úroveň vzdělání.

Strategický cíl K.3.

Posílení nebo vytvoření mechanismů hodnotících vliv rozvoje a ekologických politik na ženy na národní, regionální a mezinárodní úrovni

Opatření

258. Vlády, regionální a mezinárodní organizace, případně nevládní organizace:

(a) Poskytovat ženám technickou pomoc, a to především v rozvojových zemích, v oblasti zemědělství, rybářství, malých podniků, obchodu a průmyslu, aby byl zajištěn trvalý rozvoj lidských zdrojů a rozvoj ekologicky rozumných technologií a podnikání žen;

(b) Připravit genderově senzitivní databáze, informace a monitorovací systémy a účastnický akčně orientovaný výzkum, analýzy metodologií a politik v součinnosti s akademickými institucemi a lokálními výzkumníky z řad žen v následujících oblastech:

(i) Znalosti a zkušenosti žen v oblasti řízení a uchování přírodních zdrojů pro zařazení do databází a informačních systémů pro trvale udržitelný rozvoj;

(ii) Dopad poškození životního prostředí a přírodních zdrojů na ženy vyplývající mimo jiné z trvale neudržitelných výrobních a spotřebních zdrojů, sucha, nekvalitní vody, globálního oteplování, rozšiřování pouští, zvyšování hladiny moří, nebezpečného odpadu, přírodních pohrom, toxických chemikálií a reziduí pesticidů, radioaktivního odpadu, ozbrojených konfliktů a jejich následků;

(iii) Analýza strukturálních souvislostí mezi vztahy mezi pohlavími, životním prostředím a rozvojem se zvláštním důrazem na takové sektory, jako je zemědělství,

průmysl, rybářství, lesnictví, zdravé životní prostředí, biodiverzita, klima a vodní zdroje;

(iv) Opatření zaměřená na přípravu ekologických, ekonomických, kulturních, sociálních analýz a genderově senzitivních analýz a jejich zařazení do přípravy a monitorování programů a politik;

(v) Programy zaměřené na vytvoření venkovských a městských školicích, výzkumných a zdrojových středisek, které budou mezi ženami rozšiřovat ekologicky rozumné technologie;

(c) Zajistit plné dodržování příslušných mezinárodních závazků včetně Basilejské konvence a dalších konvencí týkajících se pohybu nebezpečných odpadů (včetně toxických odpadů) přes hranice, jakož i Kodexu chování Mezinárodní agentury pro atomovou energii ve vztahu k pohybu radioaktivního odpadu: uzákonit a~zajistit dodržování předpisů o ekologicky rozumném řízení v oblasti bezpečného skladování a přepravy; zvážit opatření zaměřená na zákaz těch přesunů, které jsou nebezpečné; zajistit přísnou kontrolu a řízení nebezpečných odpadů a radioaktivních odpadů v souladu s relevantními mezinárodními a regionálními závazky a vyloučit vývoz těchto odpadů do zemí, které jednotlivě nebo v rámci mezinárodních smluv jejich dovoz zakazují;

(d) Podporovat koordinaci mezi jednotlivými institucemi a realizovat Akční platformu a kapitulu 24 Programu 21 mimo jiné prostřednictvím žádosti adresované Komisi pro trvale udržitelný rozvoj a Ekonomické a sociální radě, aby si při kontrole realizace Programu 21 v oblasti žen a životního prostředí vyžádaly stanovisko Komise pro postavení žen.

L. Děti ženského pohlaví

259. Úmluva o právech dítěte stanoví, že "Členské státy budou respektovat a zajistí práva stanovená v této Úmluvě každému dítěti v rámci jejich jurisdikce, a to bez diskriminace jakéhokoli druhu a bez ohledu na rasu, barvu, pohlaví, jazyk, náboženství, politický či jiný názor, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, postižení, narození nebo stav dítěte a jeho rodičů nebo zákonných zástupců" (článek 2, odstavec 1). 11/ V řadě zemí však dostupné ukazatele naznačují, že dítě ženského pohlaví je od svého nejranějšího věku, přes dětství až do dospělosti diskriminováno. V některých oblastech světa převyšuje počet mužů počet žen o 5 na

každých 100. Mezi důvody tohoto rozdílu patří mimo jiné škodlivé postoje a praktiky, jako je mrzačení ženských genitálií, upřednostňování synů, což vede k zabíjení novorozeňat ženského pohlaví a prenatalnímu výběru podle pohlaví, předčasné sňatky včetně dětských sňatků, násilí páchané na ženách, sexuální vykořisťování, sexuální zneužívání, diskriminace dívek při poskytování potravy a další praktiky v oblasti zdraví a blahobytu. Důsledkem je to, že dospělosti se dožívá méně dívek než chlapců.

260. Dívky jsou často považovány za podřadné a vychovávány tak, aby se samy stavěly až na poslední místo, což podkopává jejich sebedůvěru. Diskriminace a zanedbávání v dětství může vyvolat celoživotní spirálu deprivace a pocitu vyřazení ze společnosti.

Je třeba podniknout iniciativy připravující dívky, aby se aktivně, účinně a stejně jako chlapci účastnily na všech úrovních sociálního, ekonomického, politického a kulturního vedení.

261. Genderově předpojaté vzdělávací procesy včetně osnov, vzdělávacích materiálů a praktik, postojů učitelů a interakce ve třídě posilují stávající genderovou nerovnost.

262. Dívky a adolescenti mohou od svých rodičů, učitelů, vychovatelů a sdělovacích prostředků dostávat různé konfliktní a zmatené zprávy o genderových rolích. Ženy i muži musí společně s dětmi a mladými lidmi pracovat na tom, aby rozbili přetrvávající genderové stereotypy, a brát v úvahu práva dítěte a povinnosti, práva a zodpovědnost rodičů, jak jsou uvedeny v odstavci 267.

263. I když počet vzdělávaných dětí v některých zemích v posledních 20 letech roste, jsou na tom chlapci v poměru k dívkám mnohem lépe. V roce 1990 nemělo přístup na základní školu 130 milionů dětí; z tohoto počtu bylo 81 milionů dívek. To lze přičíst takovým faktorům, jako jsou zvykové postoje, dětská práce, rané sňatky, nedostatek finančních prostředků a nedostatek adekvátních školních zařízení, těhotenství v době dospívání a celková genderová nerovnost ve společnosti i v rodině, jak je to definováno v odstavci 29. V některých zemích může nedostatek učitelek bránit v přijímání dívek. V řadě případů dívky ve velmi raném věku začínají vykonávat těžké domácí práce a očekává se od nich, že zvládnou jak povinnosti ve škole, tak i v domácnosti. Výsledkem bývá často špatný školní prospěch a předčasné ukončení školy.

264. Procento dívek zapsaných na střední školu zůstává v mnoha zemích značně nižší. Dívky nebývají podporovány či nemají možnost studovat vědecké a technické obory, což omezuje jejich znalosti, které potřebují ke svému každodennímu životu a k pracovním příležitostem.

265. Dívky bývají méně než chlapci vedeny k účasti a studiu sociálních, ekonomických a politických funkcí společnosti a výsledkem proto je, že jim nejsou nabízeny rovné příležitosti jako chlapcům, aby se účastnily v rozhodovacích procesech.

266. Existující diskriminace dětí ženského pohlaví v oblasti výživy a zdravotních služeb ohrožuje jejich současné i budoucí fyzické i duševní zdraví. Odhaduje se, že 450 milionů dospělých žen v rozvojových zemích je v důsledku špatné výživy v dětství (nedostatečný přísun bílkovin) zakrnělých.

267. Mezinárodní konference o populaci a rozvoji v odstavci 7.3 svého Akčního programu 14/ vyhlásila, že "je třeba věnovat plnou pozornost rozvoji vzájemně uctivých a spravedlivých vztahů mezi oběma pohlavími a především uspokojovat potřeby vzdělávání a služeb pro dospívající mládež, aby mohla pozitivně a zodpovědně zacházet se svou sexualitou", přičemž je třeba vzít v úvahu práva dítěte na přístup k informacím, soukromí, důvěrnost, úctu a informovaný souhlas, jakož i zodpovědnost, práva a povinnosti rodičů a zákonných zástupců poskytovat způsobem přiměřeným vyvíjejícím se schopnostem dítěte vhodné vedení, aby dítě mohlo vykonávat práva stanovená v Úmluvě o právech dítěte, v souladu s Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen. Při všech akcích týkajících se dětí musí být primárním hlediskem nejlepší zájmy dítěte. Je třeba podporovat integrální sexuální výchovu mladých lidí s podporou a vedením rodičů, při níž bude zdůrazňována zodpovědnost mužů za vlastní sexualitu a plodnost a která jim pomůže vykonávat jejich povinnosti.

268. Více než 15 milionů dívek ve věku od 15 do 19 let každoročně porodí dítě. Mateřství ve velmi raném věku sebou nese komplikace v těhotenství a při porodu a představuje vysoce nadprůměrné riziko úmrtí matky. Děti mladých matek mají vyšší míru nemocnosti a úmrtnosti. Mateřství v raném věku je i nadále překážkou zlepšení ve vzdělanostním, ekonomickém a sociálním postavení žen ve všech částech světa. Celkově mohou rané sňatky a mateřství výrazně oklestit vzdělávací a pracovní

příležitosti a pravděpodobně budou mít dlouhodobý negativní vliv na kvalitu života rodičů i jejich dětí.”

269. Sexuální násilí a sexuálně přenosné choroby včetně HIV/AIDS mají zničující vliv na zdraví dětí, přičemž dívky jsou citlivější než chlapci vůči následkům nechráněných a předčasných sexuálních vztahů. Dívky musí často čelit tlakům, které je nutí k sexuální aktivitě. Vzhledem k takovým faktorům, jako je jejich mládí, sociální tlaky, nedostatek ochranných zákonů nebo neuplatňování zákonů, jsou dívky více vystaveny všem druhům násilí, a to především sexuálního, včetně znásilnění, sexuálního zneužívání, sexuálního vykořisťování, prodeje, případně i prodeje jejich orgánů a tkání a nucené práce.

270. Postižené dítě ženského pohlaví musí čelit dalším překážkám a musí mít zajištěnu ochranu proti diskriminaci a zaručena všechna lidská práva a základní svobody podle Standardních pravidel o rovnosti příležitostí pro postižené osoby. 30/

271. Některé děti jsou zvláště zranitelné. Jsou to především opuštěné děti, děti bez domova a vysídlené děti, děti žijící na ulici, v oblasti konfliktů a děti, které jsou diskriminovány vzhledem k příslušnosti k etnické nebo rasové menšině.

272. Proto je třeba odstranit všechny překážky, aby dívky bez výjimky mohly plně rozvíjet své možnosti a schopnosti a měly rovný přístup ke vzdělání a školení, výživě, zdravotní péči ve fyzické i psychické oblasti a příslušným informacím.

273. Při řešení otázek týkajících se dětí a mládeže musí vlády rozvíjet aktivní a viditelnou politiku genderového mainstreamingu ve všech plánech a programech tak, aby před přijetím příslušných rozhodnutí byla provedena analýza vlivů na dívky a chlapce.

Strategický cíl L.1.

Odstranění všech forem diskriminace dětí ženského pohlaví

Opatření

274. Vlády:

(a) Státy, které nepodepsaly či neratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, musí urychleně podniknout opatření směřující k podepsání a ratifikaci této Úmluvy v souladu s důrazným doporučením, které zaznělo na Světové konferenci o lidských právech, aby ji podepsaly do konce roku 1995, a státy, které tuto Úmluvu podepsaly a ratifikovaly, musí zajistit její plnou realizaci ve formě přijetí všech potřebných legislativních, administrativních a dalších opatření a pěstování takého prostředí, které bude vyžadovat plné respektování práv dětí;

(b) V souladu s článkem 7 Úmluvy o právech dítěte 11/ podniknout opatření, která zajistí registraci dítěte okamžitě po jeho narození a právo dítěte na jméno ihned po narození, právo na národnost a, pokud možno, právo dítěte znát své rodiče a být jimi vychováváno;

(c) Podniknout opatření, která zajistí, aby se dětem dostalo od jejich rodičů přiměřené finanční podpory, mimo jiné i přijetím zákonů o podpoře dítěte;

(d) Odstranit nespravedlnost a překážky v oblasti dědických práv dítěte ženského pohlaví, aby všechny děti mohly využívat svá práva bez diskriminace, mimo jiné přijmout a uplatňovat zákony zaručující stejná dědická práva bez ohledu na pohlaví dítěte;

(e) Přijmout a striktně uplatňovat zákony, které zajistí, že sňatky budou uzavírány pouze na základě svobodné vůle a se souhlasem obou partnerů; dále přijmout a striktně uplatňovat zákony o minimálním zákonném věku a minimálním věku pro manželství a minimální věk pro manželství v případě potřeby zvýšit;

(f) Připravit a realizovat komplexní metody, programy a akční plány zaměřené na přežití, ochranu, rozvoj a pokrok dítěte ženského pohlaví a podporovat a chránit tak jeho lidská práva, zajistit pro dívky rovné příležitosti; tyto plány musí tvořit nedílnou součást celkového rozvojového procesu;

(g) Zajistit rozčlenění všech dat o zdraví, vzdělání a dalších aspektech dětí podle pohlaví a věku, aby bylo možno zahrnout do plánování, realizace a monitorování těchto programů genderovou perspektivu.

275. Vlády a mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Rozčlenit informace a data o dětech podle pohlaví a věku, provádět výzkum situace dívek a podle potřeby integrovat výsledky do formulací politik, programů a rozhodnutí ve prospěch dětí ženského pohlaví;

(b) Vytvořit sociální podporu pro uplatňování zákonů o minimálním zákonném věku pro manželství, a to především vytvořením vzdělávacích příležitostí pro dívky.

Strategický cíl L.2.

Odstranění negativních kulturních postojů a praktik proti dívkám

Opatření

276. Vlády:

(a) Podle potřeby podporovat nevládní organizace a organizace na bázi komunit v jejich úsilí o prosazení změn negativních postojů a praktik proti dívkám;

(b) Vytvořit vzdělávací programy a připravit učební materiály a učebnice, které budou dospělé informovat a upozorňovat na škodlivé vlivy některých tradičních či zvykových praktik prováděných na dětech ženského pohlaví;

(c) Vytvořit a přijmout školní osnovy, učební materiály a učebnice a zlepšit tak vlastní obraz, život a pracovní příležitosti dívek, a to především v oblastech, kde jsou ženy tradičně podceňovány, jako je matematika, vědy a technika;

(d) Podniknout taková opatření, aby tradice, náboženství a jejich vyjadřování nepředstavovalo základ pro diskriminaci dívek.

277. Vlády a podle potřeby mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Podporovat takové vzdělávací uspořádání, které vylučuje všechny překážky brzdící vzdělávání vdaných a těhotných dívek a mladých matek, případně včetně cenově dostupných a fyzicky přístupných předškolních zařízení pro děti a vzdělávacích zařízení pro rodiče a podporovat tak ty dívky, které nesou zodpovědnost za péči o děti, aby se mohly vrátit do školy nebo pokračovat ve studiu a ukončit jej;

(b) Vyzývat vzdělávací instituce a sdělovací prostředky, aby přijaly a představovaly vyvážené a nestereotypní obrazy dívek a chlapců a aby bojovaly proti dětské pornografii a ponižujícím a násilným zobrazením dětí ženského pohlaví;

(c) Vyloučit všechny formy diskriminace dětí ženského pohlaví a příčiny toho, že v rodině je dávana přednost synům, což vede ke škodlivým a neetickým praktikám, jako je prenatální selekce podle pohlaví a zabíjení novorozeňat ženského pohlaví; to se často slučuje se vzrůstajícím používáním metod na stanovení pohlaví plodu a interrupcí v případě zjištění plodu ženského pohlaví;

(d) Vytvořit metody a programy s prioritou formálních i neformálních vzdělávacích programů, které podporují dívky a umožní jim získávat znalosti, budovat sebedůvěru a převzít zodpovědnost za vlastní životy; zaměřovat se především na programy vzdělávání žen a mužů, hlavně rodičů, v oblasti významu fyzického a duševního zdraví a blahobytu dívek včetně odstraňování diskriminace dívek v oblasti přidělování potravy, raných sňatků, násilí na dívkách, mrzačení ženských genitálií, dětské prostituce, sexuálního zneužívání, znásilnění a incestu.

Strategický cíl L.3.

Podpora a ochrana práv dětí ženského pohlaví a zvýšení povědomí a potřebách a možnostech dívek

Opatření

278. Vlády a mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Budovat povědomí o znevýhodněné situaci dívek v řadách tvůrců politiky, plánovačů, administrátorů a realizátorů na všech úrovních, jakož i v domácnostech a komunitách;

(b) Vysvětlovat dětem ženského pohlaví, a to především dívkám v obtížných situacích, jejich vlastní možnosti, informovat je o právech zaručených podle mezinárodních smluv o lidských právech včetně Úmluvy o právech dítěte, zákonech přijatých ve prospěch dětí a různých opatřeních vládních i nevládních organizací, které se zabývají zlepšováním postavení dívek;

(c) Vzdělávat ženy, muže, dívky i chlapce s cílem zlepšit postavení dívek a podporovat je při budování vzájemné úcty a rovnoprávného partnerství mezi dívkami a chlapci;

(d) Usnadnit rovnoprávné poskytování vhodných služeb a zařízení postiženým dívkám a poskytovat podle potřeby jejich rodinám podpůrné služby.

Strategický cíl L.4.

Odstranění diskriminace dívek ve vzdělání, rozvod dovedností a školení

Opatření

279. Vlády:

(a) Zajistit všem dětem všeobecný a rovný přístup k základnímu vzdělání a jeho ukončení a odstranit existující rozdíly mezi dívkami a chlapci, jak je to uvedeno v článku 28 Úmluvy o právech dítěte; 11/ podobně zajistit do roku 2005 pro všechny dívky a chlapce včetně postižených dětí a nadaných dětí rovný přístup ke střednímu vzdělání a rovný přístup k vyššímu vzdělání včetně odborných a technických škol;

(b) Podniknout opatření na zahrnutí funkčních programů základů vzdělání (čtení, psaní, počítání) do rozvojových programů, a to především pro dívky vyššího než školního věku;

(c) Propagovat ve vzdělávacích programech informace o lidských právech a zařadit do těchto informací skutečnost, že lidská práva žen a dětí ženského pohlaví jsou nezcizitelnou, nedílnou a nedělitelnou součástí všeobecných lidských práv;

(d) Zvýšit účast dívek a zlepšit procento ukončení škol prostřednictvím alokace příslušných rozpočtových zdrojů a získání podpory ze strany komunity a rodičů kampaněmi a pružnými školními rozvrhy, motivacemi, stipendiem, doškolovacími programy pro starší dívky a dalšími opatřeními;

(e) Připravit genderově senzitivní školicí programy a materiály pro učitele a vychovatele, zvyšovat povědomí o jejich vlastní roli ve vzdělávacím procesu a poskytovat jim účinné strategie pro vyučování;

(f) Podniknout opatření, která zajistí, aby učitelky a profesorky měly rovné možnosti a postavení jako učitelé a profesori.

280. Vlády a mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Zajistit vzdělání a rozvoj dovedností a zvyšovat tak pracovní příležitosti dívek a jejich přístup k rozhodovacím procesům;

(b) Zajistit vzdělání a zvyšovat tak znalosti a dovednosti dívek v oblasti fungování ekonomiky, finančních a politických systémů;

(c) Zajistit přístup k vhodnému vzdělání a rozvíjení dovedností pro postižené dívky, aby se mohly plně účastnit života;

(d) Podporovat plnou a rovnou účast dívek v mimoškolních aktivitách, jako je sport, divadelní a kulturní aktivity.

Strategický cíl L.5.

Odstranění diskriminace dívek v oblasti zdraví a výživy

Opatření

281. Vlády a mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Poskytovat veřejné informace o odstraňování diskriminačních praktik proti dívkám v oblasti přidělování potravin, výživy a přístupu ke zdravotnickým službám;

(b) Upozorňovat dívky, rodiče, učitele a společnost na problémy zdraví a výživy a zvyšovat povědomí o zdravotním riziku a dalších problémech spojených s raným těhotenstvím;

(c) Posilovat a přesměřovat zdravotnické vzdělání a zdravotní služby, a to především v oblasti programů primární zdravotní péče, včetně sexuálního a reprodukčního zdraví a navrhnout kvalitní zdravotní programy odpovídající fyzickým a psychickým potřebám dívek a potřebám mladých těhotných dívek a matek;

(d) Vytvořit vrstevnické vzdělávací a zachytné programy s cílem posílit individuální i kolektivní akce namířené proti nakažení dívek virem HIV/AIDS a dalšími sexuálně přenosnými nemocemi, jak to bylo schváleno v Akčním programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji a jak je to uvedeno ve zprávě z této konference, přičemž je třeba respektovat roli rodičů v souladu s odstavcem 267 této Akční platformě;

(e) Zajistit vzdělání a rozšiřování informací pro dívky, a to především dospívající, z oblasti fyziologie reprodukce, reprodukčního a sexuálního zdraví, jak to bylo schváleno v Akčním programu Mezinárodní konference o populaci a rozvoji a jak je to uvedeno ve zprávě z této konference, zodpovědného plánování rodičovství, rodinného života, reprodukčního zdraví, sexuálně přenosných nemocí, infekce HIV a prevence AIDS, přičemž je třeba respektovat roli rodičů v souladu s odstavcem 267;

(f) Zařadit školení o zdraví a výživě jako nedílnou součást vzdělávacích programů a školních osnov již od základní školy ve prospěch dětí ženského pohlaví;

(g) Zdůrazňovat roli a zodpovědnost dospívajících v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví a chování prostřednictvím poskytování vhodných služeb a poradenství, jak je to uvedeno v odstavci 267;

(h) Připravit informační a školicí programy pro zdravotnické plánovače a realizátory týkající se zvláštních zdravotních potřeb dívek;

(i) Podniknout všechna vhodná opatření s cílem odstranit tradiční praktiky spojené s předsudky v oblasti zdraví dětí, jak je to uvedeno v článku 24 Úmluvy o právech dítěte. 11/

Strategický cíl L.6.

Odstranění ekonomického vykořisťování dětské práce a ochrana mladých dívek v práci

Opatření

282. Vlady:

(a) V souladu s článkem 32 Úmluvy o právech dítěte 11/ chránit děti před ekonomickým vykořisťováním a vykonáváním všech prací, které by pro ně mohly být nebezpečné nebo které by mohly narušovat jejich vzdělání, případně které by mohly být škodlivé pro jejich zdraví nebo fyzický, psychický, duchovní, morální či sociální rozvoj;

(b) Definovat v národní legislativě minimální věk, kdy dítě smí být přijato do zaměstnání, a to v souladu s existujícími mezinárodními pracovními standardy a Úmluvou o právech dítěte včetně dívek ve všech sektorech činnosti;

(c) Chránit mladé dívky v práci mimo jiné prostřednictvím:

(i) Stanovení minimálního věku pro přijetí do zaměstnání;

(ii) Striktního monitorování pracovních podmínek (dodržování pracovní doby, zákaz práce dětí, kterou neumožňuje národní legislativa, a monitorování hygieny a zdravotních podmínek na pracovišti);

(iii) Aplikace sociálního zabezpečení;

(iv) Vybudování dalšího školení a vzdělávání;

(d) V případě potřeby posílit legislativu upravující práci dětí a stanovit příslušné pokuty či jiné sankce, aby bylo zajištěno účinné uplatňování těchto zákonů;

(e) Využívat stávajících mezinárodních pracovních standardů podle potřeby včetně standardů ILO na ochranu pracujících dětí, řídit formulování národní pracovní legislativy a politiky.

Strategický cíl L.7

Odstranění násilí páchaného na dětech ženského pohlaví

Opatření

283. Vlády a podle potřeby mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Podniknout účinné kroky a přijmout opatření směřující k přijetí a uplatňování zákonů na ochranu bezpečnosti dívek proti všem formám násilí na pracovišti včetně školicích a podpůrných programů a přijmout opatření na odstranění případů sexuálního obtěžování dívek ve vzdělávacích a jiných institucích;

(b) Přijmout vhodná legislativní, administrativní, sociální a vzdělávací opatření na ochranu dívek v rodině i společnosti proti všem formám fyzického či psychického násilí, zranění či zneužívání, zanedbávání nebo nedostatečné péče, špatného zacházení či vykořisťování včetně sexuálního zneužívání;

(c) Organizovat genderově senzitivní informační školení pro osoby provádějící léčení a rehabilitaci a další pomocné programy pro dívky, které se staly obětí násilí, a podporovat informační programy, pomoc a školení pro tyto dívky;

(d) Přijmout a uplatňovat zákony chránící dívky před všemi formami násilí včetně zabíjení novorozeňat ženského pohlaví a prenatální selekce podle pohlaví, mrzačení genitálií, incestu, sexuálního zneužívání, sexuálního vykořisťování, dětské prostituce a dětské pornografie a připravit bezpečné a důvěrné programy odpovídající věku a zdravotní, sociální a psychologické pomocné služby pro dívky, které se staly obětí násilí.

Strategický cíl L.8

Rozvíjet povědomí a účast dívek v sociálním ekonomickém a politickém životě

Opatření

284. Vlády a mezinárodní a nevládní organizace:

(a) Zajistit dívkám přístup ke školení, informacím a sdělovacím prostředkům v oblasti sociálních, kulturních, ekonomických a politických otázek a umožnit jim vyslovit jejich názory;

(b) Podporovat nevládní organizace, a to především mládežnické nevládní organizace, v jejich úsilí o rozvoj rovnosti a účasti dívek ve společnosti.

Strategický cíl L.9.

Posílení role rodiny při zlepšování postavení dívek

Opatření

285. Vlády ve spolupráci s nevládními organizacemi:

(a) Formulovat metody a programy na pomoc rodině, jak je to definováno v odstavci 29, při výchově, vzdělávání a výživě s hlavním důrazem na odstranění rodinné diskriminace dětí ženského pohlaví;

(b) Motivovat rodinu, jak je to definováno v odstavci 29, a zabezpečit podpůrná a preventivní opatření na ochranu, respektování a rozvoj potenciálu dětí ženského pohlaví;

(c) Vzdělávat a vyzývat rodiče a pečovatele, aby zacházeli s dívkami stejně jako s chlapci, a zajistit rozdělení povinností mezi dívky a chlapce v rodině, jak je to definováno v odstavci 29.

Kapitola V

INSTITUCIONÁLNÍ OPATŘENÍ

286. Akční platforma stanovuje skupinu akcí, které by měly vést k zásadní změně. Jestliže mají být cíle dosaženy do roku 2000, je třeba podniknout okamžitá opatření. Realizace leží především na vládách, ale závisí také na celé řadě institucí ve veřejném, soukromém i nevládním sektoru na lokální, národní, subregionální/regionální i mezinárodní úrovni.

287. V průběhu Desetiletí žen, které vyhlásilo OSN (1976 - 1985), vzniklo mnoho institucí specificky zaměřených na pomoc ženám na národní, regionální i mezinárodní úrovni. Na mezinárodní úrovni byl založen Mezinárodní výzkumný a školicí institut pro pokrok žen (INSTRAW), Rozvojový fond OSN pro ženy (UNIFEM) a výbor monitorující Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen. Tyto organizace společně s Komisí pro postavení žen a jejím sekretariátem a Divizí pro pokrok žen se staly hlavními institucemi, které se v OSN specificky zabývají ženskými otázkami globálně. Na národní úrovni řada zemí vytvořila či posílila mechanismy plánování, obhajování a monitorování pokroku v postavení žen.

288. Realizace Akční platformy národními, subregionálními/regionálními a mezinárodními institucemi veřejnými i soukromými by byla usnadněna větší průhledností, zdokonalením spojení mezi sítěmi a organizacemi a trvalou výměnou informací mezi všemi zúčastněnými. Rovněž je třeba stanovit jasné cíle a určit zodpovědnost. Potřebujeme spojení s jinými institucemi na národní, subregionální/regionální a mezinárodní úrovni a se sítěmi a organizacemi, které se věnují pokroku žen. 289. Nevládní a základní organizace hrají specifickou roli při vytváření sociálního, ekonomického, politického a intelektuálního klimatu na základě rovnosti mezi ženami a muži. Ženy se musí aktivně zapojovat do realizace a monitorování Akční platformy. 290. Účinná realizace této platformy bude rovněž vyžadovat změny v interní dynamice institucí a organizací včetně změn hodnot, chování, pravidel a postupů, které jsou v rozporu s pokrokem žen. Je třeba odstranit sexuální obtěžování.

291. Národní, subregionální/regionální a mezinárodní instituce musí mít rozsáhlé a jasné mandáty a autoritu, zdroje a zodpovědnost za úkoly stanovené v Akční platformě. Jejich metody práce musí zajistit účinnou a efektivní realizaci této platformy. Musí vyhlásit jasný závazek respektovat mezinárodní normy a standardy rovnosti mezi ženami a muži jako základ pro svou činnost.

292. Aby byla zajištěna účinná realizace Akční platformy a posílena práce ve prospěch pokroku žen na národní, subregionální/regionální a mezinárodní úrovni, musí vlády, organizace OSN a všechny další relevantní organizace rozvíjet aktivní a viditelnou politiku genderového mainstreamingu mimo jiné v monitorování a hodnocení všech metod a programů.

A. Národní úroveň

293. Za realizaci Akční platformy mají primární zodpovědnost vlády. Závazek na nejvyšší politické úrovni je pro její realizaci nezbytný a vlády musí hrát vedoucí roli při koordinaci, monitorování a hodnocení pokroku. Čtvrtá světová konference žen je konference národních a mezinárodních závazků a akcí. To vyžaduje angažovanost vlád a mezinárodní komunity. Akční platforma je součástí trvalého procesu a působí zde jako katalyzátor, protože přispěje k programům a praktickým výsledkům pro dívky a ženy každého věku. Vyzýváme státy a mezinárodní komunitu, aby reagovali přijetím příslušných závazků. Jako součást tohoto procesu se řada států zavázala k akcím, které jsou mimo jiné reflektovány v jejich národních prohlášeních.

294. Národní mechanismy a instituce pro pokrok žen se musí účastnit při formulování veřejné politiky a podporovat realizaci Akční platformy prostřednictvím různých orgánů a institucí včetně soukromého sektoru a v případě potřeby fungovat jako katalyzátor při přípravě nových programů do roku 2000 v těch oblastech, které nejsou pokryty stávajícími institucemi.

295. Je třeba rozvíjet aktivní podporu a účast široké a různorodé řady jiných institucionálních činitelů včetně legislativních orgánů, akademických a výzkumných institucí, profesionálních asociací, odborových svazů, družstev, lokálních skupin, nevládních organizací včetně ženských organizací a feministických skupin, sdělovacích prostředků, náboženských skupin, mládežnických organizací a kulturních skupin, jakož i finančních a neziskových organizací.

296. Aby mohla být Akční platforma realizována, musí vlády zajistit nebo zlepšit efektivitu státní administrativy pro pokrok žen, a to na nejvyšší politické úrovni, příslušných resortních a mezirezortních postupů a práce personálu a dalších institucí, které mají takovou pravomoc a kapacitu, aby mohly rozšířit účast žen a integrovat genderovou analýzu do politiky a programů. Jako první krok v tomto procesu musí všechny instituce zrevidovat své cíle, programy a operační postupy podle akcí specifikovaných v této platformě. Klíčovou činností musí být rozvíjení veřejného povědomí a podpora cílů Akční platformy mimo jiné prostřednictvím sdělovacích prostředků a vzdělávání veřejnosti.

297. Co možná nejdříve, nejlépe do konce roku 1995, musí vlády po konzultacích s příslušnými institucemi a nevládními organizacemi zahájit přípravu realizační strategie Akční platformy a nejlépe do konce roku 1996 připravit akční strategii či plány. Tento plánovací proces musí zahrnovat osoby na nejvyšší úrovni ve vládě a příslušné činitele občanské společnosti. Realizační strategie musí být komplexní, musí mít časové cíle a termíny pro monitorování a musí zahrnovat návrhy alokace či přerozdělení zdrojů na realizaci. V případě potřeby lze požádat o pomoc včetně zdrojů mezinárodní komunity.

298. Je třeba vyzývat nevládní organizace, aby přispěly k návrhu a realizaci této strategie nebo národních akčních plánů. Rovněž je třeba je vyzývat, aby připravily své vlastní programy, které budou doplňovat vládní úsilí. Je třeba vyzývat ženské organizace a feministické skupiny, aby v součinnosti s jinými nevládními organizacemi vytvářely podle potřeby sítě a obhajovaly a podporovaly realizaci Akční platformy ze strany vlád a regionálních a mezinárodních orgánů.

299. Vlády se musí zavázat k genderově vyváženému zastoupení, a to mimo jiné prostřednictvím vytvoření speciálních mechanismů ve všech vládních výborech, radách a dalších relevantních úředních orgánech, jakož i ve všech mezinárodních orgánech, institucích a organizacích, a to především vysíláním a podporováním většího počtu kandidátek.

300. Regionální a mezinárodní organizace, a to především rozvojové instituce (hlavně ONSTRAW, UNIFEM) a bilaterální donátoři, musí ve spolupráci s vládami poskytovat národní administrativě finanční a poradenskou pomoc, aby byla zvýšena její schopnost shromažďovat informace, vytvářet sítě a vykonávat mandát, kromě posilování mezinárodních mechanismů na podporu žen prostřednictvím příslušných mandátů.

B. Subregionální/regionální úroveň

301. Regionální komise OSN a další subregionální/regionální struktury musí v rámci svých mandátů podporovat a pomáhat příslušným národním institucím při monitorování a realizaci globální Akční platformy. To je třeba provádět zároveň s realizací příslušných regionálních platform či akčních plánů a v těsné součinnosti s Komisí pro postavení žen, přičemž je třeba vzít v úvahu nutnost koordinovaného sledování konferencí OSN v ekonomických, sociálních a příbuzných oblastech a konferencí o lidských právech.

302. Pro snadnější regionální realizaci, monitorování a hodnocení by měla Ekonomická a sociální rada zvážit revizi institucionální kapacity regionálních komisí OSN v rámci jejich mandátů včetně jejich ženských jednotek, aby genderová problematika mohla být pojednána ve světle Akční platformy, jakož i regionálních platform a akčních plánů. Mimo jiné je třeba zvážit a v případě potřeby posílit jejich kapacitu.

303. V rámci stávajících mandátů a aktivit musí regionální komise zařadit do své práce genderovou problematiku a perspektivu pohlaví a zvážit vytvoření mechanismů a procesů, které by zajistily realizaci a monitorování Akční platformy a regionálních platform a akčních plánů. Regionální komise musí v rámci svých mandátů spolupracovat při řešení genderových problémů s jinými regionálními mezivládními organizacemi, nevládními organizacemi, finančními a výzkumnými institucemi a soukromým sektorem.

304. Regionální zastoupení specializovaných systémů OSN musí podle potřeby připravit a zveřejnit akční plán pro realizaci Akční platformy včetně vytyčení časových rámců a zdrojů. Technická pomoc a operační aktivity na regionální úrovni musí mít dobře stanovené cíle pro pokrok žen. V tomto smyslu bude probíhat pravidelná koordinace mezi jednotlivými orgány a agenturami OSN.

305. Je třeba podporovat nevládní organizace v regionu v jejich úsilí zaměřeném na vytvoření sítí, které by koordinovaně obhajovaly a rozšiřovaly informace o globální Akční platformě a příslušných regionálních platformách či akčních plánech.

C. Mezinárodní úroveň

1. OSN

306. Akční platformu je třeba v období let 1995 - 2000 realizovat prostřednictvím práce všech orgánů a organizací systému OSN, a to konkrétně jako integrální součást širších programů. V období 1995 - 2000 je třeba připravit rozšířený rámec pro mezinárodní kooperaci v oblasti genderové problematiky, aby byla zajištěna integrovaná a komplexní realizace, sledování a hodnocení Akční platformy s ohledem na výsledky globálních summitů a konferencí OSN. Skutečnost, že na všech těchto summitech a konferencích se vlády zavázaly dát ženám podporu v různých oblastech, vyžaduje koordinaci, aby byly následné strategie realizace této Akční platformy úspěšné. Program pro rozvoj a Program pro mír musí vzít v úvahu Akční platformu Čtvrté konference žen.

307. Je třeba zlepšit institucionální kapacitu systému OSN a jeho možnosti a pracovní metody, aby bylo možno vykonávat a koordinovat jeho povinnosti při realizaci Akční platformy.

308. Zodpovědnost za realizaci Akční platformy a začlenění genderové perspektivy do všech plánů a programů OSN musí spočívat na nejvyšších úrovních.

309. Aby bylo možno zlepšit účinnost a efektivitu systému při poskytování podpory hnutí za rovnost a pokrok žen na národní úrovni a zvýšit jeho kapacitu při realizaci cílů Akční platformy, je třeba obnovit, reformovat a revitalizovat různé části systému OSN. Zahrnuje to revizi a posílení strategií a pracovních metod různých mechanismů OSN pro pokrok žen s cílem racionalizovat a podle potřeby posílit jejich

poradenské, urychlovací a monitorovací funkce ve vztahu k hlavním orgánům a agenturám. Pro efektivní genderový mainstreaming jsou důležité ženské/genderové jednotky (oddělení), je však třeba dále rozvíjet takové strategie, které budou bránit nevyhnutelné marginalizaci jako protikladu spojování genderové dimenze ve všech operacích.

310. Po Čtvrté světové konferenci žen musí mít všechny orgány systému OSN zaměřující se na pokrok žen k dispozici potřebné zdroje a podporu, aby mohly realizovat následné aktivity. Úsilí o začlenění genderové perspektivy do jednotlivých organizací musí být integrováno do veškeré politiky, plánování, programování a rozpočtování.

311. OSN a další mezinárodní organizace musí v rámci svých organizací a v souladu s Akční platformou přijmout taková opatření, která odstraní překážky pokroku žen.

Valné shromáždění

312. Valné shromáždění jako nejvyšší mezivládní orgán OSN je hlavním rozhodovacím a schvalovacím orgánem v záležitostech týkajících se realizace výsledků této konference a jako takový musí do své práce integrovat genderové aspekty. Musí vyhodnocovat pokrok efektivní realizace Akční platformy s vědomím, že tyto otázky jsou součástí sociální, politické i ekonomické politiky. Na svém 50. zasedání v roce 1995 bude mít Valné shromáždění před sebou zprávu Čtvrté světové konference žen. v souladu s rezolucí 49/161 bude také projednávat zprávu generálního tajemníka o závěrech této konference a brát na vědomí doporučení konference. Valné shromáždění musí zařadit závěry konference do své práce pro pokrok žen. V roce 1996, 1998 a 2000 by mělo provést kontrolu realizace Akční platformy.

Ekonomická a sociální rada

313. Ekonomická a sociální rada ve smyslu své role podle Charty OSN a v souladu s rezolucí Valného shromáždění 45/264, 46/235 a 48/162 bude dohlížet nad systémovou koordinací při realizaci Akční platformy a dávat v tomto směru doporučení. Rada musí provádět tuto kontrolu realizace s ohledem na zprávy Komise pro postavení žen. Rada jako koordinační orgán by měla přehodnotit mandát Komise pro postavení žen podle potřeb efektivní koordinace s jinými relevantními

komisemi a závěrů konference. Rada musí při projednávání všech politických otázek aplikovat genderovou perspektivu a respektovat doporučení komise. Měla by zvážit organizaci alespoň jednoho segmentu na vysoké úrovni pro pokrok žen a realizaci Akční platformy do roku 2000, na němž by se aktivně účastnily mimo jiné specializované agentury včetně Světové banky a MMF.

314. Rada by měla zvážit organizaci alespoň jednoho koordinačního segmentu před rokem 2000, který by byl věnován koordinaci hnutí za pokrok žen na základě revidovaného systémového střednědobého plánu pro pokrok žen.

315. Rada by měla zvážit organizaci alespoň jednoho operačního segmentu před rokem 2000, který by byl věnován koordinaci rozvojových aktivit ve vztahu k genderové problematice na základě revidovaného systémového střednědobého plánu pro pokrok žen s cílem stanovit formy a postupy realizace Akční platformy z hlediska fondů a programů OSN.

316. Administrativní výbor pro koordinaci (ACC) by měl zvážit, jak mohou jeho účastnické orgány nejlépe koordinovat své aktivity, a to mimo jiné prostřednictvím stávajících postupů na meziagenturní úrovni zajišťujících systémovou koordinaci, a realizovat cíle Akční platformy.

Komise pro postavení žen

317. Vyzýváme Valné shromáždění a Hospodářskou a sociální radu, aby v souladu se svými mandáty revidovaly a posílily mandát Komise pro postavení žen s ohledem na Akční platformu, jakož i nutnost synergie s jinými relevantními komisemi a závěry konference a v zájmu systémového přístupu k její realizaci.

318. Jako funkční komise pomáhající Ekonomické a sociální radě musí mít Komise pro postavení žen ústřední roli při monitorování, v rámci systému OSN, při realizaci Akční platformy a konzultacích k této problematice. Musí mít jasný mandát s dostatečnými lidskými a finančními zdroji, které budou zajištěny přerozdělením zdrojů v rámci běžného rozpočtu OSN.

319. Komise pro postavení žen musí pomáhat Ekonomické a sociální radě při koordinaci zpráv o realizaci Akční platformy od příslušných organizací OSN. Komise musí čerpat ze zdrojů jiných organizací systému OSN a podle potřeby i z jiných zdrojů.

320. Komise pro postavení žen musí při přípravě svého pracovního programu na období 1996 - 2000 revidovat kritické zájmové oblasti Akční platformy a zvážit, jak do svého programu zařadí závěry Světové konference žen. V tomto směru může Komise pro postavení žen zvážit, jak bude dále rozvíjet svou roli katalyzátoru při uplatňování genderového mainstreamingu v aktivitách OSN.

Ostatní funkční komise

321. V rámci svých mandátů musí také ostatní funkční komise Ekonomické a sociální rady vzít v úvahu Akční platformu a zajistit integraci genderové perspektivy do své práce.

Výbor pro odstranění diskriminace žen a další smluvní orgány

322. Při realizaci povinností podle Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen musí Výbor pro odstranění diskriminace žen při posuzování zpráv předložených členských států v rámci svého mandátu vzít v úvahu Akční platformu.

323. Členské státy Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen se vyzývají, aby do svých zpráv podle článku 18 této Úmluvy zahrnuly informace o opatřeních zaměřených na realizaci Akční platformy, což usnadní Výboru pro odstranění diskriminace žen efektivní monitorování plnění práv zaručených podle této Úmluvy.

324. Možnosti Výboru pro odstranění diskriminace žen v oblasti monitorování realizace této Úmluvy musí být posíleny, a to zajištěním lidských a finančních zdrojů v rámci běžného rozpočtu OSN včetně expertní právní pomoci a poskytnutí dostatečného jednacího času v souladu s rezolucí Valného shromáždění 49/164 a rozhodnutím schůzky členských států této Úmluvy z května 1995. Výbor musí zlepšit koordinaci své práce s jinými orgány zabývajícími se lidskými právy a vzít v úvahu doporučení obsažená ve Vídeňské deklaraci a Akčním programem.

325. V rámci svých mandátů musí také ostatní smluvní orgány respektovat realizaci Akční platformy a zajistit integraci rovnoprávného postavení a lidských práv žen do své práce.

Sekretariát OSN

Úřad generálního tajemníka

326. Vyzýváme generálního tajemníka, aby převzal zodpovědnost za koordinaci politiky v rámci OSN v oblasti realizace Akční platformy a začlenění systémové genderové perspektivy do všech aktivit OSN při respektování mandátů daných orgánů. Generální tajemník by měl zvážit přijetí specifických opatření, která zajistí efektivní koordinaci při realizaci těchto cílů. V tomto smyslu vyzýváme generálního tajemníka, aby vytvořil ve svém úřadě funkci na vysoké úrovni s využitím stávajících lidských a finančních zdrojů, a to poradce generálního tajemníka pro genderové záležitosti, a pomohl zajistit systémovou realizaci Akční platformy v těsné spolupráci s Divizí pro pokrok žen.

Divize pro pokrok žen

327. Primární funkcí Divize pro pokrok žen Oddělení pro koordinaci politiky a trvale udržitelného rozvoje je poskytovat důležité služby Komisi pro postavení žen a dalším mezivládním orgánům ve věcech týkajících se pokroku žen, jakož i Výboru pro odstranění diskriminace žen. Bylo to určeno jako ústřední bod realizace nairobských strategií pro pokrok žen. Rovněž funkce Divize pro pokrok žen bude třeba zhodnotit ve světle revidovaného mandátu Komise pro postavení žen, jak je to uvedeno v odstavci 313. Vyzýváme generálního tajemníka, aby zajistil efektivnější fungování této divize mimo jiné prostřednictvím poskytnutí dostatečných lidských a finančních zdrojů v rámci běžného rozpočtu OSN.

328. Divize musí aplikovat v politických studiích pro Komisi pro postavení žen analýzu dopadů na pohlaví a přezkoumat tak překážky stojící v cestě pokroku žen. Rovněž musí podporovat další orgány. Po Čtvrté světové konferenci žen musí hrát koordinační roli při přípravě revize systémového střednědobého plánu pro pokrok žen na období 1996 - 2001 a pokračovat ve funkci sekretariátu pro meziagenturní koordinaci pro pokrok žen. I nadále musí zajišťovat výměnu informací mezi národními komisemi, národními institucemi pro pokrok žen a nevládními organizacemi v oblasti realizace Akční platformy.

Další jednotky sekretariátu OSN

329. Jednotlivé jednotky sekretariátu OSN musí přezkoumat své programy a rozhodnout, jak mohou nejlépe přispět ke koordinované realizaci Akční platformy. Návrhy realizace platformy musí být reflektovány v revizi systémového

střednědobého plánu na pokrok žen na období 1996 - 2001, jakož i v navrhovaném střednědobém plánu OSN na období 1998 - 2002. Obsah akcí bude záviset na mandátech daných orgánů.

330. V sekretariátu je třeba vytvořit nové a rozvíjet existující kontakty, aby byla zajištěna integrace genderové perspektivy jako centrální dimenze do všech činnosti sekretariátu.

331. Úřad pro řízení lidských zdrojů musí v součinnosti s programovými manažery na celém světě a v souladu se strategickým akčním plánem na zlepšení postavení žen v sekretariátu (1995 - 2000) i nadále dávat prioritu najímání a povyšování žen na místech podle geografického rozložení, a to především na vyšších řídicích a rozhodovacích úrovních, aby byly dosaženy cíle stanovené v rezoluci Valného shromáždění 45/125 a 45/239 C a potvrzené v rezoluci Valného shromáždění 46/100, 47/93, 48/106 a 49/167. Vzdělávací služba musí navrhnout a organizovat pravidelná genderově senzitivní školení nebo taková školení zařadit do všech svých činností.

332. Oddělení pro veřejné informace musí usilovat o integraci genderové perspektivy do svých všeobecných informačních aktivit a v rámci stávajících zdrojů posílit a zdokonalit své programy o ženách a dětech ženského pohlaví. V tomto smyslu musí oddělení formulovat multimediální komunikační strategii na podporu realizace Akční platformy, přičemž je třeba vzít v úvahu nové techniky. Pravidelné výstupy oddělení musí prosazovat cíle platformy, a to především v rozvojových zemích.

333. Statistická divize Oddělení pro ekonomické a sociální informace a analýzu politiky musí hrát důležitou koordinační roli v mezinárodní práci v oblasti statistiky, jak je to popsáno v kapitole IV, strategický cíl H.3.

Mezinárodní výzkumný a školicí institut pro pokrok žen

334. INSTRAW má mandát organizovat výzkum a školení v oblasti postavení a rozvoje žen. Ve smyslu Akční platformy musí INSTRAW revidovat svůj pracovní program a připravit program realizace těch aspektů Akční platformy, které spadají do mandátu tohoto institutu. Musí označit ty druhy výzkumu a výzkumných metodologií, které mají mít prioritu, posílit národní kapacity provádějící studie o ženách a genderový výzkum včetně studií o postavení dětí ženského pohlaví a vytvořit síť

výzkumných institucí, které mohou být k tomuto účelu povolány. Rovněž musí označit ty typy vzdělání a školení, které může institut efektivně podporovat a rozvíjet.

Rozvodový fond OSN pro ženy

335. UNIFEM má mandát zvyšovat možnosti a příležitosti pro ekonomický a sociální rozvoj žen v rozvojových zemích prostřednictvím technické a finanční pomoci, aby byla do rozvoje na všech úrovních zahrnuta ženská dimenze. Proto musí UNIFEM revidovat a podle potřeby posílit svůj pracovní program v souladu s Akční platformou a zaměřit se na politický a ekonomický vzestup žen. Jeho obhajovací role se musí soustředit na pěstování multilaterálního politického dialogu o posílení žen. Je třeba zajistit adekvátní zdroje pro vykonávání těchto funkcí.

Specializované agentury a další organizace v rámci OSN

336. Pro posílení podpory akcí na národní úrovni a zlepšení příspěvků ke koordinovanému úsilí OSN musí každá organizace naplánovat specifické akce a cíle a přesměrovat své priority a zdroje tak, aby odpovídaly globálním prioritám uvedeným v Akční platformě. Je třeba jasně specifikovat povinnosti a zodpovědnost. Tyto návrhy pak musí být reflektovány v systémovém střednědobém plánu na pokrok žen na období 1996 - 2001.

337. Každá organizace musí na nejvyšší úrovni usilovat a při realizaci svých cílů podniknout opatření na posílení a podporu úkolů a zodpovědnosti za své ústřední body v oblasti ženských otázek.

338. Kromě toho musí specializované agentury s mandátem na poskytování technické pomoci rozvojovým zemím, a to především v Africe a v nejméně rozvinutých zemích, více spolupracovat a trvale tak podporovat rozvoj žen.

339. Systém OSN musí zvážit a poskytnout vhodnou technickou pomoc a. další formy pomoci zemím s přechodovou ekonomikou, aby tak usnadnil řešení jejich specifických problémů v oblasti pokroku žen.

340. Každá organizace musí udělit vyšší prioritu najímání a povyšování žen na profesionální úrovni, aby dosáhla genderově vyváženého zastoupení, a to především na rozhodovací úrovni. Při najímání zaměstnanců a určování pracovních podmínek je třeba věnovat nejvyšší pozornost zajištění vysokých standardů

efektivity, schopností a integrity. Rovněž je třeba dbát o najímání personálu na co možná nejširším geografickém základě. Organizace musí svým nadřízeným orgánům pravidelně hlásit postup v této oblasti.

341. Je třeba zlepšit koordinaci operačních aktivit OSN v oblasti rozvoje na národní úrovni, a to formou lokálního koordinačního systému v souladu s příslušnými rezolucemi Valného shromáždění, konkrétně s rezolucí Valného shromáždění 47/199, aby byla plně respektována Akční platforma.

2. Další mezinárodní instituce a organizace

342. Vyzýváme mezinárodní finanční instituce, aby při realizaci Akční platformy zkontrolovaly a revidovaly své metody, postupy a personální obsazení, aby bylo zajištěno, že investice a programy budou sloužit ve prospěch žen a přispívat tak k trvale udržitelnému rozvoji. Vyzýváme je také, aby zvýšily počet žen v nejvyšších funkcích, zdokonalily školení personálu v genderových záležitostech a zavedly takové metody a postupy, které zajistí plné zvážení různého dopadu úvěrových programů a dalších aktivit na ženy a muže. V tomto směru musí instituce Bretton Woods, OSN, jeho fondy, programy a specializované agentury zahájit pravidelný a podstatný dialog včetně dialogu na provozní úrovni, aby byla zajištěna efektivnější a účinnější koordinace jejich pomoci a tak posílena účinnost jejich programů ve prospěch žen a jejich rodin.

343. Valné shromáždění by mělo zvážit výzvu pro Světovou odborovou organizaci, aby určila, jak může přispět k realizaci Akční platformy a aktivit ve spolupráci se systémem OSN.

344. Mezinárodní nevládní organizace hrají důležitou roli při realizaci Akční platformy. Je třeba zvážit vytvoření mechanismu pro spolupráci s nevládními organizacemi, což by podpořilo realizaci platformy na různých úrovních.

Kapitola VI

FINANČNÍ UJEDNÁNÍ

345. Finanční a lidské zdroje pro pokrok žen jsou všeobecně nedostatečné. To přispívá k pomalému postupu realizace Nairobských strategií pro pokrok žen. Úplná a účinná realizace Akční platformy včetně příslušných závazků z minulých summitů

a konferencí OSN bude vyžadovat politické rozhodnutí uvolnit lidské a finanční zdroje pro účely posílení žen. Bude to vyžadovat začlenění genderové perspektivy do rozpočtových rozhodnutí v plánech a programech a adekvátní financování specifických programů směřujících k zajištění rovnosti mezi ženami a muži. Pro realizaci Akční platformy bude třeba najít a mobilizovat finance ze všech zdrojů a všech sektorů. V řadě programů bude zřejmě nutné přeformulovat plány a přerozdělit zdroje, ale některé politické změny nemusí mít finanční dopad. Rovněž bude třeba mobilizovat další zdroje, veřejné i soukromé a nové zdroje financování.

A. Národní úroveň

346. Primární zodpovědnost za realizaci strategických cílů Akční platformy leží na vládách. Aby byly tyto cíle dosaženy, vlády musí systematicky kontrolovat, jaký mají ženy prospěch z výdajů do veřejného sektoru; upravovat rozpočty, aby byla zajištěna rovnost přístupu k veřejným výdajům, a to jak na zvýšení produktivní kapacity, tak i na uspokojování sociálních potřeb; a uskutečňovat závazky spojené s aspekty pohlaví z ostatních summitů a konferencí OSN. Na vytváření úspěšné národní realizační strategie pro Akční platformu musí vlády přidělit dostatečné zdroje včetně zdrojů na realizaci analýz dopadu na pohlaví. Vlády musí také vyzývat nevládní organizace a soukromé i jiné instituce k mobilizaci dalších zdrojů.

347. Národní administrativa zabývající se pokrokem žen musí dostat adekvátní zdroje a další zdroje je nutné podle potřeby přidělit všem institucím, které mohou přispět k realizaci a monitorování Akční platformy.

348. Tam, kde ještě neexistuje národní administrativa zabývající se pokrokem žen, nebo tam, kde ještě nefunguje trvale, musí vlády usilovat o zajištění dostatečných a trvalých zdrojů pro takovou administrativu.

349. Pro snazší realizaci Akční platformy musí vlády podle potřeby snížit nadměrné vojenské výdaje a investice do zbrojení v souladu s požadavky národní bezpečnosti.

350. Je třeba vyzývat nevládní organizace, soukromý sektor a další činitele občanské společnosti, aby zvážili přidělení zdrojů potřebných na realizaci Akční platformy. Vlády musí vytvořit vhodné prostředí pro mobilizaci zdrojů ze strany nevládních organizací, a to především ženských organizací a sítí, feministických skupin, soukromého sektoru a dalších činitelů občanské společnosti, a umožnit jim v

tomto smyslu přispívat. Kapacita nevládních organizací v tomto ohledu musí být posílena a rozšířena.

B. Regionální úroveň

351. Je třeba vyzývat regionální rozvojové banky, regionální podnikatelské asociace a další regionální instituce, aby přispívaly a pomohly mobilizovat zdroje pro úvěrování a další aktivity zaměřené na realizaci Akční platformy. Rovněž je vyzýváme, aby do svých plánů a metod financování zahrnuly Akční platformu.

352. Subregionální a regionální organizace a regionální komise OSN musí v případě potřeby a v rámci svých mandátů pomáhat při mobilizaci financí na realizaci Akční platformy.

C. Mezinárodní úroveň

353. Na mezinárodní úrovni je třeba vyčlenit adekvátní finanční zdroje na realizaci Akční platformy v rozvojových zemích, a to především v Africe a v méně rozvinutých zemích. Posílení národních kapacit v rozvojových zemích, aby mohly realizovat Akční platformu, bude vyžadovat brzké splnění schváleného cíle věnovat 0,7% hrubého domácího produktu rozvinutých zemí na celkovou oficiální rozvojovou pomoc a zvýšení podílu financí na aktivity zaměřené na realizaci Akční platformy. Dále musí země zapojené do rozvojové kooperace provést kritickou analýzu svých programů pomoci, aby zlepšily kvalitu a účinnost pomoci prostřednictvím integrace genderové perspektivy.

354. Je třeba vyzývat mezinárodní finanční instituce včetně Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, Mezinárodního fondu pro rozvoj zemědělství a regionálních rozvojových bank, aby přezkoumaly své granty a úvěry a udělovaly je těm programům, které jsou zaměřeny na realizaci Akční platformy v rozvojových zemích, a to především v Africe a v nejméně rozvinutých zemích.

355. Systém OSN musí zajistit pro rozvojové země, a to především pro Afriku a nejméně rozvinuté země, technickou spolupráci a další formy pomoci zaměřené na realizaci Akční platformy.

356. Realizace Akční platformy v zemích s přechodovými ekonomikami bude vyžadovat trvalou mezinárodní spolupráci a pomoc. Organizace a orgány v rámci

OSN včetně technických a oborových agentur musí usnadnit úsilí těchto zemí v oblasti navrhování a realizace plánů a programů na pokrok žen. V tomto smyslu je třeba vyzývat Mezinárodní měnový fond a Světovou banku, aby v tomto úsilí pomohly.

357. Je třeba integrovat výsledky Světového summitu o sociálním rozvoji v oblasti řízení dluhů a snížení zadlužení a výsledky dalších světových summitů a konferencí OSN, aby byla usnadněna realizace cílů Akční platformy.

358. Aby byla usnadněna realizace Akční platformy, musí příslušné rozvinuté státy a jejich rozvojoví partneři, kteří se společně zavázali přidělit v průměru 20% oficiální rozvojové pomoci a 20% státního rozpočtu na základní sociální programy, vzít v úvahu genderovou perspektivu.

359. Rozvojové fondy a programy systému OSN musí okamžitě provést analýzu rozsahu, ve kterém jejich programy a projekty směřují k realizaci Akční platformy, a pro příští plánovací cyklus zajistit adekvátní přidělení zdrojů určených v jejich technické pomoci a finančních aktivitách na odstranění nerovnosti mezi ženami a muži.

360. Vzhledem k významu úkolů fondů, programů a specializovaných agentur OSN, a především zvláštní roli organizací UNIFEM a INSTRAW, při rozvíjení a posilování postavení žen a tedy i při realizaci Akční platformy v rámci jejich mandátů, mimo jiné ve výzkumu, školicích a informačních činnostech zaměřených na pokrok žen, jakož i v technické a finanční pomoci, která má do rozvojového úsilí začlenit genderovou perspektivu, musí být zdroje poskytované mezinárodní komunitou dostatečné a musí být udržovány na adekvátní úrovni.

361. Aby byla zvýšena účinnost a efektivita systému OSN při rozvíjení postavení žen a aby byla rozšířena jeho kapacita v oblasti realizace Akční platformy, je třeba jednotlivé součásti systému OSN obnovit, reformovat a revitalizovat. Jde především o Divizi pro pokrok žen při sekretariátu OSN, jakož i o další jednotky a pobočky, které mají specifický mandát na podporu pokroku žen. V tomto smyslu vyzýváme příslušné řídicí orgány v rámci OSN, aby věnovaly zvláštní pozornost účinné realizaci Akční platformy a překontrolovaly své plány, programy, rozpočty a aktivity s cílem nejefektivnějšího a nejúčinnějšího využití fondů v tomto směru. Rovněž bude třeba přidělit další zdroje z běžného rozpočtu OSN, aby bylo možné realizovat Akční platformu.

Rezoluce 2

Poděkování lidu a vládě Čínské lidové republiky

Čtvrtá světová konference žen

konaná v Pekingu ve dnech 4. až 15. září 1995 na pozvání vlády Čínské lidové republiky

1. vyjadřuje své hluboké ocenění její excelenci paní Chen Muhua, místopředsedkyni stálého výboru Národního lidového kongresu Čínské lidové republiky, za její výjimečný příspěvek jako prezidentky Čtvrté světové konference žen k úspěšnému výsledku konference;
2. vyjadřuje svou hlubokou vděčnost vládě Čínské lidové republiky za to, že umožnila konání konference v Pekingu, a za vynikající zařízení, personál a služby, které ji dala laskavě k dispozici;
3. žádá vládu Čínské lidové republiky, aby předala městu Peking a obyvatelům Čínské lidové republiky vyjádření vděčnosti konference za pohostinnost a vřelé uvítání účastnic.

Přijata na 16. plenárním zasedání dne 15. září 1995; k diskusi viz kapitola VIII.